

ISSN 2663-3426 (PRINT)
ISSN 2663-3434 (ONLINE)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

**SCIENTIFIC BULLETIN
OF KHERSON STATE UNIVERSITY**

Серія:
**ГЕРМАНІСТИКА
ТА МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ**
Випуск 1

Series:
**GERMANIC STUDIES
AND INTERCULTURAL COMMUNICATION**
Issue 1

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Ребрій Олександр Володимирович – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри перекладознавства імені Микола Лукаша Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна.

Заступник головного редактора:

Цапів Алла Олексіївна – доктор філологічних наук, доцент (Херсонський державний університет, Херсон, Україна)

Відповідальний секретар:

Климович Світлана Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент (Херсонський державний університет, Херсон, Україна)

Члени редакційної колегії:

Белєхова Лариса Іванівна – доктор філологічних наук, професор (Херсонський державний університет, Херсон, Україна).

Гадомський Олександр Казимирович – доктор філологічних наук, доктор габілітований гуманітарних наук в області мовознавства (Варшавський університет, Варшава, Польща), професор, завідувач кафедри білоруських та українських досліджень Інституту славістики (Опольський університет, Ополь, Польща).

Главацька Юлія Леонідівна – кандидат філологічних наук, доцент (Херсонський державний аграрно-економічний університет, Херсон, Україна).

Дойна Попеску (Doina Popescu) – доктор філософії, доцент (Університет Близького Сходу Північного Кіпру (Near East University of North Cyprus), Нікосія, Республіка Кіпр).

Ельжбета Кржановська-Клучевська (Elzbieta Chrzanowska-Kluczevska) – доктор філософії, професор (Ягелонський університет, Краків, Польща).

Засєкін Сергій Васильович – доктор філологічних наук, професор (Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна).

Короткова Людмила Віталіївна – кандидат філологічних наук, доцент (Херсонський державний університет, Херсон, Україна).

Крисанова Тетяна Анатоліївна – доктор філологічних наук, доцент (Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна).

Маріна Олена Сергіївна – доктор філологічних наук, доцент (Київський національний лінгвістичний університет, Київ, Україна).

Мартинюк Алла Петрівна – доктор філологічних наук, професор (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харків, Україна).

Приходько Ганна Іллівна – доктор філологічних наук, професор (Запорізький національний університет, Запоріжжя, Україна).

Романова Наталя Василівна – доктор філологічних наук, доцент (Херсонський державний університет, Херсон, Україна).

Шевченко Ірина Семенівна – доктор філологічних наук, професор (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харків, Україна).

На підставі Наказу Міністерства освіти і науки України
від 14.05.2020 № 624 (додаток 2) журнал внесений до переліку фахових видань України
(категорія «Б») у галузі філології (В11 – Філологія (за спеціалізаціями))

Затверджено відповідно до рішення вченої ради
Херсонського державного університету
(Протокол від 30.06.2025 р. № 17)

Журнал включено до наукометричної бази даних
Index Copernicus (Республіка Польща)

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 2944 від 24.10.2024 року. Ідентифікатор медіа R30-05624.

Суб'єкт у сфері друкованих медіа – Херсонський державний університет (вул. Університетська, 27, м. Херсон, 73000, e-mail: office@ksu.ks.ua. Тел.: +38 096 310 26 36).

Періодичність: 2 рази на рік.

Офіційний сайт видання: <http://tsj.journal.kspu.edu>

ISSN 2663-3426 (PRINT)
ISSN 2663-3434 (ONLINE)

© Херсонський державний університет, 2025
© Оформлення «Видавничий дім «Гельветика», 2025

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1 ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

Белєхова Л. І.

ЛІРИЧНИЙ НАРАТИВ: МІЖ ПОЕТИКОЮ ПОЧУТТІВ І ДОСВІДОМ ВІЙНИ
В ПОЕЗІЇ ЕМІ ЛОВЕЛ..... 5

Дойчик О. Я., Ганзін В. В.

НАРАТИВ ВІЙНИ: ВИЗНАЧЕННЯ І СТРУКТУРА
(КОНТЕКСТ СУЧАСНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ)..... 9

Приходченко О. О.

СТИЛІСТИЧНІ ПРИЙОМИ ОПИСУ ЕМОЦІЇ БОЛЮ (RAIN)
В ГОТИЧНИХ РОМАНАХ.....16

Талавіра Н. М.

ПРОГНОСТИЧНІ НОВИННІ ТЕКСТИ: ЛІНГВО-РИТОРИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ.....27

Цапів А. О., Ставенко О. В.

МУЛЬТИМОДАЛЬНЕ КОНСТРУЮВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНИХ СМИСЛІВ
В АВСТРАЛІЙСЬКИХ ХУДОЖНІХ НАРАТИВАХ ДЛЯ ДІТЕЙ33

Шевченко І. С., Ізотова Л. І., Лавріненко І. М.

ВІД БАГАТОМОВНОСТІ ДО ОДНОМОВНОЇ ПОЛІТИКИ:
ДИСКУРС ВЛАДИ В США.....43

СЕКЦІЯ 2 ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

Aloshyna M. D.

STYLISTIC CHALLENGES IN TRANSLATING STEPHEN KING'S THE SHINING.....52

Бєлих О. М., Рогач О. О.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ.....61

Олійник О. С.

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ КОМПЛЕКСНОГО СТРАХУВАННЯ
ПОДОРОЖУВАЛЬНИКІВ: ДОПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ.....68

Янишин О. К., Романенко Н. В., Мандзюк О. М.

ТЕРМІНОЛОГІЯ ПРОЄКТНО-КОМАНДНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ SCRUM
В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ ДІЛОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ:
СЕМАНТИКО-ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ.....75

CONTENTS

SECTION 1 GERMANIC LANGUAGES

Bieliekhova L. I.

THE LYRICAL NARRATIVE BETWEEN EMOTIONAL POETICS
AND WAR EXPERIENCE IN AMY LOWELL'S POETRY 5

Doichyk O. Ya., Hanzin V. V.

WAR NARRATIVE: DEFINITION AND STRUCTURE
(IN THE CONTEXT OF MODERN ARMED CONFLICTS)..... 9

Prykhodchenko O. O.

STYLISTIC DEVICES FOR DESCRIBING THE EMOTION PAIN IN GOTHIC NOVELS....16

Talavira N. M.

PROGNOSTIC NEWS TEXTS: LINGUISTIC RHETORIC PECULIARITIES..... 27

Tsapiv A. O., Stavenko O. V.

MULTIMODAL CONSTRUING OF ETHNIC AND CULTURAL MEANINGS
IN AUSTRALIAN LITERARY NARRATIVES FOR CHILDREN33

Shevchenko I. S., Izotova L. I., Lavrinenko I. M.

FROM MULTILINGUALISM TO MONOLINGUAL POLICY:
DISCOURSE OF POWER IN THE USA 43

SECTION 2 TRANSLATION STUDIES

Aloshyna M. D.

STYLISTIC CHALLENGES IN TRANSLATING STEPHEN KING'S THE SHINING.....52

Bielykh O. M., Rohach O. O.

METHODS OF TEACHING INTERPRETATION.....61

Oliinyk O. S.

LEXICAL FEATURES OF COMPREHENSIVE TRAVEL INSURANCE CONTRACTS:
PRE-TRANSLATION ANALYSIS.....68

Yanyshyn O. K., Romanenko N. V., Mandziuk O. M.

TERMINOLOGY OF SCRUM PROJECT AND TEAM MANAGEMENT IN THE CONTEXT
OF INTERNATIONAL BUSINESS COMMUNICATION AND SUSTAINABLE
DEVELOPMENT: SEMANTIC AND TRANSLATION ASPECTS.....75

СЕКЦІЯ 1
ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

УДК 821.111-14.09:811.111'42

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2025-1-1>ЛІРИЧНИЙ НАРАТИВ: МІЖ ПОЕТИКОЮ ПОЧУТТІВ
І ДОСВІДОМ ВІЙНИ В ПОЕЗІЇ ЕМІ ЛОВЕЛ

Бєлєхова Лариса Іванівна,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри англійської філології та світової літератури
імені професора Олега Мішукова
Херсонський державний університет
lorabelehova@gmail.com
orcid.org/0000-0002-1743-1865

Наукову розвідку присвячено дослідженню конструювання ліричного наративу, що реалізується у поетичному тексті. Для ліричного наративу властиві характеристики поетичного тексту, зокрема образність, емоційність, особлива ритміко-синтаксична побудова, а також стрижневі риси наративу в цілому: історія про події, що оповідається наратором крізь призму фокалізатора. У ліричних наративах зазвичай спостерігається злиття наратора й фокалізатора. На відміну від прозових художніх текстів, яким притаманне розмежування на головних і другорядних персонажів, у ліричному наративі ці фігури формують ліричний образ. У статті стверджується, що в ліричному наративі розгортаються дві історії: експліцитна історія почуттів, та імпліцитна історія з життя ліричного героя/героїні, що стає підґрунтям наративу почуттів й емоцій. Наративом почуттів може стати їхня трансформація у часовому просторі, що пов'язана з переосмисленням, емоційним розвитком або їх еволюцією. Такі почуття викликані історією з життя ліричної героїні: пережитий досвід війни, нерозділене кохання, згадання почуттів. Ліричні наративи вирізняються своєю образністю, яка відіграє ключову роль у їхньому створенні, оскільки завдяки їй у наративі розкриваються внутрішні переживання, біль і турботи ліричної героїні.

Матеріалом дослідження слугували ліричні наративи американської поетеси, лауреатки Пулітцерівської премії Емі Ловелл, чия поезія прийнято вважати живописом у словах та кінематографічною зміною кадрів. Для аналізу специфіки конструювання ліричного наративу здійснюється реконструкція двох історій, що дозволяє побудувати причинно-наслідкові зв'язки історії та простежити взаємодію наративу емоцій та наративу життя. Наративи почуттів та емоцій відображають ту саму плінність і динамічність, що історії ліричної героїні, покладені в їхню основу.

У ліричних наративах Емі Ловелл за допомогою вербального тексту створюються візуальні емоційні образи війни й крові поруч з образами миру й віри. Емоційне зростання ліричної героїні зображується на фоні величної краси природи, де захоплення квітами переплітається з роздумами про смерть. Словесні образи у ліричних наративах Емі Ловелл відображають складність та багатогранність життя. Вони розкривають внутрішній світ ліричної героїні, самоусвідомлення її внутрішнього стану, душевних переживань, болю через нерозділене кохання, і, врешті-решт, відчуття емоційної тиші. Таким чином, художні образи у ліричних наративах експлікують історії кохання, пережиту травму, внутрішні трансформації.

Ключові слова: ліричний наратив, нарація, історія, емоції, образність.

THE LYRICAL NARRATIVE BETWEEN EMOTIONAL POETICS
AND WAR EXPERIENCE IN AMY LOWELL'S POETRY

Bieliekhova Larysa Ivanivna,
Doctor of Philological Science, Professor,
Professor at the Department of English Philology and World Literature
named after Professor Oleg Mishukov
Kherson State University
lorabelehova@gmail.com
orcid.org/0000-0002-1743-1865

This research investigates the construing of a lyrical narrative as realised in poetic text. The lyrical narrative is characterised by the features of poetic text, in particular, imagery, emotionality, a special rhythmic and syntactic structure,

and the core features of narrative in general: a story about events told by the narrator through the prism of the focaliser. There is usually a fusion of the narrator and the focalizer in lyrical narratives. Unlike prose fiction texts, which are characterised by a distinction between main and secondary characters, these figures form a lyrical image in a lyrical narrative. The article argues that two stories unfold in a lyrical narrative: an explicit story of feelings and an implicit story from the life of the lyrical hero/heroine, which becomes the basis for the narrative of feelings and emotions. The narrative of feelings can lie in their transformation in time and space, which is associated with rethinking, emotional development or their evolution. Such feelings are evoked by the story from the life of the lyrical heroine: the experience of war, unrequited love, and the fading of feelings. Lyrical narratives are distinguished by their imagery, which plays a key role in their construing, as it reveals the inner experiences, pain, and concerns of the lyrical heroine.

The material for the study is the lyrical narratives of the American poet and Pulitzer Prize winner Amy Lowell, whose poetry is considered to be painting in words and cinematic frame changes. To analyse the specifics of constructing a lyrical narrative, two stories are reconstructed, which allows us to build causal relationships between the stories and trace the interaction between the narrative of emotions and the narrative of life. The narratives of feelings and emotions reflect the same fluidity and dynamism as the stories from the life of the lyrical heroine on which they are based.

In Amy Lowell's lyrical narratives, the verbal text creates visual and emotional images of war and blood alongside images of peace and faith. The emotional growth of the lyrical heroine is depicted against the background of the beauty of nature, where her admiration for flowers is intertwined with thoughts about death. The verbal images in Amy Lowell's lyrical narratives reflect life's complexity and multifaceted nature, as well as reveal the inner world of the lyrical heroine, her awareness of her inner state, her emotional experiences, her pain from unrequited love, and, ultimately, her sense of emotional silence. Thus, the images in the lyrical narratives explain stories of love, trauma experienced, and internal transformations.

Key words: lyrical narrative, narration, story, emotions, imagery.

Вступ. Сучасні наратологічні дослідження вийшли за межі традиційних вербальних прозових текстів, оскільки наратив є багатограним у способах реалізації та конструюванні смислів (Chatman, 1980; Doloughan, 2011; Fludernik 2002, 2005; Gibbons, 2016; Herman, 2010; Ryan, 2013; Toolan, 2016). Наратив як історія про події існує у різних просторах, художніх жанрах, вміло поєднує вербальний та візуальний модули для створення образів та особливого поетичного мовлення (Bal, 2017; Barthes, 1977; Genette, 1982; Prince, 1982). Для ліричного наративу як особливого типу нарації (Белехова & Цапів, 2021) ключовими постають не події, що розгортаються у часі і просторі, а емоційні переживання, для яких історія стає підґрунтям, основою їх змін, еволюції, прояву. Для ліричного наративу характерний подвійний сюжет: експліцитно – це історія про почуття, імпліцитно – це історія життя, кохання, розчарування ліричного героя/героїні, що спонукала його/її до наративу емоції. У нашому дослідженні ми продовжимо здійснювати тлумачення та інтерпретацію ліричного наративу та здійснюємо аналіз категорії ліричності.

Розділ 1. Обґрунтування поняття ліричного наративу.

У класичній наратології під наративом розуміють історію про події, що оповідається наратором крізь призму точки зору фокалізатора (Prince 1982; Toolan, 2010). Для наративів важливою постає подієвість та причинно-наслідкові зв'язки подій, що дозволяє побачити його структуру та композицію (Fludernik, 2005). Для ліричного наративу розуміння подієвості

стає інакшим, оскільки історія в її класичному розумінні стає *лише підґрунтям* самого ліричного наративу, якого у контексті дослідження ми також називаємо *наративом почуттів та емоцій*. Почуття людини завжди викликані певними переживаннями, досвідом, подіями. У ліричному наративі стрижневим стає створення чуттєвого образу, що розкриває внутрішні муки та турботи. Подіями тут постають еволюція почуттів, їхнє розгортання або зміна, прагнення осмислити власні переживання. Наратор й фокалізатор у таких наративах, як правило, формують нерозривну єдність, а головні і другорядні персонажі, що є характерними для прозових текстів, зливаються в ліричний образ, але й разом з тим, завжди існують імпліцитно і впливають на розгортання емоційної мапи ліричного наративу.

Матеріалом нашого дослідження слугували ліричні наративи американської поетеси, лауреатки Пулітцерівської премії Емі Ловелл, яка вважається однією з найпрогресивніших та сміливих жінок-письменниць свого часу, а її поетичні тексти створили справжню сенсацію у світі поезії. Емі Ловелл часто називають поетесою зорових відчуттів, яка створює живопис у словах. Вербальний текст її лірики формує візуальні образи кольорів, світла, а також аудіальні образи музики.

Розділ 2. Інтерпретація ліричних наративів Емі Ловелл.

У ліричних наративах розгортання історії відбувається через зміну/еволюцію/розгортання почуттів. Часто історія кохання стає натхненням та основою іншого наративу – наративу почуттів. Для ліричного наративу

притаманні образність, емотивність, особлива ритміко-синтаксична організація (Белєхова & Цапів, 2021).

Для аналізу особливостей конструювання ліричного нарративу звернемося до поетичного тексту Емі Ловелл "Aftermath" (Lowell, 1919–1920), створеного у 1919–1920 роках, який постає рефлексією на пережиту війну і втрати. Для інтерпретації ліричного нарративу реконструюємо дві історії: ту, що стала основою (поствоєнні відчуття Першої світової війни), та ту, що оповідається (рефлексії ліричної героїні). Перша історія, що є підґрунтям ліричного нарративу, це історія війни та поствоєнних переживань, біль втрати, життя після трагедії. Війна завжди пов'язана із горем, кров'ю, загиблими. Другий нарратив – переживання ліричної героїні на тлі природи, усвідомлення тиші та роздумів про Бога:

*The poppies blow so red,
The daisies are so white.
They grow among the corpses,
And bring my heart delight.*

*But still I see the crosses
In rows beneath the sod,
And pause beside the silence,
To give a thought to God.
Lowell, 1919–1920*

У ліричному нарративі створено візуальні емоційні образи війни *red poppies*, що є символом полеглих на війні солдатів, крові та болю втрати. Натомість смисли миру, простору, віри втілено в образі білих ромашок (*the daisies are so white*). Емоційний нарратив розгортається на тлі краси природи й думок про смерть. Еволюція емоцій проходить від захоплення квітами до усвідомлення тиші й бажання подумки звернутись до Бога: *They grow among the corpses, // And bring my heart delight ...// . And pause beside the silence, // To give a thought to God.*

У такий спосіб відбувається розгортання двох історій: спогади про війну та власна зміна емоцій від захоплення до емоційного зростання.

Ліричний нарратив Емі Ловелл "Aftermath/11" (Lowell, 1919–1920) постає яскравим прикладом нарративу емоцій ліричної героїні: від кохання до втрати й тиші у стосунках коли тебе ніхто не чує:

*I learnt to write to you in happier days,
And every letter was a piece I chipped
From off my heart, a fragment newly clipped
From the mosaic of life; its blues and grays,*

*Its throbbing reds, I gave to earn your praise.
To make a pavement for your feet I stripped
My soul for you to walk upon, and slipped
Beneath your steps to soften all your ways.
But now my letters are like blossoms pale
We strew upon a grave with hopeless tears.
I ask no recompense, I shall not fail
Although you do not heed; the long, sad years
Still pass, and still I scatter flowers frail,
And whisper words of love which no one hears.
Lowell, 1919–1920*

У нарративі розгортаються дві історії: історія кохання та еволюція почуттів. Часовий простір нарративу: *learnt to write to you in happier days* (минуле) та *but now my letters are like blossoms pale* (теперішнє) дозволяє говорити про історію змін у стосунках, що відповідно відбито в емоційному стані ліричної героїні. Історія кохання та історія почуттів тісно переплетені та взаємодоповнюють одна одну.

Для ліричного нарративу характерною є образність, що є стрижневою для його творення. Словесний образ *and every letter was a piece I chipped From off my heart* втілює усвідомлення втрати: лірична героїня осмислює свій внутрішній стан як відколювання частини свого серця, щоб подарувати листи кохання. Образ *mosaic of life* передає всю складність та багатогранність життя, що крок за кроком розпадається через кохання, якому лірична героїня віддає частину себе. Історія кохання є нещасливою, адже кохання є нероздільним: *I ask no recompense, I shall not fail.*

У ліричному нарративі "Aftermath/11" (Lowell, 1919–1920) емоційний нарратив постає таким же динамічним, як і історія кохання, що стала його підґрунтям: трансформація почуттів від минулого та теперішнього, образ мозаїки життя, безнадійних сліз від болю втрати, до образу емоційної тиші створюють унікальний ліричний нарратив із яскравими словесними образами.

Висновки. Ліричний нарратив постає особливою історією, що реалізується у поетичному тексті. Поряд із домінантними властивостями поетичного тексту, зокрема образністю, емотивністю, специфічною ритміко-синтаксичною організацією та зображенням почуттів ліричного героя/героїні, характерним постає розгортання історії. Такою історією можуть бути емоційні трансформації, почуттєва еволюція, переосмислення, що загалом демонструє зміни душевного стану. Разом з тим, ліричний нарратив має особливу форму нарації: в ньому співіснують дві історії, нарратив життя, що став підґрунтям нарративу емоцій. Історія

нерозділеного кохання стає основою ліричного наративу, тим самим створює причинно-наслідкові зв'язки, що є важливим для конструювання наративу. Художні образи війни, розчарування, смерті, кохання експлікують історії життя ліричної героїні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бєлєхова, Л. І., Цапів, А. О. Ліричний наратив: міф чи реальність? *Науковий вісник ХДУ. Серія «Германістика та міжкультурна комунікація»*. 2021. № 2. С. 7–13.
2. Bal, M. *Narratology: Introduction to the theory of narrative*. Toronto; Buffalo; London: University of Toronto Press, 2017. 206 p.
3. Barthes, R. *Image, music, text* / trans. by S. Heath. London: Fontana Press, 1977. 220 p.
4. Chatman, S. *Story and discourse: Narrative structure in fiction and film*. Ithaca; London: Cornell University Press, 1980. 288 p.
5. Doloughan, F. J. *Contemporary narrative. Textual production, multimodality and multiliteracies*. London: Continuum International Publishing Group, 2011. 168 p.
6. Fludernik, M. *An introduction to narratology*. London; New York: Routledge, 2002. 200 p.
7. Fludernik, M. *Towards a 'natural' narratology*. London; New York: Routledge, 2005. 470 p.
8. Genette, G. *Figures of literary discourse* / trans. by M. R. Logan. New York: Columbia University Press, 1982. 303 p.
9. Gibbons, A. Multimodality, cognitive poetics, and genre: Reading Grady Hendrix's novel 'Horrorstör'. *Multimodal Communication*. 2016. № 5(1). P. 15–29.
10. Herman, D. Word-image/utterance-gesture: Case studies in multimodal storytelling. *New perspectives on narrative and multimodality* / ed. by R. Page. New York; London: Routledge, 2010. P. 78–98.
11. Lowell, A. *Aftermath*, 1919–1920. Retrieved from <https://allpoetry.com/poem/8506451-Aftermath-by-Amy-Lowell> (дата звернення 28.04.2025).
12. Prince, G. *Narratology: the form and functioning of narrative*. Berlin; New York; Amsterdam: Mouton de Gruyter, 1982. 191 p.
13. Ryan, M. L. (2013). Transmedial storytelling and transfictionality. *Poetics Today*. 2013. № 34(3). P. 361–388.
14. Toolan, M. (2010). New perspectives on narrative and multimodality. *Multimodal electronic narratives and literary form* (pp. 127–141). New York and London: Routledge.

form / ed. by R. Page. New York; London: Routledge, 2010. P. 127–141.

15. Toolan, M. *Making sense of narrative text: Situation, repetition, and picturing in the reading of short stories*. New York: Routledge, 2016. 272 p.

REFERENCES:

1. Bieliekhova, L. I., & Tsapiv, A. O. (2021). Lyrichnyi naratyv: mif chy realist? [Lyrical narrative: Myth or reality?]. *Naukovyi visnyk KhDU. Seriya "Hermanistyka ta mizhkulturna komunikatsiia"*, 2, 7–13. [in Ukrainian].
2. Bal, M. (2017). *Narratology: Introduction to the theory of narrative*. Toronto, Buffalo, and London: University of Toronto Press.
3. Barthes, R. (1977). *Image, music, text*. (S. Heath, Trans.). London: Fontana Press.
4. Chatman, S. (1980). *Story and discourse: Narrative structure in fiction and film*. Ithaca and London: Cornell University Press.
5. Doloughan, F. J. (2011). *Contemporary narrative. Textual production, multimodality and multiliteracies*. London: Continuum International Publishing Group. 168 p.
6. Fludernik, M. (2002). *An introduction to narratology*. London and New York: Routledge.
7. Fludernik, M. (2005). *Towards a 'natural' narratology*. London and New York: Routledge.
8. Genette, G. (1982). *Figures of literary discourse* (M. R. Logan, Trans.). New York: Columbia University Press.
9. Gibbons, A. (2016). Multimodality, cognitive poetics, and genre: Reading Grady Hendrix's novel 'Horrorstör'. *Multimodal Communication*, 5(1), 15–29.
10. Herman, D. (2010). Word-image/utterance-gesture: Case studies in multimodal storytelling. In R. Page (Ed.), *New perspectives on narrative and multimodality* (pp. 78–98). New York and London: Routledge.
11. Lowell, A. (1919–1920). *Aftermath*. Retrieved from <https://allpoetry.com/poem/8506451-Aftermath-by-Amy-Lowell>
12. Prince, G. (1982). *Narratology: the form and functioning of narrative*. Berlin, New York, and Amsterdam: Mouton de Gruyter.
13. Ryan, M. L. (2013). Transmedial storytelling and transfictionality. *Poetics Today*, 34(3), 361–388.
14. Toolan, M. (2010). New perspectives on narrative and multimodality. In R. Page (Ed.), *Multimodal electronic narratives and literary form* (pp. 127–141). New York and London: Routledge.
15. Toolan, M. (2016). *Making sense of narrative text: Situation, repetition, and picturing in the reading of short stories*. New York: Routledge.

УДК [81'373.46:355.01]:801.83-043.2:81'42
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2025-1-2>

НАРАТИВ ВІЙНИ: ВИЗНАЧЕННЯ І СТРУКТУРА (КОНТЕКСТ СУЧАСНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ)

Дойчик Оксана Ярославівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
oksana.doichyk@pnu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-7921-1868

Ганзін Валерій Владиславович,
асистент кафедри англійської філології

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
valerii.hanzin@pnu.edu.ua
orcid.org/0009-0004-2467-0292

Сучасні збройні конфлікти характерні своєю «гібридною» природою, що проявляється у застосуванні як конвенційних, так і неконвенційних методів ведення війни, частиною яких часто є засоби впливу на ворога. Реалізація цього впливу у соціальних мережах та медіа спрямована на вплив у когнітивному, або соціо-когнітивному вимірі цільових аудиторій, що в свою чергу призводить до зміни сприйняття, ставлення та бачення конфлікту. Одним із інструментів такого впливу виступає «наратив» – поняття, що в умовах гібридної війни набуває нового змісту, виходячи за межі суто оповідного дискурсу.

Метою дослідження є концептуалізація терміна «наратив війни», а також розробка його попередньої рівневої моделі. Для досягнення цієї мети розглянуто різноманітні підходи до тлумачення наративу в гуманітарних науках, зокрема у наратології та філософії. Окрему увагу присвячено ролі наративів у системі стратегічних комунікацій та поняттю «стратегічний наратив», який набув найбільшого поширення саме в контексті воєнної комунікації.

У процесі аналізу було виявлено, що поняття «наративу війни» має інтегрувати в собі підходи до тлумачення терміну з різних наук, водночас розширюючи його сферу використання. Зважаючи на це, пропонуємо таке визначення терміну «наратив війни»: особливе мультимодальне повідомлення про війну, створене з метою впливу на цільову аудиторію. Виокремлюємо його три рівні: макрорівень (рівень повідомлення), мезорівень (рівень реалізації), та мікрорівень (рівень найменших компонентних структур).

Запропоноване визначення та концептуальна модель можуть слугувати основою для низки міждисциплінарних досліджень у гуманітарних науках, зокрема лінгвістиці. Майбутні розвідки «наративу війни» можуть бути зосереджені на подальшій концептуалізації та операціоналізації поняття на різних його рівнях, типологізації наративів війни сучасних збройних конфліктів, зокрема російсько-української війни, та використанні методів дискурс-аналізу, корпусних технологій та підходів прагматики та когнітивної прагматики з метою аналізу наративів війни та їх особливостей.

Ключові слова: наратив, наратив війни, стратегічний наратив, дискурс, стратегічні комунікації, комунікативний вплив, когнітивний вимір.

WAR NARRATIVE: DEFINITION AND STRUCTURE (IN THE CONTEXT OF MODERN ARMED CONFLICTS)

Doichyk Oksana Yaroslavivna

PhD in Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of English Philology

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

oksana.doichyk@pnu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-7921-1868

Hanzin Valeriy Vladyslavovych,

Assistant at the Department of English Philology

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

valerii.hanzin@pnu.edu.ua
orcid.org/0009-0004-2467-0292

Modern armed conflicts are characterized by their “hybrid” nature, which is manifested in the use of both conventional and non-conventional methods of warfare, which often include means of influencing the enemy. The implementation of this influence in the social networks, and media is aimed at affecting the cognitive or socio-cognitive dimension of target audiences, which in turn leads to a change in perception, attitude, and outlook on the conflict. One of the instruments of such influence is the “narrative”, a concept that in the context of hybrid warfare acquires a new meaning, going beyond the purely narrative discourse.

The purpose of the study is to conceptualize the term “war narrative” and develop its preliminary level model. To achieve this goal, various approaches to the interpretation of narrative in the humanities, in particular in narratology and philosophy, are considered. Special attention is given to the role of narratives in the field of strategic communications and the concept of “strategic narrative”, which is most widely used in the context of military communication.

The analysis has revealed that the concept of “war narrative” should integrate approaches to the term’s interpretation from different sciences while expanding its scope. With this in mind, we propose the following definition of the term “war narrative”: a special multimodal message about the war created to influence the target audience.

We distinguish its three levels: macro-level (message level), meso-level (implementation level), and micro-level (level of the smallest component structures).

The proposed definition and conceptual model can serve as a basis for several interdisciplinary studies in the humanities, including linguistics. Future research on the “narrative of war” may focus on further conceptualization and operationalization of the concept at its various levels, typology of war narratives of modern armed conflicts, in particular the Russian-Ukrainian war, and the use of discourse analysis methods, corpus technologies and approaches of pragmatics and cognitive pragmatics to analyze war narratives and their features.

Key words: narrative, war narrative, strategic narrative, discourse, strategic communications, communicative effect, cognitive dimension.

Вступ. Особливістю сучасних збройних конфліктів є їхня «гібридність», яка досягається комбінацією конвенційних та неконвенційних засобів ведення війни та впливу. До останніх часто відносять пропаганду та інформаційні та психологічні операції, місцем реалізації яких є соціальні мережі, ЗМІ та медіа. Головною їхньою метою є вплив на свідомість певної цільової аудиторії.

Інформаційна війна Росії та України, яка ведеться з 2014 року, ще задовго до повномасштабного вторгнення, свідчить про те, наскільки серйозно сторони конфлікту та їхні союзники ставляться до впливу на цільові аудиторії. Реалізації такого впливу, які набувають різноманітних мультимодальних форм, у побуті та медіа просторі, особливо українському, часто називають «нарративами». У контексті інформаційного /

гібридного впливу таке вживання терміну не завжди збігається з його класичною дефініцією «оповідного тексту». У цьому випадку «нарратив» виступає більш складною структурою на перетині розповіді, особливих методів комунікації та навіть пропаганди. Дослідження «нарративу війни» в такому контексті є важливим для розвідок як в класичних гуманітарних науках, так і на міждисциплінарному рівні.

Метою нашого дослідження є узагальнення наукових уявлень про «нарратив», формування визначення терміну «нарратив війни» та його рівневої моделі.

У зв’язку з поставленою метою формуємо такі науково-дослідницькі завдання:

1. Проаналізувати вживання терміну «нарратив» у системі гуманітарних наук та сфері стратегічних комунікацій.

2. Визначити зв'язок цього терміну з такими поняттями, як пропаганда, інформаційні операції та психологічні операції.

3. Враховуючи контекст сучасних збройних конфліктів, уточнити дефініцію терміна «нарратив війни» та запропонувати його прелімінарну рівневу модель.

Наукова новизна дослідження полягає у формуванні альтернативного підходу до поняття «нарративу» в контексті сучасних збройних конфліктів та синтезуванні моделі нарративу війни.

Підходи до визначення нарративу у гуманітарних науках.

Термін «нарратив» походить від латинського слова «*narrare*» – «розповідати», «пояснювати». Розповідь є інтегральною частиною людського буття, адже ми інтеруємо з історіями в усіх сферах нашого життя. Розглядаючи питання структури нарративу, Р. Бартс вказував на його всепроникність: «<...> у цьому нескінченному розмаїтті форм, він [нарратив] присутній в усі часи, в усіх місцях, в усіх суспільствах. <...> як і саме життя, він є там, інтернаціональний, трансісторичний, транскультурний» (Barthes, 1975: 237). Такий рівень розповсюдження нарративу зумовив його активні дослідження у багатьох гуманітарних науках, які, в свою чергу, породили десятки підходів, класифікацій та визначень нарративу.

Один із засновників наратології Ж. Женетт (1980) зазначав, що слово «нарратив» є неоднозначним та вказував на його три значення: нарратив як нарративне твердження – форма оповідного дискурсу; нарратив як послідовність подій, що є предметом дискурсу; нарратив як розповідний акт. Розмежовуючи ці значення, «нарративом» Женетт вважав саме оповідний дискурс, а інші два значення пропонував окреслити як «історія» (послідовність подій) та «нарація» (розповідний акт). Д. Крістал розглядає нарратив у контексті досліджень дискурсу та визначає його як «узагальнення минулого досвіду, в якому мова використовується для структурування послідовності (реальних чи вигаданих) подій» (Crystal, 2008: 320). Схоже визначення нарративу дає й В. Лабов: «розповідь про минулі події, в якій порядок розповідних речень відповідає порядку подій, коли вони відбувалися» (Labov, 2010: 547).

Більш широкого значення нарратив набуває в контексті «нарративного повороту» – епістемологічного зсуву другої половини ХХ ст., під час якого класичний експериментальний науковий підхід змінюється суб'єктивною, орі-

єнтованою на людський досвід, нарративною парадигмою (De Fina & Georgakopoulou 2011, цитовано у Sarah, 2013). Наратив у цей час розглядається як спосіб мислення (Bruner, 1986) та новий жанр філософії науки (Brokmeier & Harre, 2001, цитовано у Iegorova, 2021). Окрему увагу звертаємо на поняття «метанаративу» – історії, яка легітимізує знання та культурні практики, та «міні нарративу» – меншій локальній історії, яка не претендує на глобальну легітимізацію (Lyotard, 1984). Дихотомія «великого та малого» або «макро та мікро» є важливим компонентом нашого дослідження нарративів війни.

Війна завжди породжує історії та розповіді. Весь її перебіг, ключові події та зміни можна досягнути тільки використовуючи нарративні структури. Війна генерує історії перемог та поразок, щастя та суму, дива та жаху. Часто ці нарративи з'являються з певною метою. Вони заздалегідь формуються акторами конфлікту, проникають в інформаційний простір та впливають на цільові аудиторії. Найбільшого поширення в контексті війни нарратив набув у сфері стратегічних комунікацій та національної безпеки. Поняття «стратегічного нарративу», «психологічних операцій» та «інформаційних операцій» є важливими компонентами нашого дослідження та визначення нарративу війни.

Наратив у системі стратегічних комунікацій. Стратегічний нарратив.

Стратегічні комунікації є поняттям, поширеним в багатьох сферах, таких, як: зв'язки з громадськістю, медіа комунікація, технічна комунікація та політична комунікація (Hallahan et al., 2007). Зважаючи на те, що наше дослідження присвячено комунікації саме під час війни, надалі ми будемо вживати термін «стратегічні комунікації» тільки в контексті політичної та воєнної комунікації. Ми також погоджуємось із твердженням Д. Дубова (2016) щодо «розмитості» терміну як однієї з проблем досліджень сфери стратегічних комунікацій, тому вважаємо доречним звузити спектр його визначень.

Для якнайточнішого визначення стратегічних комунікацій в контексті війни звертаємося до доктринальних документів ЗСУ та НАТО. Стратегічні комунікації (далі – СК) – це «скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків з громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, інших суб'єктів інформаційної діяльності з метою

виконання заходів, спрямованих на просування цілей держави» (Доктрина «зі стратегічних комунікацій», 2020: 8). Схожі підходи до СК знаходимо й у доктрині НАТО зі стратегічних комунікацій: «функція командної групи, відповідальна за розуміння інформаційного середовища в усіх відповідних аудиторіях і, ґрунтуючись на цьому розумінні, використання всіх засобів комунікації – дій, зображень і слів – для належного інформування та впливу на ставлення і поведінку аудиторії за допомогою підходу, що ґрунтується на розповіді, з метою досягнення бажаного кінцевого результату» (НАТО, 2023: 3).

Хоча у самому визначенні СК автори доктрини ЗСУ (2020) не вказують, як саме різні інформаційні інструменти вживаються «для просування цілей держави», в тексті документу їхні підходи збігаються з колегами з НАТО (2023). Головна мета СК – інформування та вплив на аудиторію, які здійснюються у когнітивному вимірі. Термін «когнітивний» походить від лат. *«cognitio»* – «сприйняття», «розуміння» та напряду пов'язаний з когніцією – процесом, за допомогою якого відбувається обробка інформації. К. Тіндейл (1992, цитовано у Kvernbekk & Vøe-Hansen, 2017: 220) визначає «когнітивний вимір» («когнітивне середовище») як «набір фактів і припущень, які людина або група людей здатні представляти і сприймати як істину». Автори доктрин зі СК ЗСУ та НАТО розглядають когнітивний вимір як «свідомість (думки, переконання, розум, психічний стан) всіх складових комунікації. <...> суспільний, культурний, релігійний та історичний контексти, які впливають на уявлення тих, хто виробляє інформацію <...> та аудиторії, які отримують інформацію» (Доктрина «зі стратегічних комунікацій», 2020: 12) та «вплив на сприйняття, переконання, інтереси, цілі, рішення та поведінку аудиторії» (НАТО, 2023: 12). Узагальнюючи, можемо зазначити, що вплив у когнітивному вимірі дорівнює впливу на когніцію аудиторії.

Т. Квернбекк та О. Бьо-Хансен використовують поняття «соціо-когнітивна сфера» та визначають його як «культурні, політичні, соціальні та історичні особливості, а також індивідуальна інтерпретація та розуміння» (Kvernbekk & Vøe-Hansen, 2017: 216). Вчені також вказують на обмеження у дослідженні тільки когнітивної сфери.

Д. Дубов виокремлює такі характеристики «незаперечного ядра» СК (Дубов, 2016: 13):

1. Пріоритетність інформування, впливу та переконання у контексті державної політики.

2. Наявність чітких цілей як інформування, так і політики, яка просувається методами СК.

3. Координація та деконфліктизація між структурами, які займаються СК.

4. Зосередження на комунікацію діями, а не словами.

Сфера СК напряду пов'язана з поняттям наративу. Фахівці НАТО визначають його як «базове зображення ситуації, мети та завдання організації, виражене в сюжетній лінії (спільна лінія, що передається через окремі історії, образи або дії)» (НАТО, 2023: 28) та виокремлюють такі типи наративів:

1. Інституційний наратив – наратив тієї чи іншої інституції.

2. Стратегічний наратив – наратив, який надає обґрунтування діям інституції, організації чи групи та пояснює стратегічну мету.

3. Мікро-наратив – вузько націлений на певну аудиторію наратив, який створюється задля підтримки середньострокових оперативних або короткострокових тактичних цілей.

З вищезгаданих типів наративу найбільшого поширення у сфері СК набув саме стратегічний наратив (далі – СН), який з часу його введення у вжиток Л. Фрідманом (2006) став предметом дослідження багатьох учених (Баровська, 2015; Дубов, 2016; De Graaf et al., 2015; Dimitriu & De Graaf, 2016; Kvernbekk & Vøe-Hansen, 2017; Miskimmon et al., 2012). А. Міскіммон та колеги подають таке визначення СН: «засіб, за допомогою якого політичні актори конструюють спільне значення міжнародної політики, щоб формувати поведінку національних і міжнародних суб'єктів.» (Miskimmon et al., 2012: 3). А. Баровська розглядає СН як сюжетну лінію, за допомогою якої можна зрозуміти причини, значення та перспективи перебування держави у стані війни (Баровська, 2015). Аналізуючи роботи Б. Де Грааф та колег (De Graaf et al., 2015), Т. Квернбекк та О. Бьо-Хансен (2017) підсумовують, що наратив війни, який у визначенні дослідників збігається з поняттям СН, є «екзистенційним та ідеологічним баченням того, чому «ми» повинні вступити у війну, покликаним пояснити, чому, що і як відбувається в конфлікті, і виправдати це рішення» (Kvernbekk & Vøe-Hansen, 2017: 218). Д. Дімітріу та Б. Де Грааф (2016) вказують, що, підлаштовуючись під культурні норми та цінності аудиторій, СН можуть сприяти формуванню громадського та політичного розуміння військових дій та легітимізації їхньої мети та актуальності.

СН мають особливу, не притаманну наративу в його класичному розумінні, структуру. М. Орнатовські (2012) виокремлює такі ключові елементи: сторони конфлікту, визначення природи наративу, ставки, бажаний результат, засоби його досягнення та тривалість. Схожу структуру визначають і фахівці НАТО та виокремлюють чотири головні стратегічні елементи (NATO, 2023: Annex A, A2):

1. Поточний стан – опис несправедливості, яку потрібно виправити, або бажаного стану, який потрібно зберегти.

2. Обґрунтування – чому запропонована зміна стану або збереження статус-кво є кращою за альтернативи: підтвердження правильності шляху. Обґрунтування зазвичай пов'язане з іншими трьома елементами.

3. Шлях – як дістатися [кінцевої мети].

4. Майбутній стан – опис цілей, чи то збереження статус-кво, чи то перехід.

Окремої уваги заслуговує реципієнт-орієнтованість СН, адже саме в умах цільових аудиторій (далі – ЦА) реалізується ефект СК (Kvernbekk & Voe-Hansen, 2017). ЦА, навіть локальні, є надзвичайно складними соціальними утвореннями, а зовнішні (міжнародні) ЦА є ще складнішими. Фахівці НАТО (2023) зазначають, що розуміння ЦА, її типів, методів отримання, перевірки та обробки інформації, а також її різноманітності, культури, етичних норм та упереджень є критично важливим елементом СК. Т. Квернбекк та О. Бьо-Хансен (2017) виокремлюють такі труднощі роботи з ЦА:

1. Вплинути на поведінку ЦА є непростим завданням.

2. Наратор знає, що деяка частина ЦА буде скептично ставитись до наративу.

3. Критерії впливу на ЦА та її згоди є розмитими.

4. Наратив війни є не просто впливовим аргументом, а національним питанням, яке комбінує в собі логос, пафос та етос.

5. Наратор має бути щирим.

6. Наратив протягом свого існування в соціо-когнітивному вимірі піддається ерозії та переходить з перспективної (концептуальної) фази у ретроспективну (reality check), надаючи можливість аудиторії оцінити як сам наратив, так і наратора.

Наратив та маніпулятивні засоби впливу

Важливою особливістю СН та СК є їхній зв'язок з такими поняттями, як пропаганда, інформаційні операції (ІО) та психологічні операції (ПсО). Фахівці ЗСУ (2020), як і їхні колеги з НАТО (2023), визначають ІО та ПсО частиною стратегічних комунікацій.

Д. Дубов вказує на наявність дебатів у науковій спільноті щодо зв'язку СК та пропаганди та виокремлює декілька рівнів, на яких ці поняття перетинаються (Дубов, 2016: 4):

1. Використання пропаганди під час ІО та ПсО.

Вчений вважає, що неможливо визначити рівень застосування пропаганди під час ІО та ПсО, тому ця проблема швидше за все не отримає свого вирішення.

2. Спільність результатів СК та пропаганди.

Д. Дубов вказує на те, що СК та пропаганда об'єднані в своїй меті – вплинути на ЦА.

Єдиною відмінністю між поняттями вчений вважає засіб подання інформації. Для СК вона «комунікується діями», а під час пропаганди має обманний характер.

Наратив, в цьому випадку стратегічний чи будь-який інший, може бути інтегрований у пропаганду, ІО та ПсО. Наявність та рівень цієї інтеграції визначити надзвичайно важко, зважаючи на мілітарний характер ІО та ПсО, їхню секретність, ілюзорність та нечіткі кордони, що й робить їх такими ефективними.

Наратив війни: визначення та структура

Зважаючи на безліч підходів до наративу, доволі складну систему його інтеграції в сфері стратегічних комунікацій та певну обмеженість деяких з доступних визначень у контексті сучасних збройних конфліктів, з метою інтеграції вже наявних визначень та адаптації у контексті гуманітарних наук пропонуємо таке тлумачення терміна «наратив війни»: особливе мультимодальне повідомлення про війну, створене з метою впливу на цільову аудиторію. Мультимодальність пояснюємо тим, що подача інформації може здійснюватись не тільки через текст, але й за допомогою аудіовізуальних засобів. Виокремлюємо такі структурні рівні наративу війни:

1. *Макрорівень*. На цьому рівні наратив війни розглядаємо як ідею, яку можна виразити реченням чи навіть словосполученням. Ця ідея є певним комунікативним та мотиваційним стрижнем, який сприяє реалізації наративу на нижчих рівнях. На макрорівні наратив війни має ознаки стратегічного наративу, адже слугує мотиваційною основою повідомлення. Однак якщо мета стратегічного наративу доволі вузька – пояснення залучення держави до збройного конфлікту, наратив війни розглядаємо у контексті ширшого впливу на цільову аудиторію. Наратором

стратегічного нарративу зазвичай виступає учасник конфлікту чи союзник (держава чи інше утворення). У випадку нарративу війни наратором може бути як держава, так і окремі актори всередині та поза нею (політичні партії, організації, тощо).

2. *Мезорівень*. На цьому рівні нарратив війни реалізується залежно від медіуму його передачі. У текстовому форматі, до прикладу, це відбувається у формі дискурсивних структур. У аудіовізуальному – у вигляді зображень, мемів постерів, листівок, відео та аудіозаписів. На мезорівні нарратив війни отримує форму та структуру, в яких може реалізуватися певна історія чи оповідь, яка залежить від мети нарративу та засобів вираження.

3. *Мікрорівень*. На цьому рівні нарратив війни розглядається через призму його найменших структур, які є предметом вивчення різних гуманітарних наук. Аналіз лінгвістичного аспекту на цьому рівні, до прикладу, приведе дослідника до детального аналізу речень, фраз, тощо, які є матерією дискурсу певного нарративу війни, дискурсивних стратегій та їхніх мовних особливостей (прагматичних, когнітивних, семантичних тощо).

Вважаємо важливим адресувати й питання зв'язку нарративу війни з маніпулятивними засобами впливу. Повідомлення та головну ідею, що лежать в основі нарративу війни, вважаємо такими, що слугують певним цілям наратора, які можуть бути абсолютно різними. Тому, в певних контекстах нарратив війни дійсно може мати маніпулятивну та оманливу природу, особливо якщо він направлений на ЦА ворога.

Висновки. Проведене дослідження вказує на багатозначну природу та широкий спектр вживання терміну «нарратив» у гуманітарних науках та сфері стратегічних комунікацій. У контексті сучасних збройних конфліктів актуальності набуває поняття «нарративу війни», яке виходить за межі загальноновживаних визначень та функціонує у вигляді конструкції з елементами розповіді, особливих методів комунікації та їхніх мультимодальних реалізацій. Запропоноване визначення нарративу війни та його базова рівнева модель можуть слугувати основою для міждисциплінарних досліджень у гуманітарних науках, зокрема лінгвістиці. Найбільш актуальними вважаємо такі напрямки досліджень:

1. Типологізація, класифікація нарративів війни російсько-української війни.

2. Дослідження з використанням методів дискурс-аналізу, зокрема критичного дискурс-аналізу (КДА).

3. Корпусні дослідження нарративів війни.

4. Дослідження нарративів війни у галузі прагматики та когнітивної прагматики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баровська А. В. Стратегічні комунікації: досвід НАТО. *Стратегічні пріоритети*. 2015. № 1. Сс. 147–152.
2. Доктрина «зі стратегічних комунікацій»: Військова керівна публікація військовим організаційним структурам з порядку реалізації стратегічних комунікацій у Збройних Силах України / УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ АПАРАТУ ГОЛОВНОКОМАНДУВАЧА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ.-К.: [б.в.], 2020. 36 с. Retrieved 06. 01. 2025 URL: <http://elibrary.collegesnau.com/wp-content/uploads/2025/01/Доктрина-зі-стратегічних-комунікацій.pdf#page=8.07>
3. Дубов Д. В. Стратегічні комунікації: проблеми концептуалізації та практичної реалізації. *Стратегічні пріоритети. серія: політика*. 2016. № 4. Сс. 9–23.
5. Barthes R., Duisit L. An introduction to the structural analysis of narrative. *New literary history*. 1975. Vol. 6, no. 2. Pp. 237-272. URL: <https://doi.org/10.2307/468419>
6. Bruner J. S. Actual minds, possible worlds. Harvard University Press, 1986. 215 p. <https://doi.org/10.4159/9780674029019>
7. Crystal D. A dictionary of linguistics and phonetics. 6th ed. Oxford : Blackwell, 2008. 529 p.
8. De Graaf B., Dimitriu G., Ringsmose J. (Eds.). Strategic narratives, public opinion and war: Winning domestic support for the Afghan War. London: Routledge, 2015. 380 p.
9. Dimitriu G., de Graaf B. Fighting the war at home: strategic narratives, elite responsiveness, and the Dutch mission in Afghanistan, 2006-2010. *Foreign policy analysis*. 2016. Pp. 2-23. <https://doi.org/10.1111/fpa.12070>
10. Freedman L. The transformation of strategic affairs. Routledge, 2006. 144 p. <https://doi.org/10.4324/9780203820001>
11. Genette G. Narrative discourse: an essay in method. Cornell University Press, 1980. 288 p.
12. Defining strategic communication / K. Hallahan et al. *International journal of strategic communication*. 2007. Vol. 1, no. 1. Pp. 3–35. <https://doi.org/10.1080/15531180701285244>
13. Iegorova A. V. From the dawn of narrative studies to the 'narrative turn'. *Lviv philological journal*. 2021. No. 10. Pp. 37–43. <https://doi.org/10.32447/2663-340x-2021-10.6>
14. Kvernbeek T., Bøe-Hansen O. How to win wars: the role of the war narrative. *Narration as argument. Argumentation Library*. Cham, 2017. Pp. 215–234. https://doi.org/10.1007/978-3-319-56883-6_12
15. Labov, W. Oral narratives of personal experience. *Cambridge encyclopedia of the language sciences*. 2010. Pp. 546–548.
16. Lyotard J. F. The postmodern condition: a report on knowledge. Minneapolis : University of Minnesota Press, 1984. 110 p.
17. Miskimmon, A., O'Loughlin, B., & Roselle, L. Forging the world: Strategic narratives and international relations. Royal Holloway. 2012. 16 p. Retrieved January 10,

2025, from https://pureadmin.qub.ac.uk/ws/portalfiles/portal/147369822/Forging_the_World_Working_Paper_2012_Final.pdf

18. NATO. *Allied Joint Doctrine for Strategic Communications (AJP-10) (Edition A, Version 1, UK Change 1)*. 2023. Retrieved January 6, 2025, URL: <https://www.gov.uk/government/publications/allied-joint-doctrine-for-strategic-communications-ajp-10>
19. Ornatowski C. M. Rhetoric goes to war: the evolution of the United States of America's narrative of the "War On Terror". *African Yearbook of Rhetoric*. 2012. Vol. 3, № 3. Pp. 65–74.
20. Sarah R. The narrative turn: interdisciplinary methods and perspectives. *Student anthropologist*. 2013. Vol. 3, no. 3. Pp. 64–80. <https://doi.org/10.1002/j.sda2.20130303.0005>

REFERENCES:

1. Barovska, A. V. (2015). *Stratehichni komunikatsii: dosvid NATO* [Strategic communications: NATO experience]. *Stratehichni priorytety*, (1), 147–152. [in Ukrainian].
2. Barthes, R., & Duisit, L. (1975). An introduction to the structural analysis narrative. *New Literary History*, 6(2), 237–272. <https://doi.org/10.2307/468419>
3. Bruner, J. (1986). *Actual Minds, Possible Worlds*. Cambridge, MA and London, England: Harvard University Press. <https://doi.org/10.4159/9780674029019>
4. Crystal, D. (2008). *A dictionary of linguistics and phonetics*. (6th ed.). Oxford: Blackwell. <http://dx.doi.org/10.1002/9781444302776>
5. De Graaf, B., Dimitriu, G., & Ringsmose, J. (Eds.). (2015). *Strategic narratives, public opinion and war: Winning domestic support for the Afghan War*. Routledge.
6. Dimitriu, G., & de Graaf, B. (2016). Fighting the War at Home: Strategic Narratives, Elite Responsiveness, and the Dutch Mission in Afghanistan, 2006–2010. *Foreign Policy Analysis*, 12(1), 2–23. <https://doi.org/10.1111/fpa.12070>
7. Doktryna "zi stratehichnykh komunikatsii" [The doctrine of 'strategic communications']. (2020). Upravlinnia stratehichnykh komunikatsii aparatu holovnokomanduvacha Zbroinykh Syl Ukrainy. Retrieved January 6, 2025, URL: <http://elibrary.collegesnau.com/wp-content/uploads/2025/01/Доктрина-зі-стратегічних-комунікацій.pdf#page=8.07> [in Ukrainian].
8. Dubov, D. V. (2016). *Stratehichni komunikatsii: problemy kontseptualizatsii ta praktychnoi realizatsii* [Strategic communications: Problems of conceptualisation and practical implementation]. *Stratehichni priorytety. Seriya: Polityka*, (4), 9–23. [in Ukrainian].
9. Freedman, L. (2006). *The transformation of strategic affairs* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203820001>
10. Genette, G. (1980). *Narrative discourse: An essay in method*. Cornell University Press.
11. Hallahan, K., Holtzhausen, D., van Ruler, B., Verčič, D., & Sriramesh, K. (2007). Defining Strategic Communication. *International Journal of Strategic Communication*, 1(1), 3–35. <https://doi.org/10.1080/15531180701285244>
12. Iegorova, A. V. (2021). From the dawn of narrative studies to the "narrative turn." *Lvivskyi filolohichnyi chasopys*, (10), 37–43. <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2021-10.6>
13. Kvernbeek, T., Bøe-Hansen, O. (2017). How to Win Wars: The Role of the War Narrative. In: Olmos, P. (eds) *Narration as Argument. Argumentation Library*, vol 31. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-56883-6_12
14. Labov, W. (2010). Oral narratives of personal experience. In *Cambridge encyclopedia of the language sciences*. 546–548.
15. Lyotard, J. F. (1984). *The postmodern condition: A report on knowledge* (Vol. 10). University of Minnesota Press.
16. Miskimmon, A., O'Loughlin, B., & Roselle, L. (2012). *Forging the world: Strategic narratives and international relations*. Royal Holloway. Retrieved January 10, 2025, URL: https://pureadmin.qub.ac.uk/ws/portalfiles/portal/147369822/Forging_the_World_Working_Paper_2012_Final.pdf
17. NATO. (2023). *Allied Joint Doctrine for Strategic Communications (AJP-10) (Edition A, Version 1, UK Change 1)*. Retrieved January 6, 2025, from <https://www.gov.uk/government/publications/allied-joint-doctrine-for-strategic-communications-ajp-10>
18. Ornatowski, C. M. (2012). Rhetoric goes to war: The evolution of the United States of America's narrative of the "War On Terror". *African Yearbook of Rhetoric*, 3(3), 65–74.
19. Sarah, R. (2013). The narrative turn: Interdisciplinary methods and perspectives. *Student Anthropologist*, 3(3), 64–80. <https://doi.org/10.1002/j.sda2.20130303.0005>

УДК 811.111–628.37.53

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2025-1-3>

СТИЛІСТИЧНІ ПРИЙОМИ ОПИСУ ЕМОЦІЇ БОЛЮ (PAIN) В ГОТИЧНИХ РОМАНАХ

Приходченко Олександра Олексіївна,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування

Запорізький національний університет

prihodchenkoaleksandra@gmail.com

orcid.org/0000-0002-8468-2453

Емоції є одним із найбільш яскраво виражених елементів психічного та соціального життя людини, а також найважливішим людським фактором у культурі та соціумі. Емоційний концепт є, по суті, різновидом культурного концепту з додатковими емотивними, ціннісними та оцінними характеристиками. Емоційна концептосфера готичних романів складається з сукупності концептів (тобто ментальних одиниць знання), притаманних певній культурі чи мовному простору. Вона формує своєрідну «ментальну карту» світу для носіїв мови. Ці концепти можна поділити на гіперконцепти та гіпоконцепти. Кожен з гіпоконцептів має свої власні мікроконцептосфери. Емоційна концептосфера БІЛЬ (PAIN), де гіперконцептом є концепт PAIN налічує вісім гіпоконцептів. Життя людини супроводжується великою кількістю як позитивних, так і негативних емоцій. Однією з негативних емоцій, яка відіграє важливу роль в існуванні, є біль. Зважаючи на ситуацію, в якій опиняється людина, біль може бути фізичним або емоційним. За допомогою використання персоніфікації, істота-біль в готичних романах зображена як така, що вміє думати, має необхідні кінцівки (зокрема руки) для того, щоб виконувати свої дії та, завдяки порівнянням із скальпелем, видається достатньо точною, щоб наносити удари саме в те місце, де буде найгірше. Істота-біль може погіршувати життя інших створінь, заважаючи їм думати, виконувати необхідні дії. Найпродуктивнішим способом опису болю виявилось використання епітетів, оскільки саме вони демонструють не лише різні характеристики власне болю, а й вказують на ставлення оточуючих до нього, описують його властивості та особливості. Основними стилістичними прийомами, що характеризують біль в готичних романах є: метафора, порівняння, епітет, персоніфікація, антитеза, анафора, анадіпложис. За допомогою різноманітних стилістичних прийомів досягається опис болю як такого, що легко співвідноситься з різними природними явищами, здебільшого – нестабільними та неконтрольованими, такими як лавина ('avalanche'), блискавка ('lightning'), демонструючи несподіваний та нестатичний характер болю, його невідворотність та руйнівний характер.

Ключові слова: емоція, картина світу, концептосфера, біль, гіперконцепт, гіпоконцепт, концептуальна метафора, стилістичний прийом.

STYLISTIC DEVICES FOR DESCRIBING THE EMOTION PAIN IN GOTHIC NOVELS

Prykhodchenko Oleksandra Oleksiivna,

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Foreign Languages for Specific Purposes

Zaporizhzhia National University

prihodchenkoaleksandra@gmail.com

orcid.org/0000-0002-8468-2453

Emotions are one of the most prominent elements of a person's mental and social life, as well as the most important human factor in culture and society. An emotional concept is, in essence, a type of cultural concept with additional emotional, value and evaluative characteristics. The emotional concept sphere of Gothic novels consists of a set of concepts (i.e. mental units of knowledge) inherent in a certain culture or linguistic space. It forms a kind of "mental map" of the world for native speakers. These concepts can be divided into hyperconcepts and hypoconcepts. Each of the hypoconcepts has its own microconceptospheres. The emotional concept sphere PAIN, where the hyperconcept is the concept PAIN, has eight hypoconcepts. Human life is accompanied by a large number of both positive and negative emotions. One of the negative emotions that plays an important role in existence is pain. Depending on the situation in which a person finds himself, pain can be physical or emotional. Through the use of personification, the pain-creature in Gothic novels is depicted as one which is able to think, have the necessary limbs (in particular, hands) to perform its actions, and, thanks to comparisons with a scalpel, seems precise enough to strike exactly where it will be the worst. The pain-creature can worsen the lives of other creatures, preventing them from thinking and performing the necessary actions. The most productive way to describe pain was the use of epithets, since they demonstrate not only the various characteristics of the pain itself, but also

indicate the attitude of others towards it, describe its properties and features. The main stylistic devices that characterize pain in Gothic novels are: metaphor, comparison, epithet, personification, antithesis, anaphora, anadiplosis. Using various stylistic techniques, the description of pain is achieved as one that is easily correlated with various natural phenomena, mostly unstable and uncontrolled, such as an avalanche ('avalanche'), lightning ('lightning'), demonstrating the unexpected and non-static nature of pain, its inevitability and destructive nature.

Key words: emotion, worldview, conceptsphere, pain, hyperconcept, hypoconcept, conceptual metaphor, stylistic device.

Вступ. Важливе місце в концептосфері будь-якої національної мови займають емоції – соціо-культурний феномен, що виконує безліч функцій (Малиненко, 2014: 186–192). Емоції є одним із найбільш яскраво виражених елементів психічного та соціального життя людини, а також найважливішим людським фактором у культурі та соціумі.

Емоційний концепт є, по суті, різновидом культурного концепту з додатковими емотивними, ціннісними та оцінними характеристиками (Chentsova-Dutton, 2020: 48–64).

Емоційна картина світу існує у вигляді емоційних концептів, що утворюють концептосферу народу. Основою для емоційного концепту служить універсальне поняття про емоцію, яка, будучи важливою складовою життя, знаходить об'єктивацію в мові.

Емоційна концептосфера. В готичних романах емоційна концептосфера складається з сукупності концептів (тобто ментальних одиниць знання), притаманних певній культурі чи мовному простору. Вона формує своєрідну «ментальну карту» світу для носіїв мови.

Ці концепти можна поділити на гіперконцепти та гіпоконцепти (Голубовська, Харитонova, 2019: 77–93). Кожен з гіпоконцептів має свої власні мікроконцептосфери.

Емоційна концептосфера БІЛЬ (PAIN), де гіперконцептом є концепт PAIN налічує вісім гіпоконцептів. Життя людини супроводжується великою кількістю як позитивних, так і негативних емоцій. Однією з негативних емоцій, яка відіграє важливу роль в існуванні, є біль. Зважаючи на ситуацію, в якій опиняється людина, біль може бути фізичним або емоційним. Згідно із визначенням болю, наданим Міжнародною асоціацією з дослідження болю (IASP) у 2020 році, біль було визначено як "відчуття, що комбінує неприємні сенсорні та емоційні аспекти і може бути безпосередньо асоційованим або сприймається як асоційований із реальним чи можливим ушкодженням тканин" (Цимбалістова, Примоленна, 2024: 172–177).

Базуючись на аналізі готичних романів та романів-трилерів, нами було встановлено, що емоція 'PAIN' (біль) є більш частотною для

готичних романів. Нами було зроблено припущення, що це обумовлене двоїстим характером основних діючих осіб досліджуваних романів – надприродних істот, здебільшого вампірів, які колись були людьми (тобто відчували всі емоції, які притаманні звичайним смертним), а тепер перетворились на інших істот, для яких характерними є гіпертрофовані відчуття та сприйняття реальності (через посилення всіх чуттів після перетворення на вампіра).

Мовні засоби зображення болю. Біль (PAIN), зазвичай, описано як живу істоту, яка забрала, привласнила все життя головної героїні, що зображено за допомогою фразового дієслова 'to take over' ('to get into one's hands, control, or possession' (The Free Dictionary) та прикметника 'whole' ('constituting the full amount, extent, or duration' (The Free Dictionary), який використовується разом із лексемою 'life': "**At the pain and horror and helplessness that have taken over my whole life**" (Wolff, 2020: 17) Частотним є поєднання болю ('pain') та жаху ('horror') при описі емоційного стану героїв, що підтверджує гіпотезу про те, що ці концепти є складниками однієї концептосфери у межах готичних романів.

Біль схарактеризовано, як розумну істоту, яка може взяти гору над людиною, бути сильнішою за неї, перехитрити, що описано за допомогою дієслова 'to overmaster' ('to overpower by superior force; overcome' (The Free Dictionary): "...but the **pain overmastered her...**" (Stoker, 1994: 277).

Намагання істот (як смертних, так і надприродних) сховатися від істоти-болю, збити так, щоб їх було важко знайти є досить логічним, оскільки будь яке створіння намагається уникнути негативних та болючих емоцій. Використання заперечної форми модального дієслова 'might' – 'might not' ('express absence of possibility or probability' (The Free Dictionary) та дієслова 'to find' ('discover; come upon by chance; obtain by search or effort' (The Free Dictionary by Farlex) вказують саме на бажання виключити будь яку вірогідність успішності пошуків істоти-болю: "... where the **pain might not find me.**" (Kristoff, 2021: 590).

Істоту-біль зображено як **хижака**, або **мисливця**, який полюбає вражати певну частину тіла живої істоти. Перш за все біль атакує **мозок**, перетворюючи його на піддатливу субстанцію, на що вказує лексема *'putty'* (*'a doughlike cement made by mixing whiting and linseed oil'* (The Free Dictionary). Результатом такого впливу є неможливість рухатись або приймати будь-які рішення, що підкреслюється за допомогою епітету *'silly'* (*'semiconscious; dazed'* (The Free Dictionary): *"Her pain, her rage, turning my brain into silly putty"* (Hamilton, 2007: 157). Використання лексем *'pain'* (біль) та *'rage'* (лють) для характеристики впливу на людину, підтверджує гіпотезу про те, що концепт *'RAGE'* є складником концептосфери *'PAIN'* в готичних романах.

Наступною частиною тіла, яка може бути атакована болем, є **горло**, за допомогою якого відбувається процес дихання, яке є життєво необхідним для живих істот. Використання фразового дієслова *'to chase up'* (*'to pursue persistently and energetically in order to obtain results'* (The Free Dictionary) вказує на наміри істоти-болю захопити контроль над живою істотою та унеможливити її подальше існування, а також підтверджує асоціацію з мисливцем або хижаком: *"...as hot pain chased up his throat."* (Rollins, 2013: 103). Той самий ефект досягається істотою-болем, коли вона перерізає (*'cut across'* – *'to penetrate with a sharp edge'* (The Free Dictionary) шию. Болісний ефект підсилюється за допомогою епітету *'sharp'* (*'intense; severe'* (The Free Dictionary): *"A sharp pain cut across his neck."* (Rollins, 2013: 103).

Дії, які істота-біль виконує, спускаючись **спиною** живих істот, описано за допомогою фразового дієслова *'to shoot down'* (*'to bring down by hitting and damaging with gunfire or a missile'* (The Free Dictionary), вказуючи на жорстокі наміри: *"Pain shot down my spine."* (Armentrout, 2020: 303).

Найбільший вплив істота-біль має на **руки** живих істот, оскільки саме з їх допомогою можливо чинити супротив. Так, істота-біль може посилити свій вплив шляхом посилення (*'to shoot up'* – *'to increase dramatically in amount'* (The Free Dictionary) або розходитись по всіх руці (*'to come up'*), заважаючи виконувати будь-які дії: *"... the pain that shoots up my arm at the movement."* (Wolff, 2020: 253); *"The pain seemed to be coming up his arm ..."* (King, 2011: 143). Ще одна дія, яка видається болючою – це розрізання, яке описано за

допомогою фразового дієслова *'to cut over'* (*'to divide or cut (something) into parts or slices'* (The Free Dictionary): *"Pain sliced over his palm"* (Roberts, 2006: 19).

Важливим місцем на тілі людини, яке може бути атаковане болем – це **живіт**. За допомогою фразового дієслова *'to rip through'* (*'to move very powerfully through something, destroying it quickly'* (Cambridge Dictionary) дії болю описано як дуже швидкі та руйнівні. Зазначений ефект підсилюється за допомогою словосполучення *'to bend double'* (*'standing with their upper body curved forwards and down towards the ground, often as a result of strong emotion or pain'* (Cambridge Dictionary), вказуючи на силу болю: *"I gasped, bending double as a spasm of pain ripped through my belly..."* (Kristoff, 2021: 398).

Стилістичні прийоми ілюстрації болю. Однак, зазвичай, істота-біль не зупиняється лише на окремих частинах людського тіла. Навпаки, біль описаний за допомогою персоніфікації намагається захопити **все тіло** істоти. Істота-біль описана як така, що має дві руки (*"like two arms"*), якими вона може оточити (*"to enclose"* – *'to surround on all sides'* (The Free Dictionary) та нанести шкоду. Рівень болю визначається за допомогою епітета *'searing'* (*'burning, intense'* (The Free Dictionary), демонструючи його болісність та силу: *"... the pain searing through my arm, something enclosing my chest like two arms..."* (Rice, 2008: 230).

Використання метафоричного порівняння болю із **скальпелем** (*"pain lanced"*) вказує на точність, гостроту та вираженість, з якою діє істота-біль і вражає життєво-важливі ділянки людського тіла, а саме – голову (*"head"*), спину (*"back"*), грудну клітину (*"chest"*), живіт (*"stomach"*), гомілки (*"shin"*), завдяки яким істота рухається та може врятуватись: *"Pain lanced his back, then his head, then his chest and stomach and shins..."* (King, 2011: 244). Так само, під вплив болю, особливо від електричного струму (*"electric trails of pain"*), який описаний за допомогою лексеми *'trail'* (*"a mark, trace, course, or path left by a moving body"* (The Free Dictionary), тобто такий, що залишає по собі певний слід, можуть підпадати стегна (*"thigh"*) та руки (*"hands"*): *"... tore electric trails of pain into his chest, his thigh, his hands"* (Rollins, 2013: 103).

Інша дія, яку виконує істота-біль для того, щоб погіршити існування іншої істоти – вона **заважає дихати**. Ця дія продемонстрована до допомогою дієслова *'to steal'*: *"He had to*

catch the breath the pain stole." (Roberts, 2006: 145). Також істота-біль може осліплювати, що продемонстровано за допомогою дієслова *'to blind'* (*"to deprive of sight"* (The Free Dictionary): *"The pain was blinding..."* (Kristoff, 2021: 636).

З іншого боку, істоту-біль можна змусити **зникнути**, якщо докласти до цього зусиль, що зображено за допомогою дієслова *'to dissipate'* (*'to drive away; cause to vanish'* (The Free Dictionary): *"... let the pain dissipate."* (Wolff, 2020: 239). Також істоту-болю можна позбутись, навіть якщо вона постійно присутня в житті (*'continually'* – *"recurring regularly or frequently"* (The Free Dictionary). Така дія зображена за допомогою фразового дієслова *'to push back'* (*"the act of forcing the enemy to withdraw"* (The Free Dictionary) для вказівки на той факт, що істоту-біль змусили відступити: *"... and pushed back the pain that continually ran through her blood..."* (Rollins, 2020: 32). Також істота-біль може піти, описано фразовим дієсловом *'to go away'*: *"...his pain had gone away..."* (Armentrout, 2020: 39).

Інколи істота-біль може видаватись **гарною** та такою, яка **допомагає**. Зокрема, за допомогою дієслова *'to beg'* (*"to ask for (something) in an urgent or humble manner"* (The Free Dictionary) автор вказує на те, що герою благає біль допомогти йому не втратити зв'язок із теперішнім, з реальністю: *"... begging the pain to keep him present"*. (Rollins, 2020: 139).

Отже, за допомогою використання персоніфікації, істота-біль в готичних романах зображена як така, що вміє думати, має необхідні кінцівки (зокрема руки) для того, щоб виконувати свої дії та, завдяки порівнянням із скальпелем, видається достатньо точною, щоб наносити удари саме в те місце, де буде найгірше. Істота-біль може погіршувати життя інших створінь, заважаючи їх думати, виконувати необхідні дії. Також ця істота є достатньо розумною, щоб атакувати найважливіші частини людського організму, такі як горло, живіт та спину. Однак, за деяких умов, істота-біль може допомагати або зникати. Все це вказує на негативний характер болю, його всеохоплюючий характер та вплив на емоційний стан героїв.

Іншим стилістичним засобом, який використовується для опису болю, є антитеза. З її допомогою біль протиставляється різним **станам**, в яких може перебувати жива істота. Зокрема, така негативна емоція як біль (*'pain'*) прирівнюється до стану людини, в якого під-

вищена температура (*'fever'*) та протиставляється позитивним силі (*'strength'*) та увазі (*'sight'*): *"Cool his fever, ease his pain so that strength and sight remain"* (Roberts, 2006: 27).

Протиставлення також зображено на рівні **кількості** перенесеного героями досліджуваних романів болю. Автор вказує на те, що спочатку біль (*'pain'*) займала стільки ж місця скільки й непокірність (*"defiance"*), використовуючи для цього словосполучення з епітетом *'equal'*, підкреслюючи їх однаковість та рівнозначність (*"having the same quantity, measure, or value as another"* (The Free Dictionary) – *"equal parts"*. Однак, згодом, біль став сильнішим та звівся до однієї єдиної точки, що змальовано за допомогою прикметника *"single"* (*"consisting of one part, aspect, or section"* (The Free Dictionary), вказуючи на його одиночний та всепоглинаючий характер: *"A gasp escaped him, equal parts pain and defiance <...> His pain drew to a single point..."* (Rollins, 2020: 195).

Протиставленню також підлягає і **ступінь** болю, для чого використовується прийменник *'such'* (*"to so extreme a degree"* (The Free Dictionary), вжитого на позначення сильного болю, який виступає антиподом до ще більшого болю, описаного за допомогою вищого ступеня порівняння (*"greater"*), підсиленого прийменником *'even'* (*"to a greater degree or extent"* (The Free Dictionary). Окрім цього, наведений приклад ілюструє протиставлення приналежності болю конкретній людині та тому, хто його спричинив, що описано за допомогою двох займенників *"you"* і *"myself"*: *"I have caused you such pain, Paul, I know. <...> I caused myself an even greater pain"* (Kostova, 2005: 472).

У деяких випадках біль розцінюється як **нагорода** (*"reward"*). За допомогою протиставлення автор підкреслює той факт, що одна і та сама емоція може мати відмінне значення на різних етапах життєвого шляху. Так, для героя-дитини (*"when I was a boy"*) біль означав **покарання**, що зображено лексемою *'punishment'* (*"the imposition of a penalty or deprivation for wrongdoing"* (The Free Dictionary) на позначення кари за певні неправильні дії. Однак, у дорослому віці, що зображено за допомогою прислівника *"now"*, який вказує на конкретний час, коли відбувається дія, біль означає **нагороду** – *"reward"* (*"a consequence that happens to someone as a result of worthy or unworthy behavior"* (The Free Dictionary), **щастя** або **насолоду** – *"bliss"* (*"extreme happiness; ecstasy"* (The Free

Dictionary) та навіть спасіння або **порятунку** – “*salvation*” (“*preservation or deliverance from destruction, difficulty, or evil*” (The Free Dictionary). Таке протиставлення демонструє зміну емоційного ставлення до певних речей, відповідно до життєвих ситуацій та переоцінки навколишнього середовища: “*Pain had been punishment when I was a boy. But now it had become reward. Bliss in torment. Salvation in suffering*” (Kristoff, 2021: 188).

Наявність емоцій є характерною рисою для будь-якої людини, яка є живою та активною. Однак, після смерті людина припиняє відчувати, отже всі емоції зникають. Саме на це звертає увагу автор, протиставляючи **біль** (“*pain*”) нічому (“*nothing*”) – **відсутності** будь-яких емоцій. Використання епітетів “*soul-crushing*” (“*completely devastating or demoralizing*” (The Free Dictionary) та “*fiery*” (“*being in an inflamed, usually painful condition*” (The Free Dictionary) на позначення болю як руйнівного, спустошуючого та неймовірно сильного підкреслює бажання позбутися його, на що вказує прислівник “*finally*” (“*in the end; at last; eventually*” (The Free Dictionary): “*And then the soul-crushing, fiery pain until, finally, nothing.*” (Armentrout, 2020: 209).

Схожу антитезу бачимо у наведеному нижче прикладі. Використання метафоричного порівняння сильного **болю** з чимось **цінним**, а отже і тим, що можна вигідно **обміняти** – “*wealth of pain*” (“*wealth*” – “*goods and resources having value in terms of exchange or use*” (The Free Dictionary), протиставляється повній **відсутності** будь-яких емоцій, за допомогою прислівника “*devoid*” (“*completely lacking; destitute or empty*” (The Free Dictionary), підсиленого прикметником “*completely*” (“*absolute; thorough*” (The Free Dictionary) – “*completely devoid of emotions*”, вказуючи на наповненість життя героїв болем, його першочерговість та неминучість: “*There’s a wealth of pain in those four words, even though the tone Jaxon uses is completely devoid of emotion.*” (Wolff, 2020: 201).

Отже, за допомогою антитези біль протиставляється різним станам, якими характеризується існування істоти. Біль як негативне явище, зазвичай протиставляється позитивним феноменам, таким як сила (“*strength*”), увага (“*sight*”), нагорода (“*reward*”), насолода (“*bliss*”), спасіння (“*salvation*”). На нашу думку, це вказує не лише на зміну ставлення до оточуючого середовища, а й еволюцію розуміння емоційних станів героїв відповідно до їх розвитку.

Найпродуктивнішим способом опису болю виявилось використання епітетів, оскільки саме вони демонструють не лише різні характеристики власне болю, а й вказують на ставлення оточуючих до нього, описують його властивості та особливості.

Біль схарактеризовано за допомогою **різних ступенів страху**, оскільки концепт PAIN (БІЛЬ) входить у склад концептосфери FEAR (СТРАХ). Для характеристики, на позначення рівню страху при відчутті болю, було використано наступні епітети: “*terrible*” (“*causing great fear or alarm; dreadful*” (The Free Dictionary), “*dreadful*” (“*inspiring dread; terrible*” (The Free Dictionary), “*awful*” (“*extremely bad or unpleasant; terrible*” (The Free Dictionary), які вказують на **інтенсивність** болю, його особливості відповідно до конкретних обставин. Використання фразового дієслова “*to struggle alone*” (“*to continue to cope or manage with one’s current situation or condition, especially when it is difficult, inconvenient, or require strenuous effort*” (The Free Dictionary) разом із епітетом “*terrible*” характеризують біль як певний стан, з яким потрібно боротись, який потрібно подолати: “*... instead of struggling along in terrible pain*” (Wolff, 2020: 85). Використання дієслова “*to lodge*” (“*to place, leave, or deposit*” (The Free Dictionary) разом із епітетом “*awful*” демонструють біль, що характеризується нестерпною, жахливою силою, і розташований у горлі, а саме у голосових зв’язках, заважаючи говорити: “*... and an awful pain lodged in his vocal cords like a sliver of bone.*” (King, 2011: 265). В цілому, біль схарактеризовано як жахливий за допомогою епітета “*dreadful*”: “*The pain was dreadful...*” (King, 2011: 195). Вживання лексем “жахливий” (“*terrible*”) та “жахливий, огидний” (“*dreadful*”), як варіантів ключових імен концептів TERROR та DREAD, підтверджує їх статус як складників концептосфери PAIN у готичних романах.

Нами було встановлено, що в більшості випадків, біль схарактеризовано з негативного боку. За допомогою епітетів, найчастіше біль було описано як **болючий**, **пекельний** (“*searing*” – “*extreme*” (Cambridge Dictionary), **пекучий** “*scorching*” (“*capable of causing burns*” (The Free Dictionary), **невблаганний** (“*unrelenting*” – “*having or exhibiting uncompromising determination*” (The Free Dictionary), **нищівний**, **важкий**, (“*crushing*” – “*devastating; overwhelming*” (The Free Dictionary), **жалюгідний** (“*miserable*” – “*causing or accompanied by great*

discomfort or distress’ (The Free Dictionary), **постійний** (*‘constant’ – ‘continually occurring; persistent’* (The Free Dictionary)) і, через використання лексем на позначення конкретних частин людського організму (*‘scalp’, ‘skull’, ‘limbs’, ‘veins’, ‘stomach’*), підсилює вже досягнутий емоційний ефект **страждання, постійності та нестерпності** болю: “... *the searing pain in my scalp...*” (Wolff, 2020: 241); “... *scorching pain <...> my stomach...*” (Armentrout, 2020: 414); “...*unrelenting pain*” (Roberts, 2006: 22); “...*crushing pain in my skull...*” (Kristoff, 2021: 590). “... *miserable pain ... through all my limbs...*” (Kostova, 2005: 427); “...*constant pain in her veins, dull but always there...*” (Rollins, 2013: 65).

У більшості випадків, біль зображено як такий, що знаходиться **всередині**. Наступний приклад, за допомогою прислівника *‘inside’* (*‘into or in the interior; within’* (The Free Dicationary)) ілюструє, що біль є всередині людини. Використання дієслова *‘to explode’* (*‘to burst violently as a result of internal pressure’* (The Free Dicationary)) вказує на його несподіваний розвиток та вибух, порівнюючи біль із чимось нестабільним, небезпечним, але, водночас, таким, що може бути гарно прорахованим, як **вибухівка** з часовим механізмом – “*explodes inside of me*”. Таке порівняння підкреслюється за допомогою епітетів **болісний, нестерпний** – *‘excruciating’* (*‘intensely painful; agonizing.’* [https://www.thefreedictionary.com/]), **приголомшливий** – *‘overwhelming’* (*‘overpowering in effect or strength’* (The Free Dicationary)), нестерпний, такий, що зводить з глузду – *‘maddening’* (*‘driving to madness or frenzy; exasperating’* (The Free Dicationary)), використаних для підсилення емоцій від очікування закінчення цього болю: “*Pain—excruciating, overwhelming, maddening—explodes inside of me...*” (Wolff, 2020: 240).

За допомогою епітетів *‘sharp’* (*‘intense; severe’* (The Free Dicationary)), *‘grinding’* (*‘never getting better, changing, or ending’* (The Free Dicationary)) біль зображено, з одного боку, як щось **сильне, нескінчене**, таке, що ніколи не покращується, з іншого – використання дієслова *‘to start’* разом з лексемою *‘an ache’* (*‘a dull, steady pain’* (The Free Dicationary)) і дієслова *‘to become’* разом з лексемою *‘pain’* вказують на **початок та еволюцію** болю до певного ступеню: “*It started as an ache, but it didn’t take long to become a sharp, grinding pain.*” (Hamilton, 2007: 52).

Наслідки болю, який зображено за допомогою лексеми *‘sharp’*, підсиленого епі-

тетом *‘unbearably’* (*‘so unpleasant, distasteful, or painful as to be intolerable’* (The Free Dicationary)), який використовується для позначення **чогось, що не можливо витримати**, продемонстровано за допомогою іншої емоції – люті, гніву – *‘fury’* (*‘violent anger; rage’* (The Free Dicationary)). Поєднання цих двох емоцій підтверджує той факт, що вони є складниками однієї концептосфери (PAIN) та один емоційний стан (*‘pain’*) може перетворюватись на інший (*‘fury’*): “*The pain was unbearably sharp, and I jerked my arm back in fury.*” (Kostova, 2005: 116).

Однією з характеристик болю є його порівняння з **вогнем**. Так, було виявлено, що біль може бути **пекучим**, що зображено за допомогою епітета *‘stinging’* (*‘a sudden burning pain in your eyes, on your skin’* (Cambridge Dictionary)) та розповсюджуватись всюди, на що вказує дієслово *‘to radiate’* (*‘to spread out in all directions from a central point’* (Cambridge Dictionary)), підкреслюючи той факт, що біль формується в якомусь визначеному місці та переміщається звідти до інших частин тіла: “*A sharp, stinging pain radiated out from where my nails dug into my palms.*” (Armentrout, 2020: 82).

Метафоричне порівняння болю з **річкою вогню**, яка наче тече по шкірі, досягається за допомогою використання епітета *‘fiery’* (*‘consisting of or containing fire’* (The Free Dicationary)) та дієслова *‘ripple’* (*‘to form or display little undulations or waves on the surface, as disturbed water does’* (The Free Dicationary)), підкреслюючи **неконтрольований характер** емоції болю, його силу та невгамовність: “*My entire body jerked as fiery pain rippled across my skin*” (Armentrout, 2020: 172).

Наступний приклад підсилює асоціацію болю з чимось нестримним, швидким та неконтрольованим, зокрема – з **виверженням вулкану**, що досягається за допомогою дієслова *‘erupt’* (*‘to throw or force something out violently, as lava, ash, and gases’* (The Free Dicationary)): “*Fiery pain erupted...*” (Armentrout, 2020: 310).

В досліджуваних романах біль умовно розподіляється на **фізичний** (*‘physical’*), **ментальний** (*‘mental’*), та **емоційний** (*‘emotional’*), що зображено за допомогою відповідних епітетів: “... *they felt physical pain...*” (Armentrout, 2020: 33); “... *going on based on the mental pain...*” (Armentrout, 2020: 59), або вказує на їх відсутність за допомогою заперечної частки *‘no’*: “*No pain, physical or emotional*”. (Armentrout, 2020: 15). Виходячи

з особливостей досліджуваних романів, біль ще зображується як **‘людський, такий, який притаманний смертним’** (*‘mortal’* (*‘liable or subject to death; not immortal’*) [https://www.thefreedictionary.com/]) використовується як антитеза до емоцій, які характерні безсмертним створінням: *“There is no mortal pain that can touch me.”* (Kristoff, 2020: 319). Так само біль співвідноситься з кров’ю, що зображено за допомогою метонімічного епітету *“bright red pain”*, оскільки кров, зазвичай, асоціюється із червоним кольором: *“My throat seized tight as bright red pain lanced through my belly”* (Kristoff, 2020: 374). Прокляття, яке існує в крові безсмертних істот – вампірів, метафорично описано за допомогою лексеми *‘constant’* (*‘unchanging in nature, value, or extent; invariable’*) (The Free Dicationary), на позначення його постійності, неможливості його змінити та болі, яке це прокляття приносить в життя: *“...constant pain in her veins, dull but always there...”* (Rollins, 2013: 65).

Зображення болю за допомогою епітету **запаморочливий** – *‘delirious’* (*‘of, suffering from, or characteristic of delirium’*) (The Free Dicationary) вказує на його тимчасовий ефект: *“... I was near delirious with pain.”* (Kristoff, 2020: 483). Такий опис демонструє те, що болю можна позбутись, що підкреслено за дієсловом **‘знищити’** – *‘to obliterate’* (*‘to remove or destroy completely so as to leave no trace’*) (The Free Dicationary), хоча це й буде означати, що можна втратити себе – *“make me utterly forget ever! myself.”*: *“...obliterate pain and make me utterly forget ever! myself.”* (Rice, 2008: 248).

Специфіка досліджуваних романів передбачає визначення болю, як чогось **позитивного**, такого, що приносить задоволення. Відомо, що укуси вампіра може бути не лише болючим, а й викликати насолоду як у самих вампірів, так і в їх жертв. Використання метафори *‘sharp fangs’* на позначення укусу та епітет **‘солодкий’** – *‘sweet’* (*‘pleasing to the mind or feelings’*) (The Free Dicationary) вказують на задоволення та насолоду, яку людина отримує від укусів: *“The sweet, sharp pain of fangs...”* (Hamilton, 2007: 11). Так само, такі укуси автор характеризує за допомогою епітетів *‘bearable’* – **‘такий, що можна терпіти’** (*‘capable of being endured’*) (The Free Dicationary) та *‘different’* – **‘інший’** (*‘dissimilar; unlike; separate and distinct’*) (The Free Dicationary), оскільки задля отримання задоволення люди готові майже на все, навіть на те, щоб стати прислужниками вампірів: *“... but the pain was different, bearable.”* (Hamilton, 2007: 33).

but the pain was different, bearable.” (Hamilton, 2007: 33).

Отже, за допомогою епітетів біль можна умовно поділити на позитивний та негативний. Негативні характеристики емоції болю включаються в себе різні його ступні та інтенсивність, такі як жахливий (*‘terrible’*), страшний (*‘dreadful’*) та інші. Поширеним є опис болю як болючого (*‘searing’*) та пекельного (*‘scorching’*), що підсилюється порівнянням із виверженням вулкану (*‘eruption’*) та вогнем (*‘fiery’*), підсилюючи нестримний, вибуховий та постійний (*‘constant’*) характер болю. Цікавим видається поділ болю на фізичний (*‘physical’*), ментальний (*‘mental’*), емоційний (*‘emotional’*) та, водночас, протиставлення смертного болю (*‘mortal’*) емоціям безсмертної істоти. З позитивного боку біль має характеристику задоволення (*‘sweet’*), яке є наслідком від укусів вампірів, та вказівку на те, що біль можна терпіти (*‘bearable’*), за умови приємних відчуттів.

Метафора є одним із найяскравіших способів передати враження від набутого досвіду. Так, характеристика болю за допомогою іменника *‘explosion’* (*‘a release of mechanical, chemical, or nuclear energy in a sudden and often violent manner with the generation of high temperature and usually with the release of gases’*) (The Free Dicationary) на позначення **вибуху** або характеру того, що відбувається, та за допомогою епітету *‘paralyzing’*, як такого, що паралізує, утворює метафоричний образ болю як такого, що є **несподіваним, неочікуваним та непереборним**. Використання повтору лексеми *‘pain’*, ще раз акцентує увагу читача на важливості цього феномену для героїні, на ролі, яку біль відіграє в її житті: *“An explosion of pain. <...> The pain in his arm was paralyzing”* (King, 2011: 43). Так само, використання лексеми **‘вулкан’** – *‘volcano’* є метафоричним порівнянням звуку, який вирвався у героя з чимось дуже **сильним, пекучим та неочікуваним**, як от **‘вулкан зі злості та болю’** (*“sound was a volcano of fury and pain”*). Подальше порівняння зображує біль як щось, що може з чимось, що може пробиратись дуже глибоко всередину, що зображено фразою *‘deep inside’* (*‘near the middle of something’*) (Cambridge Dictionary), вказуючи на намагання болю опинитись якомога глибше, ближче до центру людини, що підкреслюється дієсловом *‘to cut’*, на позначення спроби пробитись кудись (*‘to go directly and often hastily’*) (The Free Dicationary). Результатом такого проник-

нення стало розташування болю всередині героя, яке неможливо змінити, що зображено за допомогою словосполучення “*irrevocably fissured*” (“*impossible to retract or revoke*” (The Free Dictionary): “*The sound that tore from me was a volcano of fury and pain that cut so deep, it irrevocably fissured something inside of me.*” (Armentrout, 2020: 314).

Інший приклад ілюструє **постійність** болю, його присутність в житті з самого початку. Використання метафори “*the source of pain and promise*” є описом татуювання, яке героїня отримала при народженні, як символ боротьби за чистоту своєї крові, свого роду, який було зневажено. Ще більш символічним є місце, де знаходиться татуювання – на горлі (“*fingers rose to her throat*”), метафорично вказуючи на той факт, що кожен подих є нагадуванням про тягар болю та страждання. В той самий час лексема “*promise*” (“*the act of saying that you will certainly do something*” (Cambridge Dictionary) є натяком на можливість змін у майбутньому, вірогідність позбутися болю за умови належних вчинків: “*Her fingers rose to her throat, to touch the source of pain and promise*” (Rollins, 2013: 32).

Специфікою досліджуваних романів продиктовано ще дві метафори, які є відображенням головних героїв готичних романів – вампірів та їх побоювань. З одного боку, метафора “*the pain of silver*” вказує на страх срібла як такого, та всього, що зроблено з цього металу, оскільки він приносить **страждання**. Використання прислівника “*firsthand*” (“*received from the original source*” (The Free Dictionary) вказує на те, що біль від срібла була пережита головним героєм і він знає про неї з власного досвіду: “*Rhun knew firsthand the pain of silver*” (Rollins, 2013: 135).

Іншим предметом, наслідки від якого було зображено метафорично (“*the pain of the cross*”), став хрест. Як відомо хрест є тим, чого бояться вампіри, те, чого вони намагаються уникати і тим, що приносить їм сильний біль. У наведеному нижче прикладі, хрест (“*cross*”) було зображено як **джерело** болю, яке допомагає герою **зосередитись на чомусь іншому**, для перемоги над ворогом: “*...he fought to focus on the woods, on the pain of the cross in his burning palm...*” (Rollins, 2013: 139).

З іншого боку, біль може приносити певне **задоволення** або бути нагородою за гарні вчинки. У наведеному нижче прикладі, метафора “*silver of pain*” отримує позитивне значення. Так, головний герой отримав татую-

вання з частинками срібла, як **винагороду** за гарну службу, що підтверджується використанням дієслова “*to reward*” (“*to give (something) to (someone), esp in gratitude for a service rendered*” (The Free Dictionary). Традиція ордену, в якому служить головний герой передбачає такі татуювання, як нагадування про змішану природу самих істот (вони є наполовину людьми, наполовину вампірами), які протистоять силам зла – вампірам: “*... I was rewarded with a sliver of pain and a thin line of red across my skin.*” (Kristoff, 2021: 67).

Той самий біль від татуювання, а точніше – від чорнила, яким воно було зроблене, **може збивати з пантелику** (“*to befuddle*” – “*to cause (someone) to be unable to think clearly; confuse; to stupefy with alcohol; intoxicate*” (The Free Dictionary), що зображено за допомогою метафори “*the pain of his ink*”, оскільки саме чорнило містить в собі елементи срібла, які причиняють біль вампірам: “*Befuddled with the pain of his ink.*” (Kristoff, 2021: 503).

Використання метафори на позначення чогось **гострого, ріжучого** – “*sharp*” (“*having a thin edge or a fine point suitable for or capable of cutting or piercing*” (The Free Dictionary) для опису болю, підкреслюється використанням лексеми “*slice*”, яка має значення як частини від цілого (“*a thin broad piece cut from a larger object*” (The Free Dictionary), так і назву певного гострого ножа, який використовується для нарізання їжі (“*a knife with a broad, thin, flexible blade, used for cutting and serving food*” (The Free Dictionary). Використання фразового дієслова “*to cut through*” (“*travel across or pass over*” (The Free Dictionary) на позначення проникаючої дії, разом з лексемою “*chest*” (“*the part of the body between the neck and the abdomen, enclosed by the ribs and the breastbone; the thorax*” (The Free Dictionary), підтверджує на той факт, що біль може різко проникати у найважливіші частини людського тіла. Використання анафори “*No sorrow. No dread.*” для заперечення емоції ‘смуtku’ та ‘побоювання’ за допомогою заперечної частки “*no*”, та прислівник “*just*” (“*no more than; merely; only*” (The Free Dictionary) разом з лексемами ‘біль’ (“*pain*”) та ‘злість’ (“*anger*”), вказують на протиставлення одних емоцій іншим, на факт їх спорідненості та можливість заміщення одних емоцій іншими, сильнішими. Такий ефект досягається за допомогою використання ідіоматичного виразу “*so much*” (“*an amount that you do not know or state exactly*” (Cambridge Dictionary) для вказівки на невизначений

ступінь злості: “A *sharp slice of pain that cut through my chest. No sorrow. No dread. Just pain and anger...so much anger.*” (Armentrout, 2020: 316). Використання ключових імен вищезгаданих концептів на позначення емоцій (*‘sorrow’, ‘dread’, ‘anger’*) вказує на їх взаємозв’язок та підтверджує їх поєднання в рамках концептосфери PAIN.

Метафора болю як колодязю (*‘well’ – ‘a deep hole or shaft sunk into the earth to obtain water’* (The Free Dictionary)), передбачає наявність негативного досвіду, спогадів та схованих глибоко всередині переживань, які характеризують відповідний емоційний стан людини. Зазвичай, людина намагається приховати такий стан, що зображено за допомогою дієслова *‘to hide’* і прийменника *‘behind’*. Також цей стан маскується за допомогою певних позитивних (*‘charming’ – ‘fascinating or delightful; very likeable’* (The Free Dictionary)) рис характеру, які демонструються всім навколо, або навпаки, зухвалою поведінкою, на що вказує використання прикметника *‘teasing’* (*‘annoying or making fun of someone persistently’* (The Free Dictionary)), для того, щоб приховати свій справжній емоційний стан: “A *well of pain hidden behind a teasing and charming personality*” (Armentrout, 2020: 159).

Отже, біль метафорично зображено у вигляді вибуху (*‘explosion’*), що підтверджує визначений раніше вибуховий, нестатичний та непостійний характер емоції болю. Визначення болю як чогось гострого, ріжучого, що походить від певних речей, таких як хрест (*‘cross’*) або срібло (*‘silver’*) метафорично демонструє його глибинний характер, підкреслюючи емоційну забарвленість всіх дій та переживань героїв. Метафора колодязю (*‘well’*) вказує на наявність великої кількості переживань, які приховані всередині.

Використання **анафори** для підсилення ефекту опису певних емоцій, зокрема болю, відображає стан героїв у конкретних ситуаціях. Зокрема вживання паралельних конструкцій та повторів у наведеному нижче прикладі сприяє **посиленню атмосфери болю**, в якій знаходиться героїня після пережитих подій. Порівняльна конструкція *‘as ... as’*, яка описує однаковий ступінь знання (*‘know’*) про біль в різних людей, робить їх **спорідненими**, схожими одне на одного. Анафора *“that pain”* вказує на певний тип болю, який викладає конкретні відчуття, зокрема переживання *‘worry’ – ‘to feel uneasy or concerned about something; be troubled’* (The Free Dictionary):

“...that he knows as much about pain as I do. *It’s that pain I think of most as I sit here in the dark. That pain that makes me worry ...*” (Wolff, 2020: 31).

Паралельні конструкції, з використання повторення лексеми *‘pain’*, вказують на спробу героя наголосити на **аналогії срібла** (*‘silver’*), яке є внутрішнім ворогом для вампірів, та справжніх, **реальних ворогів** (*‘enemy’*): “*Pain was for the enemy. Pain and silver.*” (Kristoff, 2021: 522).

Повторення епітету *‘terrible’* разом із лексемою *‘pain’* вказує на характеристику болю в рамках концептосфери, як **‘жахливого’**: “...a *terrible pain, a pain so terrible...*” (Rice, 2008: 257). Наведений вище приклад вказує на частотну характеристику болю саме за допомогою епітету *‘terrible’*, демонструючи його істинну природу, завдяки повторенню власне лексеми *‘pain’* і підсилювальної частки *‘so’* (*‘to a great extent’* (The Free Dictionary)).

Повторення лексеми *‘pain’* як ключового імені концепту PAIN, на позначення емоції болю, вказує на частотність переживання вищезгаданої емоції. У наведеному нижче прикладі автор також використовується поєднання повторення з протиставленням. У наведеному нижче прикладі бачимо дві різні антитези 1) “*will be pain – will not be all pain*” та 2) “*will be pain – nor will this pain be the last*” для підкреслення рівня болю, який відчувають герої. З одного боку, використання стверджувальної форми майбутнього часу *‘will be’* вказує на той факт, що в майбутньому героїв очікують болісні переживання, однак, використання заперечної форми *‘will not be’* разом із займенником *‘all’* (*‘the entire or total number; amount, or quantity; totality’* (The Free Dictionary)) підкреслюють, що пережитий ними біль буде не мати продовження, буде не всім болісним досвідом, який їх доведеться пережити. Друга антитеза вказує на те що біль, який герої перенесуть в майбутньому, буде не останнім під час їх подорожі, на що вказує прикметник *‘the last’* (*‘being, coming, or placed after all others; final’* (The Free Dictionary)): “*There will be pain for us all, but it will not be all pain, nor will this pain be the last*” (Stoker, 1994: 160).

Наступний приклад ілюструє еволюцію болю за допомогою повторення лексеми *‘pain’*. Споріднення **світла** (*‘light’*) та **болі** (*‘pain’*) за допомогою сполучника *‘and’* (*‘as well as’* (The Free Dictionary)) характеризує два поняття як такі, що можуть приносити однаковий біль. Однак, із закриттям очей (*‘closed*

ту eyes”) світло зникло, від нього вдалось сховатись, а біль залишився. Емоційний стан героя вказує на те, що біль не лише залишився (“stayed”), а ще й переріс у щось інше, у біль іншого гатунку – такий, що викликає нудоту, є постійним та притупленим, схарактеризований за допомогою прикметника ‘nauseating’ (‘causing disgust, loathing, or revulsion’ (The Free Dictionary) та іменника ‘ache’ (‘a dull, steady pain’ (The Free Dictionary): “I closed my eyes against the light and the **pain**, but the **pain** stayed. The **pain** was a nauseating ache.” (Hamilton, 2007: p. 32).

Використання **анадіпложісу** у наведеному нижче прикладі вказує на необхідність уточнення, специфікації ставлення героя до болю. Вірогідність наявності болю, описана за допомогою конструкції третього типу умовних речень (“would have been better”), визнається як краща ситуація, ніж відсутність болю, оскільки він був **реальним**, описаним за допомогою прикметника ‘real’, підсиленого за допомогою ідіоми ‘at least’, яка демонструє позитивну характеристику досвіду у порівнянні з отриманим раніше негативним (‘used to emphasize a somewhat positive aspect following a negative one’): “It **would have been better** if there had been **pain**. **Pain** was **at least real**.” (King, 2011: 254). Таким чином, пережитий біль в минулому може бути кращим досвідом, ніж якісь нові, вигадані емоції, які можуть мати місце в майбутньому.

Тому, використання анафори та інших видів повторів сприяє створенню опису болю як такого, який можна порівняти з іншими емоціями, які є характерними для живих істот (‘worry’). Частотне використання лексеми ‘pain’ з конкретними прикметниками вказує на усталену характеристику, сприйняття болю як ‘жахливого’ (‘terrible’), огидного (‘nauseating’), тобто такого, який пов’язаний з негативними емоціями, однак все ж ‘реального’ (‘real’) та кращого ніж той, що був раніше.

Порівняння характеризує певний об’єкт або явище з різних боків, вказуючи на паралелі, які можуть існувати з іншими об’єктами або феноменами. Біль, як емоція нестабільна, змінна, досить часто порівнюється з різними погодними умовами, зокрема тими, які є несподіваними, неконтрольованими та такими, які важко контролювати. Так біль метафорично порівнюється з **лавиною** (‘avalanche’ – ‘a fall or slide of a large mass of material, especially of snow, down a mountainside’ (The Free Dictionary), яка

є несподіваною, швидкою та небезпечною. Порівняння стає більш яскравим за допомогою використання дієслова ‘to hit’ (‘to come into contact with forcefully; strike’ (The Free Dictionary), для посилення цієї схожості. Так само використання іменника ‘loneliness’ (‘the state of being alone in solitary isolation’ (The Free Dictionary) вказує на самотній характер чогось, ізольованість, так само, як і лавини, зазвичай не спускаються великими кількостями та в сильно людних місцях: “**The pain, the loneliness, of his existence hits me like an avalanche.**” (Wolff, 2020: 204).

Іншим явищем природи, з ким порівнюється біль є блискавка (‘lightning’ – ‘a brilliant electric discharge in the sky’ (The Free Dictionary), яка з’являється несподівано, є невідворотною та має непередбачувані наслідки: “**A bolt of pain, “like lightning...”** (King, 2011: 83).

Порівняння болісного крику (“a scream full of blood and pain”) з дуже **гострим об’єктом**, на кшталт ножа, досягається за допомогою епітету ‘sharp’ (‘having a thin edge or a fine point suitable for or capable of cutting or piercing’ (The Free Dictionary) та прислівника ‘enough’ (‘to a satisfactory amount or degree; sufficiently’ (The Free Dictionary), а також описового звороту “to stab deep into his head” для вказівки на той факт, що об’єкт може проникати всередину людської голови і приносити досить болісні відчуття та емоції: “... a scream burst forth, **full of blood and pain, sharp enough to stab deep into his head**” (Rollins, 2013: 42).

Татування, яке було зроблене чорнилами з частками срібла, приносить відчуття пульсуючого болю (“throbbed with pain”) та страждання істоті, яка є вразливою до срібла. Використання порівняння “burning like fire” вказує на пекучий біль, який воно викликало, а отже і негативні емоції, якими, зазвичай, цей біль супроводжується: “I looked down to the new **tattoo in my palm. Throbbed with pain. Burning like fire.**” (Kristoff, 2021: 85).

Той факт, що біль може бути вічним, продовжуватись протягом всього життя, виражено за допомогою гіперболи, яка за допомогою перебільшення продовжує час, який триває біль. Так, використання іменника ‘lifetime’ (‘the period of time during which an individual is alive’ (The Free Dictionary) вказує на ціле життя, прожите у стані болі та рабстві (‘servitude’ – ‘lack of personal freedom as to act as one chooses’ (The Free Dictionary): “...was sentenced to **a lifetime of pain and servitude**” (Rollins, 2013 : 227). Такі ж довготривалі

страждання підтверджує і використання вказівки на час пережитого болю, який тривав настільки довго (*“lived so long with pain”*), що час без болю був ледве помітним (*“barely noticed”*), підсилюючи цей ефект використанням прислівника *‘barely’* (*‘hardly; only just; almost not’* (The Free Dictionary) : *“She had lived so long with pain she barely noticed it [absence of pain].* (Rollins, 2013 : 192).

Висновки. Отже, за допомогою різноманітних стилістичних прийомів досягається опис болю як такого, що легко співвідноситься з різними природними явищами, здебільшого – нестабільними та неконтрольованими, такими як лавина (*‘avalanche’*), блискавка (*‘lightning’*), демонструючи несподіваний та нестатичний характер болю, його невідворотність та руйнівний характер. Сутність стилістичних прийомів полягає у порівнянні проявів болю із гострим предметом, зокрема ножем або скальпелем, які можуть бути досить точними, однак проникають глибоко всередину людського організму або конкретних його частин. Перспективу дослідження вбачаємо у подальшому розгляді функціонування стилістичних прийомів для опису болю у різних типах дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Голубовська І., Харитонova Д. Гіперконцепт європейськості у дзеркалі фреймового аналізу (на матеріалі промов українських політичних діячів). *Одеський лінгвістичний вісник*. 2019. Вип. 13. С. 77–93.
2. Малиненко О. Особливості лінгвістичної категоризації емоцій. *Нова філологія*. 2014. №62. С. 186 – 192.
3. Цимбалістова О. А., Примоленна Ю.Г. Психофізіологічні аспекти болю. *Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Conference “Scientific Goals and Purposes in XXI Century”* (March 19-20, 2024. Seattle, USA. №193. P. 172–177.
4. Armentrout J. From Bloom and Ash. St. Augustine, USA : Blue Box Press, 2020. 627 p.
5. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary> (дата звернення: 24.03.2025).
6. Chentsova-Dutton, Y. Emotions in cultural dynamics. *Emotion Review*, 12(2), 2020 48–64.
7. Hamilton L. Guilty pleasures. New York, USA : Jove, 2007. 168 p.
8. King S. Salem's Lot. New York, USA : Anchor, 2011. 653 p.
9. Kostova E. The Historian. New York, USA : Little, Brown and Company/Hachette, 2005. 704 p.
10. Kristoff J. Empire of the Vampire. New York, USA : St. Martin's Press, 2021. 741 p.
11. Rice A. Interview with the vampire. New York, USA : Sphere, 2008. 308 p.
12. Roberts N. Morrigan's Cross. New York, USA : Jove, 2006. 321 p.
13. Rollins J. The Blood Gospel. New York, USA : Harper, 2013. 736 p.
14. Stoker B. Dracula. England: Penguin books, 1994. 353 p.
15. The Free Dictionary by Farlex. URL: <https://www.thefreedictionary.com/> (дата звернення: 24.03.2025).
16. Wolff T. Crave. Entangled, UK :Teen, 2020. 575 p.

REFERENCES:

1. Holubovs'ka, I., Kharytonova, D. (2019). Hiperkontsept yevropeys'kist' u dzerkali freymovoho analizu (na materialy promov ukrayins'kykh politychnykh diyachiv) [The hyperconcept Europeanness in the mirror of frame analysis (based on the speeches of Ukrainian political figures)]. *Odes'kyy lnhvistychnyy visnyk*. Vyp. 13. S. 77–93. [in Ukrainian].
2. Malynenko, O. (2014). Osoblyvosti lnhvistychnoyi katehoryzatsiyi emotsiy. [Linguistic categorization of emotions]. *Nova filolohiya*. №62. S. 186 – 192 [in Ukrainian].
3. Tsymbalistova, O. A., Prymolenna, YU. H. (2024). Psykhofiziologichni aspekty bolyu. [Psycho-Physiological aspects of pain]. *Materialy 6-yi mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi «Naukovi tsili ta pryznachennya v XXI stolitti»* (19-20 bereznnya 2024 r. Sietl, SSHA. №193. S. 172–177. [in Ukrainian].
4. Armentrout, J. (2020). From Bloom and Ash. St. Augustine, USA : Blue Box Press.
5. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary> (дата звернення: 24.03.2025).
6. Chentsova-Dutton, Y. Emotions in cultural dynamics. *Emotion Review*, 12 (2), 2020 48–64.
7. Hamilton, L. (2007). Guilty pleasures. New York, USA : Jove.
8. King, S. (2011). Salem's Lot. New York, USA : Anchor.
9. Kostova, E. (2005). The Historian. New York, USA : Little, Brown and Company/Hachette.
10. Kristoff, J. (2021). Empire of the Vampire. New York, USA : St. Martin's Press.
11. Rice, A. (2008). Interview with the vampire. New York, USA : Sphere.
12. Roberts, N. (2006). Morrigan's Cross. New York, USA : Jove.
13. Rollins, J. (2013). The Blood Gospel. New York, USA : Harper.
14. Stoker, B. (1994). Dracula. England: Penguin books.
15. The Free Dictionary by Farlex. URL: <https://www.thefreedictionary.com/> (дата звернення: 24.03.2025).
16. Wolff, T. (2020). Crave. Entangled, UK : Teen.

УДК 801.8(047.1):811.111'37'42

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2025-1-4>**ПРОГНОСТИЧНІ НОВИННІ ТЕКСТИ: ЛІНГВО-РИТОРИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ****Талавіра Наталія Михайлівна,**

кандидат філологічних наук, доцент,

докторантка кафедри англійської філології і філософії мови

Київський національний лінгвістичний університет

nataliia.talavira@knlu.edu.ua

orcid.org/0000-0002-5600-5893

Типові новинні тексти повідомляють про події, які відбулися у минулому або розвиваються у теперішньому. Метою пропонованої статті є встановлення лінгво-риторичних особливостей прогностичних новинних текстів, що повідомляють про майбутні події, потенційний розвиток котрих ґрунтується на припущеннях автора, логічних висновках, думці експертів задля переконання цільової аудиторії у правдивості поданих журналістом передбачень. Персуазивний статус прогностичних новинних текстів дозволяє аналізувати їх за допомогою лінгво-риторичного підходу, що ураховує використання морфосинтаксичних конструкцій як поєднання форми і значення, котре закріплене у довготривалій пам'яті людини, для вербалізації ідей у різних блоках повідомлення з метою словесного впливу на адресатів. Матеріалом дослідження слугують новинні тексти, дібрані шляхом суцільної вибірки з англомовного сайту www.bbc.com. Заголовок прогностичного новинного тексту містить агентивні конструкції в ініціальній позиції для позначення учасників імовірної події чи об'єктів дії та предикативні побудови у медіальній позиції, що ідентифікують майбутню ситуацію. Три текстові моделі аранжування інтродуктивного абзацу та основної частини прогностичного новинного тексту підсилюють вплив на читача. Профетична модель підкреслює ступінь потенційності майбутньої події: високий завдяки предикативній конструкції у теперішньому тривалому часі, котра відображає діяльність, що вже завершується, середній, коли морфосинтаксичні побудови позначають запланованість чи імовірність ситуації, низький, якщо предикативна структура у майбутньому неозначеному часі маркує лише часову віднесеність дії. Авторизаційна текстова модель втілена конструкціями, які представляють висловлення експертів у відповідній галузі у заголовку, інтродуктивному абзаці чи основній частині прогностичного новинного тексту. Каузативна текстова модель застосовується в аналізованих текстах новин для підвищення впливу на адресатів, надаючи одну чи дві причини для висловлених журналістом здогадок, гіпотез і припущень.

Ключові слова: прогностичний новинний текст, морфосинтаксична конструкція, риторика, персуазивний статус, текстова модель.

PROGNOSTIC NEWS TEXTS: LINGUISTIC RHETORIC PECULIARITIES**Talavira Nataliia Mykhailivna**

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Postgraduate student at the Department of English Philology and Philosophy of Language

Kyiv National Linguistic University

nataliia.talavira@knlu.edu.ua

orcid.org/0000-0002-5600-5893

Typical news texts report on events that occurred in the past or are developing in the present. The purpose of the article is to identify linguistic and rhetorical peculiarities of prognostic news texts describing future events, the potential development of which is based on the author's assumptions, logical conclusions, and expert opinions, in order to convince the target audience of the veracity of the journalist's predictions. The persuasive status of prognostic news texts allows us to analyse them by implementing a linguistic-rhetorical approach. It takes into account morphosyntactic constructions as pairings of form and meaning, fixed in the long-term memory of a language speaker, used to represent ideas in different blocks of the news text in order to verbally influence the addressee. The material of the investigation is news texts selected by means of a continuous sampling from the English website www.bbc.com. The headline of a prognostic news text contains agentive morphosyntactic constructions in the initial position to indicate the participants of a probable event or objects of a future action and predicative pairings in the medial position to identify the potential situation. Three models of text arrangement of the lead and the main body of the prognostic news text enhance the pragmatic impact on the reader. The prophetic model emphasises the degree of potentiality of a future event: high underscored by a predicative structure in the Present Continuous tense, reflecting an activity that is being completed, medium when morphosyntactic constructions indicate the planned or probable situation, low if the predicative structure in the Future Simple tense marks only the future action. The authoritative textual model is embodied by morphosyntactic constructions representing the statements

of various experts in the headline, the lead or the main body of a prognostic news text. The causal textual model is used in the analysed news texts to increase the impact on the addressees by providing one or two reasons for the journalist's predictions, hypotheses, and assumptions.

Key words: prognostic news text, morphosyntactic construction, rhetoric, persuasive status, textual model.

Вступ. Прогностичний дискурс спирається на моделювання майбутніх процесів, подій, тенденцій (Jahner, 2023: 206), відображає «вірогідні сценарії розвитку людства» (Коппель, Пархомчук, 2022: 144) завдяки використанню спостережень за знаками і часом (Jahner, 2023: 205). Прогностичні тексти активно вивчаються сучасними лінгвістами. Вони досліджують явища профетизму як передбачення у поетичних творах (Лиман, 2016), публіцистичних текстах (Насмінчук, 2022), релігійних пророцтвах (Jahner, 2023), астрологічних прогнозах (Томчаковська, 2021). Меншу увагу привертають політичні й економічні явища, які розглядають в аспекті перспективного розвитку (Романченко, Бугаєнко, 2021). На периферії лінгвістичних розвідок залишаються прогностичні новинні тексти, які вивчають у ракурсі застосування спеціальних алгоритмів передбачення розвитку подій з наявної текстової інформації (Sekinel, Karagoz, 2022), з одного боку, або мовних засобів вираження майбутніх подій (Пампура, 2019), з іншого. **Актуальність** пропонованого дослідження вбачаємо у необхідності ґрунтовного вивчення характеристик новинних текстів, які повідомляють про майбутні події.

Метою статті є встановлення лінгво-риторичних особливостей прогностичних новинних текстів. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**: з'ясувати специфіку композиції прогностичних новинних текстів, розкрити їхні тематичні особливості, ідентифікувати лінгвальні засоби вираження майбутніх подій.

Розділ 1. Методологія дослідження. Новинний текст подає інформацію про минулі «найважливіші події за день, тиждень чи навіть місяць» (Шульгіна, Жуковська, 2009: 159), тобто надає факти про те, що вже відбулося, тоді як прогностичний новинний текст повідомляє про ситуації, які заплановані на майбутнє, а тому містить припущення та суб'єктивні судження про ймовірні події.

Ключовими поняттями у прогностичних новинних текстах є прогноз, як науково обґрунтоване припущення про потенційний розвиток явища, і передбачення, яке забезпечує «перехід думки людини за межі даного емпіричного знання в область емпірично не освоєну»

(Кушнір, 2017, с. 208) завдяки повсякденному і науковому знанню. Основним завданням прогностичних новинних текстів є представлення науково обґрунтованих припущень про можливий шлях розвитку певної ситуації. Джерелами інформації про майбутній перебіг подій виступають наукові дослідження явищ і процесів, урахування технічних новинок та культурно-ціннісних трансформацій суспільства, оцінка перспектив розвитку майбутнього стану на основі досвіду журналіста. Презентуючи прогноз розвитку ситуації, журналіст оцінює ступінь його вірогідності, проводить верифікацію інформації, надану експертами у певній галузі, враховує цільову аудиторію заради досягнення комунікативної мети повідомлення – переконати адресата у достовірності поданих передбачень.

Наявність персуазивного потенціалу у прогностичних новинних текстах дозволяє досліджувати їх за допомогою лінгво-риторичного підходу, котрий спирається на риторику як мистецтво словесного впливу на аудиторію (Potapenko, 2024) і морфосинтаксичні конструкції, які є фіксованим поєднанням форми і значення, закріпленим у довготривалій пам'яті (Hoffmann, 2022: 4). Риторичне вивчення прогностичних новинних текстів задіює канони інвенції, тобто відбір теми, диспозиції, пов'язаної з лінеаризацією змісту, елокуції, тобто омовлення ідей та перформативу, яка полягає у представленні інформації у медійному дискурсі (Potapenko, 2024: 39).

Відповідно, аналіз прогностичних новинних текстів включає два етапи: заголовний та текстовий. На першому етапі відбираємо тексти з англomовного новинного сайту www.bbc.com. Віднесеність тексту до категорії прогностичних здійснюється за допомогою предикативних конструкцій у заголовку. У своєму складі конструкції містять субстантний елемент, що має сталу структуру і значення, частково схематичний, котрий має різні форми у реченнях залежно від підмета, з яким він узгоджується, та схематичний, котрий має різні форми і семантику (Hoffmann, 2022: 5-7). Так, у висловленні *The state pension is likely to rise* (www.bbc.com, 12.09.23) конструкція *is likely to rise* включає субстантний компонент *likely*, який указує на імовірність події, та частково схематичні елементи *is*, що узгоджується

з побудовою *the state pension*, та *to rise*, структура якого є фіксованою, а значення зумовлене контекстом.

Крім того, аналізуємо агентивні конструкції, висунуті на початок заголовку, які маркують виконавців дії та указують на тематику статті. Наприклад, у заголовку *Robot delivery scheme likely to expand in city* (www.bbc.com, 09.04.25) конструкція *robot delivery scheme* іменує схему доставки товарів та вказує на потенційні зміни у сфері торгівлі, тоді як у заголовку *Macron's hometown voters look set to shun the president* (www.bbc.com, 21.06.24) побудова *Macron's hometown voters* ідентифікує виборців у Франції завдяки компоненту *Macron's* і свідчить про прогноз стосовно політичної ситуації.

На текстовому етапі визначаємо моделі структуризації прогностичних новинних текстів з урахуванням конструкцій, які відображають персуазивний потенціал статті завдяки акцентуванню різної імовірності настання майбутніх подій, достовірності припущень за допомогою висловлень експертів та наведенню причин для висловлених здогадок.

Розділ 2. Виклад основного матеріалу дослідження. Заголовок прогностичних новинних текстів структурується агентивними конструкціями, які висунуті в ініціальну позицію, та предикативними, що вживаються в медіальній. Агентивні конструкції свідчать, що новинні тексти присвячені здогадкам, гіпотезам і судженням про різні сфери життя. Побудови називають політиків, наприклад, *Scott Morrison: Former Australian prime minister to quit politics* (www.bbc.com, 23.01.2024), бізнесменів, наприклад, *John Lewis boss Dame Sharon White to step down after five years* (www.bbc.com, 02.10.2023), батьків, наприклад, *Toys: Parents to buy late and give early this Christmas* (www.bbc.com, 08.11.2023). Крім того, агентивні конструкції метонімічно називають учасників майбутньої події: країни, наприклад, *France to open high-security prison in Amazon jungle* (www.bbc.com, 19.05.2025), футбольні команди, наприклад, *Chelsea set to stick with Maresca for next season* (www.bbc.com, 14.05.2025). Конструкції, висунуті в ініціальну позицію заголовка, можуть також позначати об'єкт прогнозованої дії, наприклад, *Donkey sanctuary site likely to become housing* (www.bbc.com, 30.04.2025).

Предикативні конструкції, що вживаються у медіальній позиції заголовка, відображають рівень імовірності майбутньої події. Найвищий ступінь достовірності притаманний конструкціям, що відображають запланова-

ність або очікуваність певного перебігу справ. Запланованість майбутньої події втілена за рахунок конструкцій з компонентом *set to do* або *is to do*, наприклад, *Vaping on college campus is to be banned* (www.bbc.com, 24.04.2025), де предикатив *is to be banned* маркує плани керівництва коледжу. Очікування певної події марковані побудовою *expected to do*, що відбиває наявність певних обґрунтованих прогнозів, наприклад, *West Coast Line rail disruption expected over Easter weekend* (www.bbc.com, 29.03.2024). Середній ступінь достовірності інформації репрезентований конструкціями, які маркують потенційність або імовірність події. Потенційність виражена інфінітивними побудовами, наприклад, *Coachella 2024: Doja Cat, Tyler the Creator and Lana Del Rey to headline* (www.bbc.com, 17.01.2023), *Japan's imperial family latest royals to join Instagram* (www.bbc.com, 03.04.2024). Невисока імовірність розвитку подій ідентифікована побудовами з компонентами *likely*, *seems*, *appears*, наприклад, *Robot delivery scheme likely to expand in city* (www.bbc.com, 09.04.2025). Найнижчий ступінь мають конструкції у майбутньому часі, котрі указують лише на часову віднесеність події, але такі заголовки водночас є найменш частотними, наприклад, *MP Julian Knight will face no criminal charges* (www.bbc.com, 29.02.24).

Диспозиційна структурація прогностичних текстів підпорядкована трьома моделям, покликаним акцентувати достовірність поданих припущень і стимулювати читачів прийняти пропоновані прогнози і гіпотези.

Профетична модель аранжує інтродуктивний абзац і задіяна для акцентування потенційності настання події у майбутньому. Залежно від імовірності настання певної ситуації виокремлюємо такі ходи: прогресивний, проспективний та футуристичний.

Прогресивний хід має найбільший персуазивний ефект за рахунок предикативної структури у теперішньому тривалому часі, який репрезентує діяльність, що завершується, ситуація досить переконлива і рішення вже прийняте (Radden, Dirven, 2007: 224): (1) *Cap on bankers' bonuses to be scrapped. The cap on bankers' bonuses is being removed as part of a post-Brexit shake-up of UK financial rules, it has been confirmed* (www.bbc.com, 24.10.23). У тексті (1) предикативна конструкція *to be scrapped* у заголовку указує на майбутню подію, тоді як синонімічна побудова в інтродуктивному абзаці *is being removed* маркує діяльність, яка вже відбувається в теперішньому і має завершитися

в майбутньому, тобто вірогідність обмеження бонусів надзвичайно висока.

Проспективний хід впливає на персуазивність прогностичного новинного тексту завдяки предикативним конструктам, що відображають запланованість певної події (*is to close down; is set to retire; are to be checked*) або її імовірність (*is likely to fall; is expected to end*). При цьому у заголовку й інтродуктивному абзаці вживаються, як правило, ідентичні інфінітивні структури: (2) *Nokia to axe up to 14,000 jobs to cut costs. Finnish telecoms giant Nokia is to axe between 9,000 and 14,000 jobs by the end of 2026 to cut costs* (www.bbc.com, 19.10.23). У тексті (2) заголовок містить інфінітивний конструкт *to axe*, що ідентифікує майбутні події, тоді як предикат *is to axe* відображає запланованість цієї події, імовірність настання якої підкреслює темпоральна конструкція *by the end of 2026*.

Футуристичний хід полягає у репрезентації події, яка відбудеться в майбутньому, пізніше за момент мовлення (Radden, Dirven, 2007: 211), а тому використовуються предикативні конструкції у майбутньому неозначеному часі (*will grow; will vanish*). У тексті (3) вживається побудова *to treat shoplifting*, тоді як в інтродуктивному абзаці предикативна структура *will be targeted* позначає прогнозоване майбутнє без вказівки на бажання або плани учасника події: (3) *Police to treat shoplifting like organised crime. Shoplifting will be targeted like organised crime as part of a plan to help police to crack down on theft* (www.bbc.com, 03.11.23).

Авторизаційна модель структурує новинні тексти за допомогою висловлень експертів чи відомих особистостей, які надають передбаченню вигляд науково-обґрунтованого прогнозу і слугують засобом впливу на аудиторію. Зазначена модель представлена трьома ходами: заголовним, інтродуктивним та відкладеним.

Згідно з першим ходом, коментарі подані у заголовку, де лапки указують на цитату певного спеціаліста, напр., *Bridge delays likely 'to get quite a bit worse'* (www.bbc.com, 14.04.2024).

Представлення джерела інформації в інтродуктивному абзаці стимулює читача звернутися до нього для отримання аргументованості припущення, поданого у заголовку: (4) *Microsoft's new Call of Duty deal set for UK approval. The UK's competition watchdog has said Microsoft's revised offer to buy the Call of Duty maker Activision Blizzard*

"opens the door" to the deal being cleared (www.bbc.com, 22.09.23).

За відкладеного ходу вказівка на джерело у постінтродуктивному абзаці ідентифікує його низький статус або невідомість для читацької аудиторії: (5) *Cap on bankers' bonuses to be scrapped. The cap on bankers' bonuses is being removed as part of a post-Brexit shake-up of UK financial rules, it has been confirmed. The decision was first announced by former chancellor Kwasi Kwarteng last year, who said it would make London a more attractive place to do business* (www.bbc.com, 24.10.23). У прогностичному тексті (5) джерело інформації – *former chancellor Kwasi Kwarteng* – згадується лише у постінтродуктивному абзаці, оскільки, по-перше, він вже не займає цю посаду, що втілено компонентом *former*, а по-друге, він був на посаді недовго, а тому широка публіка може не знати цього експерта.

Каузативна модель задіяна в прогностичних новинних текстах для виокремлення причини, яка уможливило передбачення автора. При цьому чим більше пояснень надає автор своїм припущенням, тим більший персуазивний потенціал тексту. Представлені два варіанти цієї моделі: однократний і двократний. Однократний варіант надає одну підставу для прогнозу: (6) *This City is Ours to return for a second series. The BBC drama This City is Ours will return for a second series after attracting more than six million viewers, the broadcaster has confirmed. Filmed in Liverpool, the eight-episode thriller [...] has become the corporation's most-watched new drama this year* (www.bbc.com, 11.05.25). У прогностичному тексті (6) твердження про повернення серіалу на екран, втілене конструкцією *to return for a second series* у заголовку, підкріплене побудовами *attracting more than six million viewers* в інтродуктивному абзаці та *the corporation's most-watched new drama* в основному тексті.

Однократний варіант каузативної моделі з інтенсифікацією втілений конструкціями, котрі розширюють перше пояснення: (7) *Tokyo to waive water fees this summer to combat extreme heat. Basic water utility fees will be waived for residents of the Japanese capital Tokyo this summer in an effort to limit the impact of extreme heat. [...] Heatstroke claimed a record 263 lives in Tokyo last summer, said the Bureau of Public Health. Many victims did not have air conditioning or chose not to use it because of high costs* (www.bbc.com, 21.05.25). У тексті (7) прогнозована подія представлена предикативною конструкцією *to waive water fees*, а її

причина названа в кінці заголовку побудовою *to combat extreme heat* і синонімічною структурою *limit the impact of extreme heat* в інтродуктивному абзаці. Уточнення наслідків спеки втілено трьома конструкціями в основному тексті статті: *claimed a record 263 lives, did not have air conditioning i not to use it because of high costs*.

Двократний варіант каузативної моделі прогностичних текстів ідентифікує дві причини для майбутнього розвитку подій: (8) *Interest rates tipped to be held as jobs market weakens. Signs that the UK's job market is slowing down have reaffirmed predictions that interest rates will be left unchanged again in November. [...] Businesses appear to be hiring less as the impact of rising prices and higher interest rates starts to bite. UK economic growth has also proved sluggish in recent months* (www.bbc.com, 24.10.23). У тексті (8) майбутня подія представлена конструкцією *tipped to be held* в медіальній частині заголовка, тоді як у фінальній суб'єктно-предикатна побудова *jobs market weakens* репрезентує основну причину, підкріплену в основній частині структурою *be hiring less*. Додаткові підстави втілені побудовою *rising prices* та суб'єктно-предикатною структурою *economic growth has also proved sluggish*.

Висновки. Прогностичні новинні тексти відображають майбутні події, припущення і здогадки про потенційний розвиток ситуації. Агентивні конструкції у заголовку називають учасників події та вказують на тематику статті, тоді як предикативні побудови репрезентують прогнозовані дії. Основна частина тексту структурована за допомогою трьох моделей, які посилюють його персуазивний статус: профетична, котра маркує ступінь вірогідності події завдяки предикативним структурам, авторизаційна, яка представляє висловлення експертів у різних блоках статті, і каузативна, що відображає причини майбутніх дій. Подальше дослідження вбачаємо у використанні лінгво-риторичного підходу до аналізу інших жанрів новинного дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коппель О.А., Пархомчук О.С. Глобальна політика: ретроспективний і прогностичний дискурс. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2022. Вип. 39. С. 142-146. <https://doi.org/10.32782/apfs.v039.2022.24>
2. Кушнір О.Я. Проективна сутність людини як чинник визначення соціальних змін. *Науковий вісник. Сер.: Філософія*. 2017. Вип. 49. С. 205-218.

3. Лиман Д. Специфіка реалізації профетичних візій у ліриці жінок-вісниківців. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: Філологія*. 2016. Вип. 2 (36). С. 171-174.
4. Насмінчук І.А. Профетичний дискурс публіцистики Юрія Щербака. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Сер.: Філологія. Журналістика*. 2022. Т. 33 (72), № 2, Ч. 2. С. 254-259. <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.2-2/40>
5. Пампура С.Ю. Мова англійських газетних заголовків: особливості перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2019. Вип. 41 (2). С. 157-159. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.41.2.38>
6. Романченко А.П., Бугаєнко Л.П. Лексико-стилістичні параметри прогнозу погоди елітарної мовної особистості синоптика. *Одеська лінгвістична школа: траєкторія досліджень* : колект. монографія / за заг. ред. Т. Ю. Ковалевської. Одеса: ПолиПринт, 2021. С. 16-25.
7. Томчаковська Ю.О. Англійська астрологія як різновид окультного дискурсу. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Вип. 19, Т. 2. С. 34-38. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.19.2.7>
8. Шульгіна В.І., Жуковська Н.В. Роль новинного дискурсу в сучасних міжнародних ЗМІ. Режим доступу: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/284/7833/16365-1?inline=1> (дата звернення 22.05.2025).
9. Cekinel R.F., Karagoz P. Event prediction from news text using subgraph embedding and graph sequence mining. *World Wide Web*. 2022. Issue 25. P. 2403-2428. <https://doi.org/10.1007/s11280-021-01002-1>
10. Hoffmann T. *Construction Grammar: The Structure of English*. Cambridge: Cambridge University Press, 2022. 315 p.
11. Jahner J. Prediction, Prognosis, and the Efficacious Book. *Poets and Scribes in Late Medieval England: Essays on Manuscripts and Meaning in Honor of Susanna Fein* / M. Johnston, K. Kerby-Fulton, D. Pearsall. Berlin, Boston: Medieval Institute Publications, 2023. P. 197-222. <https://doi.org/10.1515/9781501516481-010>
12. Potapenko S. Ukrainian President Zelenskyy's speeches to neighboring states' parliaments: media rhetorical perspective. *Лінгвістичні студії*. 2024. С. 37-47. <https://doi.org/10.31558/1815-3070.2024.48.3>
13. Radden G., Dirven R. *Cognitive English Grammar*. Amsterdam, Phil.: John Benjamins Publishing Company, 2007. 374 p.

REFERENCES:

1. Koppel, O.A., Parkhomchuk, O.S. (2022). Hlobalna polityka: retrospektyvnyy i prohnostychnyy dyskurs [Global politics: retrospective and prognostic discourse]. *Aktualni problemy filosofiyi ta sotsiologiyi*, 39, 142-146. <https://doi.org/10.32782/apfs.v039.2022.24> [in Ukrainian].
2. Kushnir, O.Ya. (2017). Proektyvna sutnist lyudyny yak chynnyk vyznachennya sotsialnykh zmin [Projective essence of man as a factor determining social changes]. *Naukovyy visnyk. Seriya «Filosofiya»*, 49, 205-218. [in Ukrainian].
3. Lyman, D. (2016). Spetsyfika realizatsiyi profetychnykh viziy u lirytsi zhinok-visnykivtsiv [Specificity of the

- realization of prophetic visions in the lyrics of women heralds]. *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Ser.: Filolohiya*, 2 (36), 171-174. [in Ukrainian].
4. Nasminchuk, I.A. (2022). Profetychnyy dyskurs publitsystyky Yuriya Shcherbaka [The Prophetic Discourse of Journalism by Yuri Shcherbak]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Ser.: Filolohiya. Zhurnalistyka*, 33(72), № 2, Part. 2, 254-259. <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.2-2/40> [in Ukrainian].
 5. Pampura, S.Yu. (2019). Mova anhliyskykh hazetnykh zaholovkiv: osoblyvosti perekladu [The language of English newspaper headlines: translation peculiarities]. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiya*, 41(2), 157-159. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.41.2.38> [in Ukrainian].
 6. Romanchenko, A.P., Buhayenko, L.P. (2021). Leksyko-stylistychni parametry prohnozu pohody elitarnoyi movnoyi osobystosti synoptyka [Lexical and stylistic parameters of the weather forecast of the elite linguistic personality of the weather forecaster]. In T. Yu. Kovalevska (Ed.), *Odeska linhvistychna shkola: trayektoriya doslidzhen [Odesa linguistic school: trajectory of research]* (pp. 16-25). Odesa: PolyPrynt. [in Ukrainian].
 7. Tomchakovska, Yu.O. (2021). Anhlo movna astrolohiya yak riznovyd okultnoho dyskursu [English-language astrology as a type of occult discourse]. *Zakarpatski filolohichni studiyi*, 19(2), 34-38. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.19.2.7> [in Ukrainian].
 8. Shulhina, V.I., Zhukovska, N.V. Rol novynnoho dyskursu v suchasnykh mizhnarodnykh ZMI [The role of news discourse in modern international media]. Accessed at: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/284/7833/16365-1?inline=1> (date of access 22.05.2025). [in Ukrainian].
 9. Cekinel, R.F., Karagoz, P. (2022). Event prediction from news text using subgraph embedding and graph sequence mining. *World Wide Web*, 25, 2403-2428. <https://doi.org/10.1007/s11280-021-01002-1>
 10. Hoffmann, T. (2022). *Construction Grammar: The Structure of English*. Cambridge: Cambridge University Press.
 11. Jahner, J. (2023). Prediction, Prognosis, and the Efficacious Book. In M. Johnston, K. Kerby-Fulton, D. Pearsall (Eds.), *Poets and Scribes in Late Medieval England: Essays on Manuscripts and Meaning in Honor of Susanna Fein* (pp. 197-222). Berlin, Boston: Medieval Institute Publications. <https://doi.org/10.1515/9781501516481-010>
 12. Potapenko, S. (2024). Ukrainian President Zelenskyy's speeches to neighboring states' parliaments: media rhetorical perspective. *Linhvistychni studii*, 37-47. <https://doi.org/10.31558/1815-3070.2024.48.3>
 13. Radden, G., Dirven, R. (2007). *Cognitive English Grammar*. Amsterdam, Phil.: John Benjamins Publishing Company.

УДК 82-93-028.22:[008:39(=1:94)]:811.111'42
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2025-1-5>

МУЛЬТИМОДАЛЬНЕ КОНСТРУЮВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНИХ СМИСЛІВ В АВСТРАЛІЙСЬКИХ ХУДОЖНІХ НАРАТИВАХ ДЛЯ ДІТЕЙ

Цапів Алла Олексіївна,
докторка філологічних наук, доцентка,
професорка кафедри англійської філології та світової літератури
імені професора Олега Мішукова
Херсонський державний університет
atsapiv@ksu.ks.ua
orcid.org/0000-0002-5172-213X

Ставенко Олена Вікторівна,
доктор філософії зі спеціальності 035 Філологія,
викладачка кафедри англійської філології та світової літератури
імені професора Олега Мішукова,
провідна фахівчиня сектору іншомовної освіти
відділу міжнародних ініціатив та проектної діяльності
Херсонський державний університет
ostavenko@ksu.ks.ua
orcid.org/0000-0003-0857-3359

Наукову розвідку присвячено висвітленню механізмів мультимодального творення етнокультурних смислів в австралійських художніх наративах для дітей. Австралійська література для дітей, що пройшла складний шлях від ігнорування культури корінного населення до її активного утвердження в художніх текстах, постає як важливий інструмент оновлення інтересу до австралійської етнокультури, осмислення її ключових значень і засвоєння їх дитячою аудиторією. Дослідження здійснено в межах сучасної мультимодальної наратології та лінгвокультурології. Наратив витлумачено як лінгвокогнітивний мультимодальний конструкт, що формується через взаємодію вербальних і невербальних модусів – тексту, ілюстрацій, кольорової палітри, шрифтів і композиції сторінки, які спільно творять єдину історію. Художній наратив для дітей інтерпретується як багатокomпонентний семіотичний простір, у якому вибудовуються етнокультурні значення. Матеріалом аналізу стали ілюстровані австралійські художні тексти для дітей XIX–XXI століть, створені авторами, народженими в Австралії або тими, хто переїхав до неї в ранньому дитинстві.

Мета статті – виявити та охарактеризувати основні мультимодальні засоби й способи формування етнокультурних смислів в австралійських наративах для дітей. У статті подано результати мультимодального наратологічного аналізу, що засвідчує тісну взаємодію вербального й візуального модусів з метою передавання культурних кодів, цінностей, світоглядних уявлень і самобутньої ідентичності австралійського автохтонного населення. Виявлено, що в наративах художньо втілюються ключові імплікативні смисли, пов'язані з міфологемою Райдужного Змія та етнореаліями Бумеранг і Буш. Ці смисли розгортаються в сюжетно-композиційній структурі тексту, семантиці та просторовій організації наративних епізодів, спіралеподібному моделюванні художнього часу та циклічному оформленні простору бушу, а також у створенні етноспецифічних образів персонажів. Мультимодальне оформлення наративів робить закладені в них етнокультурні смисли зрозумілими та доступними для дитячої читацької аудиторії.

Ключові слова: наратологія, візуальні та вербальні засоби, імпліцитне значення, художній час, художній простір, міфологема, етнореалія.

MULTIMODAL CONSTRUING OF ETHNIC AND CULTURAL MEANINGS IN AUSTRALIAN LITERARY NARRATIVES FOR CHILDREN

Tsapiv Alla Oleksiivna,

Doctor of Sciences in Philology, Associate Professor,
Professor at the Department of English Philology and World Literature
named after Professor Oleg Mishukov
Kherson State University
atsapiv@ksu.ks.ua
orcid.org/0000-0002-5172-213X

Stavenko Olena Viktorivna,

PhD in Philology,
Lecturer at the Department of English Philology and World Literature
named after Professor Oleg Mishukov,
Senior Specialist at the Foreign Language Education Office of the International Initiatives
and Project Activities Department
Kherson State University
ostavenko@ksu.ks.ua
orcid.org/0000-0003-0857-3359

This article explores the multimodal mechanisms used to construct ethnocultural meanings in Australian literary narratives for children. Australian literature for children, having evolved from a history of neglecting Indigenous culture to actively affirming it, now serves as a powerful medium for renewing interest in Australian ethnocultural identity and facilitating its understanding among young readers. The study adopts a multimodal narratological and linguocultural approach, defining narrative as a multimodal linguistic and cognitive construct shaped by the interplay of verbal and non-verbal modes – including text, illustrations, colour palette, typography, and page layout. These elements together create a complex semiotic space in which cultural meanings are formed and conveyed. The analysis focuses on Australian illustrated literary narratives for children from the 19th to the 21st century, written by authors born in Australia or raised there from early childhood.

The aim is to identify and describe the key multimodal strategies used to represent ethnocultural meanings. The findings reveal a close integration of verbal and visual modes in communicating the worldview, values, and identity of Australia's Indigenous peoples. Key implicit meanings are derived from the mythologeme of the Rainbow Serpent and the ethno-realities of the Boomerang and the Bush. These are realised through the plot structure, spatial-semantic organisation of narrative episodes, spiral unfolding of time, cyclical representations of the bush, and the creation of ethnospecific character images. Ultimately, multimodal storytelling in Australian literature for children enhances the accessibility and comprehension of deep-rooted ethnocultural meanings for young readers.

Key words: *narratology, visual and verbal means, implicit meaning, literary time, literary space, mythologeme, ethnic reality.*

Вступ. Австралійська література для дітей пройшла тривалий період становлення і розвитку, щоб закарбувати ключові етнокультурні смисли, важливі для збереження культурних традицій і їхнього успадкування молодими поколіннями. Накладання європейської культури на автохтонні самобутні традиції австралійського населення сприяло розвитку мультикультуралізму Австралії з одного боку, та стало причиною нівелювання старовинних унікальних вірувань, міфів, традицій з іншого. Відродження автохтонної літературної традиції мало важливе значення для збереження австралійської самобутності загалом. Однією з головних задач відродження австралійських культурних звичаїв стало переосмислення значущості художніх текстів, адресованих дитячій читацькій аудиторії. Саме література для дітей стала ключовим інструментом у від-

новленні інтересу до автохтонних смислів і їхнього розуміння дітьми.

Для молодшої читацької аудиторії у період з другої половини XIX століття було створено унікальні ілюстровані наративи, покликані надати дитині доступ і сприяти розумінню автохтонної австралійської історії, символів, концептів і архетипів (Ставенко, 2023: 55-63; Цапів, 2020: 198-103). Ілюстровані художні наративи для дітей постають історіями про події, що розгортаються у художньому часі та просторі, як правило мають етнокультурне забарвлення, і конструюються за допомогою вербального та візуального модусів.

Актуальність дослідження мультимодального конструювання етнокультурних смислів, імплементованих в австралійських художніх текстах для дітей, обумовлена такими чинниками: по-перше, сучасними тенденціями

дослідження конструювання смислів за допомогою різних модусів, по-друге, інтересом лінгвістів до вивчення етнокультурних символів та концептів, втілених у художніх текстах. У такий спосіб, наше дослідження виконано з оперттям на здобутки й розроблений інструментарій сучасних мультимодальних наратологічних студій (Цапів, 2020; Cohn, 2013; Kress & van Leeuwen, 2006; Painter, Martin & Unsworth, 2012).

Метою нашої наукової розвідки є виявити та схарактеризувати механізми мультимодального конструювання етнокультурних смислів в австралійських художніх наративах для дітей.

Матеріалом дослідження слугуватимуть ілюстровані художні наративи для дітей австралійської культурної традиції від зародження австралійської літератури для дітей до її сучасного етапу розвитку.

Розділ 1. Становлення австралійської етнолінгвокультури.

Враховуючи специфіку історичного, культурного та соціального контексту Австралії – від тривалої історії аборигенного населення до колонізації та хвиль міграції у XIX ст. – процес становлення австралійської лінгвокультури відбувався у власній динаміці й охоплював низку стадій розвитку, що відбилися зокрема й в художніх текстах для дітей (Nikolajeva, 1996/2016; O'Sullivan, 2010; Shavit, 1986). Австралійська етнокультура, що є ядром її лінгвокультури та охоплює світогляд, вірування, побут, народну й художню творчість автохтонного населення (Ставенко, 2023: 79), пройшла від відштовхування, крізь змішання з британською культурою та адаптацію до її відродження, знайшовши шляхи продовження традицій та звичаїв пращурів і збереження пам'яті про них для майбутніх поколінь. У художніх текстах для дітей австралійське автохтонне населення та його культура на різних етапах розвитку літератури для дітей зображується по-різному, ілюструючи еволюцію від колоніальних поглядів на корінні народи до відродження.

Зародження та початковий етап розвитку австралійської літератури для дітей припадає на період британської колонізації, коли художні тексти для дітей мали яскраво виражену дидактичну спрямованість і орієнтувалися на зразки європейської літератури. Зародження національної дитячої літератури пов'язують із публікацією у 1841 році твору Ш. Бартон *"A Mother's Offering to Her Children"*, що поєднував виховні настанови

з описами природи та життя Австралії. Наприкінці XIX століття під впливом зростання національної самосвідомості з'являються твори з австралійським колоритом, зокрема оповідання Е. Тернер *"Seven Little Australians"* (1894) і казки А. Вестбері *"Australian Fairy Tales"* (1897), у яких активно використовуються образи бушу, тварин та природи континенту. Характерною рисою цього етапу стало формування образу дитини як представника нової австралійської нації, а також зображення антропоморфних тварин, як у творі Е. Педлі *"Dot and the Kangaroo"* (1899). Ці тексти закладали основи подальшого розвитку національно орієнтованої літератури для дітей Австралії (Ставенко, 2023: 47-64; Цапів, 2020: 336-349).

Етап становлення канонічної австралійської літератури для дітей охоплює першу половину XX століття, коли Австралія після здобуття статусу домініону переживала зростання національної самосвідомості. Саме тоді почалося формування канону літератури, що відображав особливості австралійської природи, культури й ідентичності. У цей період активізується використання національного колориту, зростає популярність літературних казок та оповідань з антропоморфними тваринами.

Важливим внеском у становлення австралійської літератури для дітей стала творчість О. Ернст, зокрема її книга *"Fairy Tales from the Land of the Wattle"* (1904), що поєднала європейські фольклорні мотиви з австралійським ландшафтом, започаткувавши традицію літературних казок, тісно пов'язаних із природою континенту. Персонажі-феї та магічні істоти, такі як ельфи й духи, у її творах відтепер мешкають у реальних місцях Австралії, наприклад, на озері Ейр у центрі Австралії, що постає місцем подій казки *"The Origin of the Wattle"*, в Австралійських Альпах – топосі казки *"The Fire-Elves"*, або біля річки Голбурн, де живе фея з оповідання *"Sunridia"*. Із часом традиційні казкові персонажі також трансформуються у винятково австралійських створінь (Ставенко, 2023: 56).

З-поміж художніх текстів наступних поколінь письменників для дітей, найвідомішими стали твори з героями-коалами, кенгуру, евкаліптовими горішками, які втілюють риси типового австралійця – незалежність, протест проти авторитетів, любов до свободи. Зокрема, художні тексти для дітей *"The Magic Pudding"* Н. Ліндсі (Lindsay, 1918/2006), *"Snugglypot and Cuddlepip"* (1918), *"Little Ragged Blossom"*

(1920), “*Little Obelia*” (1921) М. Гіббс, “*Blinky Bill: The Quaint Little Australian*” (1933), “*Blinky Bill Grows Up*” (1934), “*Blinky Bill and Nutsy: Two Little Australians*” (1937) Д. Волл стали класикою, що не лише розважали, а й допомагали дітям усвідомити власну національну ідентичність. Цей етап заклав основи тем, образів і стилістики, які й надалі визначали розвиток австралійської літератури для дітей.

У другій половині ХХ ст. австралійська література для дітей вступає в стадію активної адаптації фольклорних джерел, з особливим фокусом на культуру корінного населення. Післявоєнний період ознаменувався відродженням національного книговидання, відомими зразками якого є анімалістичні короткі оповідання Р. Парк “*The Muddleheaded Wombat*” (1979), оповідання Л. Різа “*Gecko: The Lizard who Lost his Tail*” (1944), “*Bluecap and Bimbi: The Blue Wrens*” (1948), “*Mokey, the White Possum*” (1973). З’являються художні тексти, побудовані на основі міфів і легенд аборигенів, як у творах К. Вокер “*Stradbroke Dreamtime*” (1999) та Д. Рафсі “*The Rainbow Serpent*” (1970) й “*The Giant Devil Dingo*” (1973) (Ставенко, 2023: 57). Література цього періоду характеризується спрямованістю на формування національної ідентичності, збереження культурної спадщини й культурної самосвідомості, а також відкриває доступ до етнічного світогляду як у творах неавтохтонних, так і автохтонних авторів.

Сучасний етап поліфонічних художніх текстів для дітей в Австралії розпочався приблизно у 1980-х роках під впливом державної політики мультикультуралізму. У цей період література для дітей активно порушує теми національних меншин, культурних відмінностей та ідентичності, трансформуючи традиційні жанри, як наприклад наратив Дж. Моркрофт, ілюстрований Б. Бенкрофтом, “*Malu Kangaroo: How the First Children Learnt to Surf*” (Morecroft, 2007). Особливого поширення набули ілюстровані книги (англ. *picture books*), у яких жанри казки й короткого оповідання поєднуються з етнокультурною тематикою, зокрема з досвідом корінного населення й іммігрантів (Ставенко, 2023: 62). Досі популярними є літературні казки М. Фокс “*Possum Magic*” (1983), ілюстрована Дж. Вівас, та “*Koala Lou*” (1988), що художньо переосмислюють і репрезентують історію (не)сприйняття автохтонної культури Австралії (Цапів, 2020: 338).

Ці тексти мають поліфонічну структуру: імпліцитного оповідача, відсутність автор-

ських оцінок, композиційну мозаїчність, подекуди колажність, бінарність і відкрите фіналювання, як наприклад, у коротких оповіданнях Ш. Тена з книги “*Tales from Outer Suburbia*” (2008). Характерними стають техніки зміни точок зору, щоденника та пазлу. Загалом, художні тексти для дітей цього етапу поєднують жанрову гнучкість із мультикультурним контекстом, відбиваючи соціокультурні процеси в австралійському суспільстві (Ставенко, 2023: 62, 204-215; Цапів, 2020: 336-343).

У такий спосіб, на ранніх етапах розвитку австралійської літератури художні тексти для дітей замовчували існування корінного населення і його автохтонної культури або зображували його маргінальним та інфантильним, натомість затверджуючи правомірність колонізації континенту. Із другої половини ХХ ст. художні тексти для дітей набувають змін, починаючи репрезентувати цінності, погляди й патерни поведінки як колонізаторів, так і колонізованих, підкреслюючи цінність і адаптивність автохтонної культури (Bradford, 1997: 90–97). З’являються тексти, створені самими представниками корінних народів, що спрямовані на деколонізацію наративів та утвердження культурної самобутності. Зрештою, в австралійських художніх текстах для дітей культурні цінності корінного населення набувають рівного статусу з домінантною культурою, що вирізняє їх серед інших постколоніальних літератур.

Розділ 2. Інтерпретація мультимодальних художніх наративів для дітей.

Еволюція австралійської літератури демонструє складний шлях від ігнорування культури автохтонного населення до активного її утвердження в художніх текстах для дітей, від наслідування британської традиції до автентичності, від канонічності й мономодальних текстів до трансформації жанрових і структурних особливостей та мультимодальних текстів. Природно, що на сучасному етапі аналізування художньої літератури для дітей, австралійської зокрема, потребує врахування не лише історико-культурного, а й мультимодального та лінгвокультурного підходів, що уможливають ґрунтовно дослідити механізми й способи формування етнокультурних смислів у художніх наративах.

У нашій роботі увагу фокусуємо на ілюстрованих художніх наративах для дітей австралійської культурної традиції, написаних авторами, які народились у Австралії, або зростали там з раннього дитинства. У таких текстах

етнокультурні смисли набувають вираження вербально та візуально. Відтак, дослідження розбудовуємо на перетині мультимодальної нараторолії та лінгвокультурології.

Мультимодальна нараторологія тлумачить наратив як історію, сконструйовану за допомогою різних семіотичних модусів – мови, звуку, зображення тощо (Bal, 1985/2017: 5; Fludernik, 2009: 19). У рамках цієї парадигми наратив розуміємо як лінгвокогнітивний мультимодальний конструкт, який формується через взаємодію вербальних і невербальних модусів та їх засобів, таких як текст, ілюстрації, кольорова палітра, шрифт, композиція сторінки та інших, що в сукупності конструюють історію (Цапів, 2020: 104).

Ілюстровані художні наративи для дітей мають більш комплексну структуру, ніж мономодальні тексти. Подібно до останніх, ілюстровані художні наративи для дітей містять наратора, що направляє наративну перспективу, а також одного чи декількох фокалізаторів, які визначають характер поданої в наративі інформації, що разом створюють текст, проте ці інстанції наративу характеризуються текстовою та візуальною перспективами, що взаємодіють у різний спосіб залежно від інтенцій автора (Bal, 2017; Genett, 1998; Horskotte & Pedri, 2011). Саме через взаємодію різних «інформаційних каналів/треків» (англ. *informational tracks*) відбувається (ре)конструювання художнього світу (Herman, 2011: 78–80), що має вагоме значення для текстів, адресованих дитячій читацькій аудиторії, де візуальні образи не менш значущі, ніж вербальні (Цапів, 2020: 100).

У цьому контексті важливим є аналіз не лише структури наративу (Gibbons, 2010; Nørgaard, 2010), а й його стилістики – способів поєднання вербальних і візуальних компонентів для передачі значень (Колегаєва, 2015; Макарук, 2019). Це уможливило виявлення особливостей реалізації етнокультурних смислів у художніх наративах для дітей.

Паралельно з мультимодальною нараторологією, лінгвокультурологія фокусується на аналізі мовних засобів, пов'язаних із культурними архетипами, концептами, цінностями й етнічним світоглядом. Зростаючий інтерес науковців до літератури для дітей як серед закордонних (Bradford, 2007, 2011; Kachak, 2022; Stephens, & McCallum, 2011), так і серед українських учених (Ставенко, 2023; Цапів, 2020) пов'язаний саме з тим, що вона формує уявлення про національну ідентичність та міжкультурні відносини з раннього віку.

Зокрема, австралійські художні наративи для дітей, як зазначає К. Бредфорд (Bradford, 1997: 89), мають постколоніальний характер та відображають складну історію імперського впливу, культурного протистояння та поступового переходу до репрезентації австралійської етнокультури як виняткової та цінної для культурної самоідентифікації в культурному просторі Австралії. У такий спосіб, важливим завданням сучасних нараторолічних студій є аналіз того, як у художніх наративах для дітей конструюються та передаються етнокультурні смисли – вербально, на рівні мови, візуально, через зображення й їх символіку, та у взаємодії, зокрема через структуру оповіді.

Наше дослідження спирається на сучасні розробки у галузі мультимодальної нараторології (Herman, 2011; Gibbons, 2010; Nørgaard, 2010) та лінгвокультурології (Bradford, 1997, 2001; Floyd, 2017; Цапів, 2020) і розглядає художній наратив для дітей як багатокомпонентний семіотичний простір, де формуються етнокультурні значення. Матеріалом для аналізу виступають ілюстровані австралійські художні наративи для дітей, у яких простежується тісна взаємодія вербального та візуального модусів з метою трансляції специфічної для австралійської культури системи цінностей, світоглядних уявлень та самобутності, зокрема автохтонного населення. У таких текстах візуальні зображення відіграють концептуальну роль – доповнюють або контрастують з вербальним текстом, створюючи багатовимірну етнокультурно макровану смислову структуру.

Розділ 3. Мультимодальне конструювання етнокультурних смислів в австралійських художніх наративах для дітей.

Одним із найважливіших феноменів австралійської етнокультури є етноархетип Дрімінг, що постає комплексом знань і уявлень про міфічний час створення всього живого на Землі духовними пращурами та про особливості світобудови з погляду австралійського автохтонного населення. Цей архетип може набувати вираження через архетипні сюжети, персонажів, образи та символи, що відбивають його смисли та реалізуються за допомогою різноманітних засобів, зокрема й в художніх наративах для дітей (Ставенко, 2023: 127-130).

Імпліцитні ознаки циклічності, руху по колу, реверсивності, вилучені з ключової для австралійської етнокультури міфологеми Райдужний Змій (англ. *Rainbow Serpent/Rainbow*

Snake), набувають втілення у конструюванні австралійських художніх наративів для дітей через розгортання часу по спіралі, від минулого до теперішнього та назад до витоків священного періоду Дрімінгу, через вибудовування художнього простору та образів персонажів. Циклічним є розташування наративних епізодів, початок і завершення подій у єдиній точці перетину (часто одному й тому ж художньому простору), що постає наративною реалізацією цих імпліцитних ознак. Конструювання етнокультурних смислів в ілюстрованих австралійських художніх наративах для дітей відбувається за допомогою вербального й візуального модусів – мультимодально (Цапів, 2020: 216).

Наприклад, у художньому наративі Д. Рафсі *“The Rainbow Serpent”* (Roughsey, 1975) міфологема Райдужний Змій втілена у персонажному образі Райдужного Змія, віддзеркалює циклічний художній простір, художній час і наративну будову у тексті.

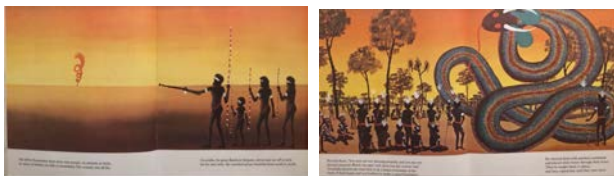

Рис. 1. Перший епізод наративу Д. Рафсі *“The Rainbow Serpent”* (Roughsey, 1975)

У першому наративному епізоді австралійська міфологема *Rainbow Serpent* вербально представлена фрагментами: *“Goorialla, the great Rainbow Serpent, stirred and set off to look for his own tribe. He travelled across Australia from south to north.”*; *“He reached Cape York where he stopped and made a big red mountain called Narabullgan.”* (Roughsey, 1975: 2, 3), у яких через номінативну одиницю *the great* «величний» реалізується значущість образу, а через дієслова *stirred* «повернувся», *set off* «вирушив», *travelled across* «пройшов через», *reached* «досяг», *stopped* «зупинився», *made* «зробив» втілюються смисли руху, священних стежок періоду Дрімінгу, творення нового та змін. Візуально через образ Райдужного Змія, тіло якого фомує безліч спіральних рухів, реалізується циклічність. Розмір змії значно перевищує зріст людини, що відображає не лише його велич, а й усюдисущість. Райдужний Змій є втіленням нескінченності й руху по циклічній траєкторії і відбиває смисли наслідування, спадковості, причинно-наслідкових зв'язків.

Все, що було колись створено пращурами, знайде своє втілення в сучасній історії, кожен вчинок, зроблений попереднім поколінням, матиме вплив на наступні покоління.

На візуальному рівні імпліцитні смисли міфологеми Райдужний Змій втілено через контраст зросту людина::райдужний змій (велич, неосязжність); контури тіла Райдужного Змія відбивають циклічність та наслідуваність; візуальна салієнтність та її почерговість із фоновим зображенням відображає смисли усюдисущості Райдужного Змія, незалежно від часу і простору. На вербальному рівні смисли циклічності реалізовано, зокрема, у такому текстовому фрагменті: *“His next resting place was a Fairview where he made a lily lagoon called Minalinka. Goorialla turned his great body round and round but the ground was too hard to make it deep.”* (Roughsey, 1975: 6), де номінативні одиниці *round* і їх повторюваність втілюють смисли руху по колу (Ставенко, 2023: 158-162).

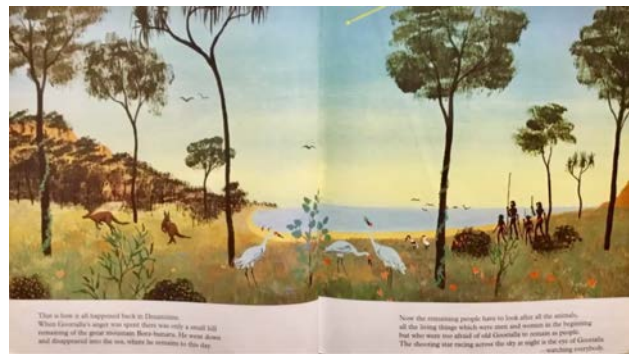

Рис. 2. Фінальний епізод наративу Д. Рафсі *“The Rainbow Serpent”* (1970)

Наприкінці художнього наративу зазначається, що Райдужний Змій зрештою повернувся назад, імовірно до інших духовних пращурів Дрімінгу, зникнувши із поверхні землі, проте як усюдисущий творець він продовжує спостерігати за людьми та своїми створіннями: *“He went down and disappeared into the sea, where he remains to this day. <...> The shooting star racing across the sky at night is the eye of Goorialla – watching everybody.”* (Roughsey, 1975: 28). Візуально ж такі смисли передаються через стриману кольорову палітру – образи людей та звірів, що гармонійно співіснують на лоні недоторканої природи. Смисли безкінечності також відбито у зображенні природних стихій: води, повітря та землі. Автохтонного забарвлення додають характерні для Австралії тварини – кенгуру, а також австралійський буш.

Загалом, в австралійських художніх наративах для дітей події розгортаються саме за принципом циклічного руху по колу: головні герої вирушають із рідного бушу й у фіналі повертаються знову до нього. Подекуди образ дому змінюється, проте його імпліцитні смисли залишаються незмінними. Така подорож має на меті отримання нового досвіду та пригод, що так само втілено й у символіці етнореалії Бумеранг і міфологемі Райдужний Змій (Цапів, 2020: 159-161).

Циклічність як ключовий смисл міфологеми Райдужний Змій втілюється також у сюжетно-композиційній будові наративу за допомогою вербальних та візуальних модусів. Наприклад, у художньому наративі Дж. Моркрофт *“Malu Kangaroo: How the First Children Learnt to Surf”* (Morecroft, 2007), у якому йдеться про міфічного прасура Малу-Кенгуру, що навчив австралійських дітей заняттю серфінгом.

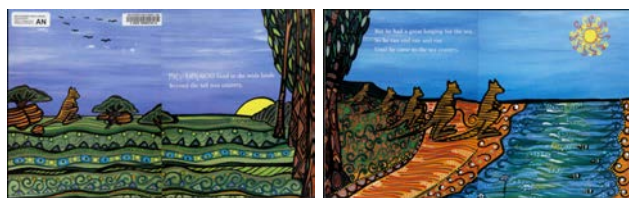

Рис. 3. Перший епізод наративу Дж. Моркрофт

“Malu Kangaroo: How the First Children Learnt to Surf” (Morecroft, 2007)

Міфічний анімалістичний персонаж Малу-Кенгуру з’являється на початку історії із «країни високих дерев» та наприкінці повертається назад до неї: *“MALU-KANGAROO lived in the wide lands beyond the tall tree country”* (Morecroft, 2007: 2); *“Then Malu-Kangaroo went away to his own place.”* (Morecroft, 2007: 21). На лексичному рівні рух по колу актуалізується за допомогою повтору лексеми *to run* «бігти» та інших номінативних одиниць зі значенням руху (наприклад, *came*, *went*), зокрема, в такому фрагменті наративу: *“But he had a great longing for the sea. So he ran and ran and ran until he came to the sea country.”* (Morecroft, 2007: 3). Візуально циклічність відбита через повторюваність першого та фінального наративних епізодів (див. рис. 3 та рис. 4), що втілюють смисли автохтонної австралійської культури, флори та фауни Австралії – бушу та кенгуру, природних стихій, гармонійного співіснування природи та людини (Ставенко, 2023: 164-167).

У номінативних одиницях *“his own place”* відбито смисли сакральності австралійського бушу, що є домівкою для своїх жителів, а еле-

мент композиційно-сюжетної будови наративу – повернення додому – відбиває імплікативний смисл циклічності буття. Більш того, в ілюстрованих художніх наративах для дітей спіраль та коло неодноразово експліковано візуально (див. рис. 4). Вони є одним із символів циклічного руху, сакрального для аборигенних племен – такого, що символізує водночас життя теперішнє та його нерозривний зв’язок зі священним періодом Дрімінг. У художньому наративі спіральне згортання художнього часу та простору слугує засобом реалізації етнокультурних смислів (Цапів, 2020: 216-217).

Рис. 4. Останній епізод наративу Дж. Моркрофт *“Malu Kangaroo: How the First Children Learnt to Surf”* (Morecroft, 2007)

Важливі етнокультурні смисли в австралійських художніх наративах для дітей (ре)конструюються за допомогою етнореалії *bush*. Зокрема, у контексті австралійської етнокультури буш сприймається як наповнений рослинами й тваринами живий простір; опозиція місту; безпечна місцевість, прихисток для його мешканців; а також дике й небезпечне місце для чужинців, що образно вербально й візуально втілюється й у хронотопі. Окрім того, буш несе певне валоративне значення сакрального для корінного населення й таємничого місця, колиски австралійської етнокультури та джерела національної ідентичності (Ставенко, 2023: 141-144).

В австралійських наративах буш часто постає репрезентацією домівки головних персонажів, з якого вони вирушають на пошуки пригод на початку наративу та до якого повертаються, або який знаходять чи створюють наприкінці тексту. Проте важливо зазначити, що образи домівок завжди різняться, у той чи той спосіб, що відбиває смисл спірально-подібного руху по колу і вгору. Як зазначає П. Нодельман (Nodelman, 2008: 65), дім, у який персонаж повертається після своїх пригод, завжди відрізняється від дому, який він покидав перед їх початком.

Подекуди, домівка на початку і наприкінці наративів може бути представлена різними

місцями на теренах австралійського бушу, як наприклад у наративі *“The Magic Pudding”* Н. Ліндсі (Lindsay, 1918/2006) (див. Рис. 5).

Рис. 5. Перший та фінальний епізоди наративу *“The Magic Pudding”* Н. Ліндсі (Lindsay, 1918/2006)

У першому епізоді історії головний персонаж Буніп Блугам вирушає з дому, яким є будиночок на дереві його дядька: *“In fact, these very whiskers were the chief cause of Bunyip's leaving home to see the world”, “The plain truth was that Bunyip and his Uncle lived in a small house in a tree, and there was no room for the whiskers.”* (Lindsay, 1918/2006: 7-8). Натомість, у фінальному епізоді наративу він будує собі з друзями інший дім: *“Without more ado, we shall build a house in your market garden.” And, without more ado, they did.*” (Lindsay, 1918/2006: 136), який проте візуально дуже схожий на будинок із першого епізоду. У такий спосіб, два ключові наративні епізоди візуально-вербально перетинаються, а їх точкою перетину є будинок на дереві в буші – безпечне для його мешканців місце й прихисток (Цапів, 2020: 346).

У короткому оповіданні *“Gecko. The Lizard who Lost his Tail”* (Rees, 1975) художній простір австралійського ілюстрованого наративу для дітей формується візуально та вербально, зокрема через зображення бушу як безпечного середовища для проживання головного персонажа – Гєко, ящірки, яка вільно почуватися серед автохтонної флори й фауни, проте що зазнає загрози, перетнувши межу й потрапивши у простір, заселений ворогом – Кукабарою.

У низці фрагментів художнього наративу простір вербально експліковано як австралійський буш, наприклад: *“He was the most popular animal in the bush”* (Rees, 1975: 55), *“The social season in the bush seemed to have ended.”* (Rees, 1975: 56), *“the regular chip-chipping sound of crickets vibrated through*

the darkening bush” (Rees, 1975: 64). Відповідно до візуальних зображень бушу, конструюються такі ключові його етнокультурні смисли, як природа, спокій, дружба (див. рис. 6 та рис. 7), та разом з тим в образі втілюються смисли подорожі, випробування (ініціації), таємного знання й винагороди (Ставенко, 2023: 149-151).

Рис. 6. Перший епізод наративу Л. Різа *“Gecko: The Lizard who Lost his Tail”* (Rees, 1975)

Рис. 7. Заключний епізод наративу Л. Різа *“Gecko: The Lizard who Lost his Tail”* (Rees, 1975)

У заключному фрагменті наративу Л. Різа зазначено, що Гєко знайшов собі інший дім на теренах бушу, невідомий його ворогові Кукабарі *“unknown to the kookaburra”*. Візуально відмінність образів бушу двох епізодів відбита в кольоровій палітрі, а через зображення та розташування персонажів наративу реалізуються основні імплікативні смисли етнореалії *bush* як безпечного місця.

Висновки. У дослідженні розкрито мультимодальне конструювання імпліцитних смислів міфологеми Райдужний змії та етнореалії *bush* в австралійських художніх наративах для дітей. Імпліцитні смисли циклічності життя, причинно-наслідкових зв'язків, взає-

модії поколінь, спадковості та наслідування відбито через сюжетно-композиційну будову наративу, номінативні одиниці, у семантиці яких опредметнено смисл руху по колу. Візуально створені образи Райдужного Змія через його велич, зображення тіла із чисельним спіральними рухами, контрастом салієнтності змія та його фонового зображення втілюють смисли всеосяжності австралійської етнокультури, її наскрізного існування у часі та просторі, а також значущості і переваги. Етнокультурні смисли домівки, притулку, джерела знань, колиски автохтонної австралійської культури, характерні для етнореалії *bush*, втілюються у семантиці наративних епізодів і в творенні художнього простору австралійських наративів для дітей. Мульти-модально імпліцитні смисли конструюються за допомогою номінативних одиниць і лінгвистичних засобів, що несуть семантику безпеки, природи, спокою; через зображення флори, фауни, використання автентичних барв і символів; та завдяки взаємодії вербальних і візуальних способів творення образу бушу в художніх наративах для дітей. Простір бушу служить хронотопом, що організовує подієвий розвиток сюжету й водночас утілює культурні цінності австралійського соціокультурного контексту. У такий спосіб, поєднання вербальних і візуальних реалізацій значущих етнокультурних смислів уможливорює їх сприйняття дитячою читацькою аудиторією та сприяє формуванню уявлення про австралійську ідентичність. Подальше ґрунтовне вивчення механізмів взаємодії різних модусів у конструюванні смислів в художніх наративах для дітей є перспективою нашого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Колегаєва І. М. Полімодальність відчуттів у дзеркалі полікодовості тексту, або ще раз про антропоцентризм у лінгвістиці. *Записки з романо-германської філології*, № 2 (35). 2015. С. 105–112.
2. Макарук Л. *Мультимодальність сучасного англомовного масмедійного комунікативного простору*: дис. канд. філол. наук. Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2019.
3. Ставенко О. В. *Австралійські художні етнонаративи для дітей: лінгвокультурний аспект*: дис. доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія. Херсонський державний університет. Івано-Франківськ, 2023. 299 с.
4. Цалів А. О. *Поетика наративу англійськомовних художніх текстів для дітей*: дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04. Харків, 2020. 419 с.
5. Bal M. *Narratology: Introduction to the theory of narrative* (4th ed.) University of Toronto Press, 2017. 228 p.
6. Bradford C. Representing indigeneity: Aborigines and Australian children's literature then and now. *Ariel. A Review of International English Literature*, 28(1). 1997. P. 89–99. Retrieved June 16, 2020 from <https://journalhosting.ucalgary.ca/index.php/ariel/article/view/33869>
7. Cohn N. *The visual language of comics: Introduction to the structure and cognition of sequential images*. London, New Delhi, New York, Sydney: Bloomsbury. 2013.
8. Floyd R. K. Fairies in the bush: The emergence of a national identity in Australian fairy tales. In N. Sulway, R.-A. Do Rozario, & B. Calderone (Eds.), *Text. Special issue 43, Into the bush: Australian fairy tales*. 2017. Retrieved from February 20, 2021 <http://www.textjournal.com.au/speciss/issue43/Floyd.pdf>
9. Fludernik M. *An Introduction to narratology*. Routledge. Taylor & Francis Group, 2009. 190 p.
10. Genette G. *Narrative Discourse Revisited* (translated by Jane E. Lewin). Ithaca, NY: Cornell Univ. Press, 1988. 278 p.
11. Gibbons A. New perspectives on narrative and multimodality. In R. Page (Ed.), *"I contain multitudes". Narrative multimodality the book that bleeds* (pp. 99–114). New York, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2010.
12. Herman D. Storyworld/Umwelt: Nonhuman Experiences in Graphic Narratives. *SubStance*. 2011. № 40. P. 156-181. 10.1353/sub.2011.0000.
13. Horstkotte S., Pedri N. Focalization in Graphic Narrative. *Narrative*. 2011. № 19(3). P. 330-357. URL: <http://www.jstor.org/stable/41289308>
14. Kachak T. Historical memory and national perspective in contemporary Ukrainian literature for children and youth. *Australian and New Zealand Journal of European Studies: Special Issue: Independence. Archive. Prognosis. Ukraine in 1991-2021 and Beyond*, 14 (4). 2022. P. 29–37.
15. Kress G., & van Leeuwen T. *Reading images: The grammar of visual design* (2nd ed.). London and New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2006. 310 p.
16. Lindsay N. *The Magic Pudding*. Dover Publications, Inc. 2006. Retrieved October 20, 2017, from <https://www.gutenberg.org/files/23625/23625-h/23625-h.htm> (Original work published 1918)
17. Morecroft, J. *Malu Kangaroo: How the first children learnt to surf* (B. Bancroft, Illus.). Little Hare Books, 2007.
18. Nikolajeva, M. *Children's literature comes of age. Toward a new aesthetic*. Routledge. Taylor & Francis Group, 2016. 226 p. (Original work published 1996)
19. Nodelman, P. *The Hidden adult: Defining children's literature*. Baltimore : The Johns Hopkins University Press, 2008. 390 p.
20. Nørgaard N. New perspectives on narrative and multimodality. In R. Page (Ed.), *Multimodality and the literary text: Making sense of Safran Foer's 'Extremely loud and incredibly close'* (pp. 115–126). New York, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2010.
21. O'Sullivan E. *Historical dictionary of children's literature*. The Scarecrow, Inc, 2010.
22. Painter C., Martin J. & Unsworth L. *Reading visual narratives: image analysis in children's picturebooks*. UK: Equinox Publishing Ltd, 2012. 181 p.
23. Rees L. *Bluecap and Bimbi; Gecko; and Mokee* (T. Oliver, Illus.). Hamlyn, 1975.

24. Roughsey D. *The Rainbow Serpent* (D. Roughsey, Illus.). HarperCollins, 1975.
25. Shavit, Z. *Poetics of children's literature*. The University of Georgia Press, 1986. 194 p.
26. Stephens J., McCallum R. Ideology and children's books. In S. Wolf, K. Coats, P. Enciso, & Ch. Jenkins, *Handbook of Research on Children's and Young Adult Literature* (pp. 359–71). Routledge, 2011.

REFERENCES:

1. Kolehaieva, I. M. (2015). Polimodalnist vidchuttiv u dzerkali polikodovosti tekstu, abo shche raz pro antropotsentryzm u linhvistytsi [Polymodality of sensations in the mirror of the polycode of the text, or once again about anthropocentrism in linguistics]. *Notes on Romance-Germanic Philology*, № 2 (35). P. 105–112. [in Ukrainian].
2. Makaruk, L. (2019). Multymodalnist suchasnoho anhlo movnoho masmediinoho komunikatyvnoho prostoru [Multimodality of the modern English-speaking mass media communicative space]: Dissertation of Candidate of Philological Sciences. Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia. [in Ukrainian].
3. Stavenko, O. V. (2023). Avstraliiski khudozhni etnonaratyvy dlia ditei: linhvokulturnyi aspekt [Australian Literary Ethnonarratives for Children: a Linguistic and Cultural Aspect]: PhD thesis. 035 Philology. Kherson State University. Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian].
4. Tsapiv, A. O. (2020). Poetyka naratyvu anhliiskomovnykh khudozhnikh tekstiv dlia ditei [Poetics of Narrative of the Anglophone Literary Texts for Children]: dys. ... d-ra filol. nauk: 10.02.04. Kharkiv. [in Ukrainian].
5. Bal, M. (2017). *Narratology: Introduction to the theory of narrative* (4th ed.). University of Toronto Press.
6. Bradford, C. (1997). Representing indigeneity: Aborigines and Australian children's literature then and now. *Ariel. A Review of International English Literature*, 28(1), 89–99. Retrieved June 16, 2020 from <https://journalhosting.ualgary.ca/index.php/ariel/article/view/33869>
7. Cohn, N. (2013). The visual language of comics: Introduction to the structure and cognition of sequential images. London, New Delhi, New York, Sydney: Bloomsbury.
8. Floyd, R. K. (2017). Fairies in the bush: The emergence of a national identity in Australian fairy tales. In N. Sulway, R.-A. Do Rozario, & B. Calderone (Eds.), *Text. Special issue 43, Into the bush: Australian fairy tales*. Retrieved from February 20, 2021 <http://www.textjournal.com.au/speciss/issue43/Floyd.pdf>
9. Fludernik, M. (2009). *An Introduction to narratology*. Routledge. Taylor & Francis Group.
10. Genette, G. (1988). *Narrative Discourse Revisited* (translated by Jane E.) Lewin. Ithaca, NY: Cornell Univ. Press.
11. Gibbons, A. (2010). New perspectives on narrative and multimodality. In R. Page (Ed.), *"I contain multitudes". Narrative multimodality the book that bleeds* (pp. 99–114). New York, London: Routledge Taylor & Francis Group.
12. Herman, D. (2011). Storyworld/Umwelt: Nonhuman Experiences in Graphic Narratives. *SubStance*, 40, 156–181. 10.1353/sub.2011.0000
13. Horstkotte, S., & Pedri, N. (2011). Focalization in Graphic Narrative. *Narrative*, 19(3), 330–357. URL: <http://www.jstor.org/stable/41289308>
14. Kachak, T. (2022). Historical memory and national perspective in contemporary Ukrainian literature for children and youth. *Australian and New Zealand Journal of European Studies: Special Issue: Independence. Archive. Prognosis. Ukraine in 1991-2021 and Beyond*, 14 (4), 29–37.
15. Kress G., & van Leeuwen T. (2006). *Reading images: The grammar of visual design* (2nd ed.). London and New York: Routledge Taylor & Francis Group.
16. Lindsay, N. (2006). *The Magic Pudding*. Dover Publications, Inc. Retrieved October 20, 2017, from <https://www.gutenberg.org/files/23625/23625-h/23625-h.htm> (Original work published 1918)
17. Morecroft, J. (2007). *Malu Kangaroo: How the first children learnt to surf* (B. Bancroft, Illus.). Little Hare Books.
18. Nikolajeva, M. (2016). *Children's literature comes of age. Toward a new aesthetic*. Routledge. Taylor & Francis Group. (Original work published 1996).
19. Nodelman, P. (2008). *The Hidden adult: Defining children's literature*. Baltimore : The Johns Hopkins University Press.
20. Nørgaard, N. (2010). New perspectives on narrative and multimodality. In R. Page (Ed.), *Multimodality and the literary text: Making sense of Safran Foer's 'Extremely loud and incredibly close'* (pp. 115–126). New York, London: Routledge Taylor & Francis Group.
21. O'Sullivan, E. (2010). *Historical dictionary of children's literature*. The Scarecrow, Inc.
22. Painter, C., Martin, J. & Unsworth, L. (2012). *Reading visual narratives: image analysis in children's picturebooks*. UK: Equinox Publishing Ltd.
23. Rees, L. (1975). *Bluecap and Bimbi; Gecko; and Mokee* (T. Oliver, Illus.). Hamlyn.
24. Roughsey, D. (1975). *The Rainbow Serpent* (D. Roughsey, Illus.). HarperCollins.
25. Shavit, Z. (1986). *Poetics of children's literature*. The University of Georgia Press.
26. Stephens, J. & McCallum, R. (2011). Ideology and children's books. In S. Wolf, K. Coats, P. Enciso, & Ch. Jenkins, *Handbook of Research on Children's and Young Adult Literature* (pp. 359–71). Routledge.

УДК 323.1/2:81'272(73)

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2025-1-6>

ВІД БАГАТОМОВНОСТІ ДО ОДНОМОВНОЇ ПОЛІТИКИ: ДИСКУРС ВЛАДИ В США

Шевченко Ірина Семенівна,доктор філологічних наук, професор, академік Академії наук вищої школи України,
завідувач кафедри ділової іноземної мови та перекладу*Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*

iryna.shevchenko@karazin.ua

orcid.org/0000-0003-2552-5623

Ізотова Лариса Іванівна,

старший викладач кафедри ділової іноземної мови та перекладу

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

l.izotova@karazin.ua

orcid.org/0000-0002-2338-1656

Лавріненко Ірина Миколаївна,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри ділової іноземної мови та перекладу

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

irina.lavrinenko@karazin.ua

orcid.org/0000-0003-3227-528X

Ця стаття критично досліджує взаємозв'язок між мовою, владою та привілеями в рамках багатомовного американського суспільства, наголошуючи на суттєвих змінах ідеології після указу президента Доналда Трампа 2025 року про визнання англійської офіційною мовою Сполучених Штатів. Цей безпрецедентний крок, який закінчує століття неформальної багатомовності, викликає сумніви щодо задоволення гарантій свободи слова за Першою поправкою до Конституції США і відповідності основоположним принципам американської демократії, таким як свобода преси і мовні права людини.

Дослідження ґрунтується на макросоціолінгвістичній теорії та зосереджено на мовній ідеології як механізмі стратифікації суспільства. У ньому розглядається, як домінуючі мовні групи отримують політичні та економічні переваги через обмежений мовний вибір меншин – особливо латиноамериканського, корінного та іммігрантського населення. Спираючись на теоретичний доробок соціолінгвістики та політичної лінгвістики, стаття уточнює визначення національної меншини не лише як демографічної групи, а й як політичного утворення, що відстоює колективні права на культурне та мовне визнання.

Простежуючи історію мовної політики США від ранніх нативістських рухів до нещодавнього посилення руху за офіційну англійську мову, стаття висвітлює, як мовний утилек використовувався для маргіналізації німців, корінних американців та іспаномовного населення. Виконавчий указ Трампа № 14224 від 2025 року аналізується як консолідація одномовної ксенофобної ідеології – складника антимиграційної політики, прихованої закликами до єдності, ефективності та культурної згуртованості.

Стаття також порівнює міжнародні норми в галузі прав людини, зокрема ті, що сформульовані в Генеральній декларації прав людини й різних пактах ООН, та американську конституцію і законодавчу базу. У той час як мовні права людини визнаються на міжнародному рівні, їх реалізація в США залишається непослідовною і часто суперечливою. Зрештою, це дослідження підкреслює, що мовна політика в Сполучених Штатах відображає глибші анти-міграційні течії. Воно показує, як мова стає інструментом управління та контролю, формуючи доступ до прав, громадянства та ідентичності в суспільстві, яке дедалі більше поляризується через культурне та мовне розмаїття.

Ключові слова: багатомовність, Доналд Трамп, мігранти, мовна політика, мовні права людини, офіційна англійська мова, соціолінгвістика, США.

FROM MULTILINGUALISM TO MONOLINGUAL POLICY: DISCOURSE OF POWER IN THE USA

Shevchenko Iryna Semenivna,

Doctor of Sciences in Linguistics, Professor, Academician of the Academy of Sciences
of Higher Education of Ukraine,
Head of the Department of Business Foreign Language and Translation
V.N. Karazin Kharkiv National University
iryna.shevchenko@karazin.ua
orcid.org/0000-0003-2552-5623

Izotova Larissa Ivanivna,

Senior lecturer at the Department of Business Foreign Language and Translation
V.N. Karazin Kharkiv National University
l.izotova@karazin.ua
orcid.org/0000-0002-2338-1656

Lavrinenko Iryna Mykolaivna,

PhD in Linguistics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Business Foreign Language and Translation
V.N. Karazin Kharkiv National University
irina.lavrinenko@karazin.ua
orcid.org/0000-0003-3227-528X

This article critically explores the interconnection between language, power, and privilege within the multilingual framework of American society, emphasizing a significant ideological shift following President Donald Trump's 2025 Executive Order designating English as the official language of the United States. This unprecedented move, reversing centuries of informal multilingualism, tentatively contradicts the First Amendment guarantees of freedom of speech and undermines foundational principles of American democracy, such as press freedom and linguistic human rights.

The study is grounded in macro-sociolinguistic theory and focuses on language ideology as a mechanism of societal stratification. It examines how dominant linguistic groups gain political and economic advantages through constrained linguistic choices for minority communities—particularly Hispanic, Indigenous, and immigrant populations. Drawing on theoretical insights from social linguistics and political linguistics, the article redefines national minorities not merely as demographic groups but as political entities asserting collective rights to cultural and linguistic recognition.

Historically tracing U.S. language policy from early nativist movements to the recent resurgence of the English-only agenda, the article highlights how linguistic suppression was used to marginalize Germans, Native Americans, and Spanish-speaking populations. The 2025 Trump's Executive Order 14224 is analyzed as a monolingual xenophobic ideology, that is part of his anti-migrant policy, justified by appeals to unity, efficiency, and cultural cohesion.

The article further contrasts international human rights norms—such as those articulated in the Universal Declaration of Human Rights and various UN covenants—with the American constitutional and legislative framework. While linguistic human rights are recognized internationally, their implementation in the U.S. remains inconsistent and often contradictory. Ultimately, this research underscores that language policy in the United States reflects deeper sociopolitical currents. It reveals how language becomes a tool of governance and control, shaping access to rights, citizenship, and identity in a society increasingly polarized over cultural and linguistic diversity.

Key words: Donald Trump, language policy, linguistic human rights, migrants, multilingualism, official English, sociolinguistics, USA.

Вступ. У статті розглянуто зв'язок між мовою, владою і привілеями у багатомовному американському суспільстві. Це дослідження зумовлене вирішальним поворотом у мовній політиці Сполучених Штатів, коли після століть багатомовності, яка не обмежувалася законом, у березні 2025 року Доналд Трамп виконавчим указом президента визначив англійську як офіційну мову США. Як записано у першій поправці конституції США, «Congress shall make no

law respecting an establishment of religion, or prohibiting the free exercise thereof; or abridging the freedom of speech, or of the press; or the right of the people peaceably to assemble, and to petition the Government for a redress of grievances» (Constitution Annotated, n.d.). Проголошений Трампом перехід від багатомовності до англійської мови як єдиної офіційної вочевидь суперечить зафіксованій тут нормі свободи висловлювань (freedom of speech). Та більше, це ставить під сумнів

один з наріжних каменів американської демократії – свободу преси і засвідчує кардинальну зміну ідеології у сфері мовних прав людини у поліетнічній державі і ширше – антиміграційну політику республіканського уряду в цілому. Це зумовлює обрання мовної політики США за **об'єкт** нашого аналізу і засвідчує **актуальність** обраної теми, яка потребує нагального розгляду.

Розділ 1. Теоретичні засади макросоціолінгвістичного дослідження.

Термін мовна ідеологія використовується як для урядової, так і для неурядової діяльності, на відміну від терміну *мовна політика*, який позначає мовне планування з боку уряду. Мовна ідеологія вбудована в політику та соціальну структуру суспільства і відображає його ієрархію. Це «єдиний механізм співвідношення мови і соціальної структури, за рахунок якого мова визначає, хто має доступ до політичної влади та економічних ресурсів» (Tollefson, 1991: 14).

Термін *багатомовний/багатонаціональний* визначає суспільства, де менше ніж 90 відсотків є представниками одного етносу, яка зазвичай дає назву країні, на відміну від одномовних держав, таких як Німеччина, Франція, Японія. Носії домінуючої мови утворюють домінуючу мовну групу, яка має політичні й економічні привілеї. При цьому домінуючі розуміються як здатність мати широкий діапазон вибору. У багатомовному та багатонаціональному суспільстві США обмежений мовний вибір ставить у невигідне економічне та соціальне становище індіанців, іспанців та інші меншини; хоча чисельність домінуючої групи порівняно з субординантною може змінюватись і навіть бути меншою (як чисельність американські поселенців та індіанців у 18 столітті).

Національна меншина – це не просто група, поєднана етнічною приналежністю та окремою мовою. Це «динамічна політична позиція, або, точніше, єдність споріднених, але взаємно конкуруючих позицій, а не незмінний етно-демографічний стан» (Brubaker, 1996: 60). Національна меншина вирізняється за параметрами: «(1) публічно заявлена приналежність до етнокультурної нації, що відрізняється від кількісно чи політично домінуючої нації; (2) вимога державного визнання цієї окремої етнокультурної нації; (3) утвердження певних колективних культурних або політичних прав окремої етнокультурної нації» (Brubaker, 1996).

Стратифіковані суспільства зі структурованою нерівністю, такі як у США, асо-

ціюються з «політикою, яка надає перевагу групам, які розмовляють певними різновидами мови» (Tollefson, 1991: 17). Така політика закріплена у правових джерелах, що забезпечують мовні права людини, а через них – в освітніх системах, які інституціоналізують несприятливі умови для учнів із числа меншин і відтворюють існуючу соціальну ієрархію.

Мовні права належать до універсальних прав людини. Згідно їх основоположних принципів, окремі особи та групи, незалежно від місця їх проживання, мають право на рівний статус. Утвердження колективних мовних, культурних чи політичних прав на національній основі породило білінгвізм і мультикультуралізм.

У 20-му столітті двомовність стала загально визнаною законодавчо закріпленою нормою. Відповідні цілі та принципи, викладені в Хартії ООН (1945), засновані на «повазі до прав людини та основних свобод для всіх без різниці раси, статі, мови чи релігії» (Стаття 1) і повторені в Загальній декларації прав людини (ООН, 1948, стаття 2). Відповідна американська норма, відома як *право на рівність перед законом*, зафіксована в Американській декларації прав і обов'язків людини: «Усі люди рівні перед законом і мають права й обов'язки, встановлені цією Декларацією, незалежно від раси, статі, мови, віросповідання чи будь-якого іншого чинника» (Розділ 1, стаття 2). Варто зазначити, що американське законодавство визнало цю норму раніше, ніж європейське, оскільки Європейська Хартія Регіональних Мов або мов меншин, у преамбулі якої зазначено, що «право використовувати регіональну мову або мову меншини в приватному та суспільному житті є невід'ємним правом», була прийнята ООН лише в 1992 році.

Кількість документів ООН та регіональних законів щодо мовних прав людини, вражає: Статут ООН (1945), Декларація ООН (1945) про несамоверхні території, Міжнародний пакт про економічні, культурні та соціальні права (1966), Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966), Американська конвенція з прав людини «Пакт Сан-Хосе, Коста-Ріка» (1969), Конвенція ООН про права дитини (1989), Декларації ООН про права осіб, які належать до національних або етнічних, релігійних і мовних меншин (1992) тощо.

Водночас американські практики у сфері мовних прав білінгвів є найбільш суперечли-

вими. Хоча теоретично всі особи та групи мають можливість користуватися універсальними мовними правами людини, на практиці це є проблематичним через нерівний доступ до влади. Мовний і культурний антагонізм у ставленні до мовних меншин базується на хибних припущеннях, нібито одномовність сприяє економічному зростанню, а права меншин становлять загрозу національній державі (Polychroniadou & Panicacci, 2025).

Розділ 2. Мовна ідеологія у Сполучених Штатах в історичному ракурсі.

Протягом останніх десятиліть у США точаться гарячі дебати щодо питання двомовності та бікультуралізму: чи має американське суспільство вважати норми та цінності расових та етнічних субкультур такими ж легітимними, як і домінантної культури? Чи слід плекати культурне різноманіття або просувати стандарти лише домінантної культури? Чи пов'язані статус світового лідера країни, яке часто називають «плавильним котлом» мов і культур, із культурно-мовною уніфікацією?

Соціальна солідарність не є відповідником мовної однорідності. За даними Piazza (2020), у 1920 році кількість американців, які розмовляли не англійською мовою, становила 21,7% населення США. П'ять провідних мов, окрім англійської, це (у порядку спадання) іспанська, китайська, тагальська (філіппінська), французька та в'єтнамська, причому донедавна частка афро-американського, азійського та іспаномовного населення США стабільно зростала.

Наприкінці 20-го століття досягнення американської демократії у підтримці мовних прав людини втілились у розвитку державних послуг неанглійською мовою, у наданні двомовних юридичних послуг і послуг перекладачів на основі Закону про судових перекладачів (1978 р.), забезпеченні навчання англійською як другою мовою. Закон про виборчі права (1965 р.) призупинив тести на знання англійської як основу для голосування та виключив дискримінацію за мовною ознакою, таким чином визнаючи, що вибори, проведені лише англійською мовою, порушують фундаментальне право голосу для носіїв інших мов. Президент Клінтон (Clinton, 2000) навіть законодавчо закріпив поліпшення доступу до послуг для осіб з обмеженим знанням англійської мови.

Обговорюючи мовну ідеологію США і Британії – «двох націй, розділених однією мовою», Milroy (2000) стверджує, що мова

відображає соціальні та економічні процеси в певному суспільстві і, таким чином, є специфічною для країни: у Сполучених Штатах мова (і навіть акцент) розрізняють етнічні групи і раси, на відміну від Великої Британії, де використання стандартної чи нестандартної англійської мови розрізняє групи суспільства за параметрами класу та відношення до влади.

Питання «плавильного котла» та ролі англійської мови в становленні американської нації не є новими. З одного боку, вони мотивовані метою дезінтеграції культур мовних меншин, щоб усунути можливість сепаратизму у суспільстві США. З іншого боку, правлячі еліти грають на прихованій ксенофобії, формуючи страх і зневагу до меншин у США (Mayeresen, 2024). В риториці Трампа це проявляється в огульному зневажанні мігрантів, яких він прирівнює до нелегалів, криміналітету, наркоманів тощо (Shevchenko, 2024).

Мовна ідеологія Сполучених Штатів історично змінювалась, і рух за офіційну англійську мову проходив періоди підйому та спаду, що відповідали економічним та соціальним змінам. У часи боротьби за англо-американську незалежність 17–18 століть англійські колоністи охоче використовували неанглійські мови, особливо німецьку та французьку там, де це приносило політичну користь. Однак після здобуття незалежності англо-американці закріпили своє політичне домінування через Континентальний Конгрес, який зміцнив статус англійської та припинив використання німецької мови в офіційних документах США. Закон 1811 року (the Enabling Act) визначив такі самі функції англійської мови для Луїзіани, колишньої французької колонії.

Початок 19-го століття породив *нати́візм* – політичний рух за просування інтересів американців європейського походження як реакції на нові хвилі імміграції, особливо з Ірландії та Німеччини. На Середньому Заході, де жили німецькі поселенці, був короткий період лібералізації політики домінування англійської мови. У 1863 р. вимоги переселенців перекладати державні закони та викладати німецькою мовою були задоволені, але незабаром німецька як мова законодавства та навчання була скасована.

Під час так званого «відкриття Заходу» у 19 столітті федеральний уряд переслідував мету як культурного, так і фізичного винищення корінних американців. Мови індіанців не вивчали в школах, не використовували в ЗМІ або в суспільному житті. Лише в 1930-х роках

було запущено кілька двомовних освітніх програм, але ненадовго. Чисельне скорочення мов американських індіанців настільки очевидне, що у 20 столітті були зроблені певні зусилля для їх збереження та відродження. Закон про мову корінних американців (1992) заохочує розробку програм вивчення мов, що перебувають під загрозою зникнення, забезпечує їх фінансування і зміцнення, визнає права корінних американців використовувати свої мови в освіті та публічному судочинстві, але наразі є небагато програм, які визнають унікальний статус індіанських мов.

Періоди Першої та Другої світових воєн стимулювали потребу асиміляції меншин. Нативізм надзвичайно посилювався: повідомлялося про самосуди над італійцями і мексиканцями; в багатьох штатах – в Іллінойсі, Огайо та інших – було заборонено використання німецької мови в торгівлі, навчанні та публічному спілкуванні. Французька мова також була витиснена з бізнесу, політики та освіти. Національний закон про імміграцію (1917) ввів квоти на іммігрантів, які не вміли читати англійською. Лише набагато пізніше в результаті руху за громадянські права 1960-х і 1970-х років деякі двомовні програми було відновлено.

Мовні права людини стали особливо чутливим питанням для мільйонів іммігрантів з іспаномовних країн. Історія боротьби за мовні права іспаномовного населення Америки схожа з боротьбою німців і французів (Blakemore, 2023). Починаючи з мексиканської війни (1846-1848) і анексії Техасу, Каліфорнії та Нью-Мексико, на цих територіях, населених переважно мексиканцями, панувала політика англізації. У середині 19 століття використання іспанської мови було законодавчо дозволено в округах із великим мексиканським населенням у формі перехідної двомовної освіти, у залі суду, для публікації законів іспанською мовою. Але вже у 1910-і роки у конституціях цих штатів було зафіксовано положення про англійську як офіційну мову, в результаті чого з 1930 року іспанська мова більше не вживалась для навчання, школи були розділені, а з 1935 року вона перестала функціонувати в законодавстві. Крім того, до 1936 року до 2 мільйонів американців мексиканського походження було депортовано в ході кампанії епохи Ейзенхауера під назвою «Операція Wetback» (Hoffman, 1974).

Сьогодні мовні та культурні права латиноамериканців часто порушуються, зокрема

в контексті освіти, державних послуг і працевлаштування. Позиціонуючи двомовну освіту як право людини, дослідники наголошують на основоположному праві білінгвів на людську гідність. Крім того, повага до мов осіб, які належать до різних мовних спільнот, є наріжним каменем справедливого та демократичного суспільства (Larayese, 2019).

Розділ 3. Рух за англійську мову як офіційну. Хоча Сполучені Штати ніколи не проголошували офіційну мову країни, пріоритет англійської в державних справах ніколи не ставився під сумнів. Будучи загальновизнаним світовим лідером у багатьох сферах, Америка використовувала мову своєї колишньої метрополії протягом усієї історії, і будь-яка інша мова, крім англійської, нерідко вважалася небажаною. Очевидно, причини такої ситуації далеко не лінгвістичні, а криються в соціально-економічній ситуації.

Сьогодні біля 180 країн світу мають офіційні національні мови, а більшість визнають кілька офіційних мов. Лише декілька країн не мають офіційної мови, включаючи США та Великобританію. Історія етнічного й культурного (в тому числі мовного) розвитку Америки свідчить про те, що в довгостроковій перспективі питання культурної незалежності виявилися для Сполучених Штатів менш важливими, ніж питання економічного зростання та національної консолідації. Тому не дивно, що разом із появою кризових тенденцій в американській економіці та політичному житті у 1980-х роках пожвавився рух за надання англійській мові статусу офіційної. Спроби президента Трампа зробити англійську офіційною мовою США передусім мотивовані його бажанням «зробити Америку знову великою» та власним поглядом на те, якою має бути національна культура та етнічна структура суспільства: він пропагував англійську мову як основу політичної єдності. Виконавчий указ Трампа 2025 року номер 14224 зазначив: *“A nationally designated language is at the core of a unified and cohesive society, and the United States is strengthened by a citizenry that can freely exchange ideas in one shared language”*.

Ще одна причина занепокоєння щодо англійської мови в США полягає в кризі писемності останніх кількох десятиліть. Навіть за найскромнішими оцінками, приблизно 20% дорослого населення в Америці вважається функціонально неписьменним, тобто їм бракує навичок для виконання повсякденних завдань, таких як читання інструкцій або

робота з фінансовими документами (McKoon & Ratcliff, 2017). Кризу часто пояснюють розмиванням провідних функцій англійської мови, що радше провокує антагонізм до інших мов замість вживання заходів для підвищення рівня власної грамотності. Це пояснює передісторію руху за англійську мову як офіційну: проголошення англійської єдиною офіційною мовою могло би виключити небажану конкуренцію з іншими мовами та не дозволити англійській мові розділити з ними свій статус. Лише кілька штатів – Аляска та Гаваї – надали офіційний статус кільком місцевим мовам поряд з англійською.

За своєю формою рух за англійську мову як офіційну (English-only / Official English movement) є громадським рухом, для якого характерна відсутність суворої організації чи програми, як у політичній партії. За змістом цей мовний рух, очолюваний організацією *U.S. English*, є політичним, оскільки ціллю його лідерів є перерозподіл владних відносин у суспільстві. З початку 1980-х років English-only ініціював численні поправки до федеральної конституції, і понад 30 штатів США визнали англійську як офіційну мову. Хоча на федеральному рівні поправки про англійську мову не мали успіху в Конгресі, локально їх визнали в Каліфорнії (1986), Арізоні, Колорадо та Флориді (1988). До 1980 року Іллінойс, Небраска та Гаваї вже мали закони про офіційний статус англійської мови. Там англійська є єдиною мовою голосування, державних шкіл та всіх заходів уряду, за винятком охорони здоров'я, безпеки та захисту прав підсудних у суді. Це робить English-only загрозою двомовному виборчому праву, двомовній освіті та поширенню інформації.

Основні аргументи прихильників English-only ґрунтуються на ідеології одномовності в країні. Заклик до мовної однорідності співвідноситься із закликами до ідентифікації та просування спільних цінностей і культурних знань, які «всі хороші американці» мають розділяти, на відміну від «етнічної чистоти» чи «збереження культури», які часто розглядаються як шлях до ізоляції.

Після того, як Доналд Трамп вперше вступив на посаду президента, він збільшив кількість неправдивих і наклепницьких заяв про мігрантів. У дебатах він звинуватив мігрантів з Гаїті у штаті Огайо у поїданні домашніх тварин: *«And look at what's happening to the towns all over the United States. And a lot of towns don't want to talk – not going to be Aurora or Springfield. A lot of towns*

don't want to talk about it because they're so embarrassed by it. In Springfield, they're eating the dogs. The people that came in. They're eating the cats. They're eating – they're eating the pets of the people that live there. And this is what's happening in our country. And it's a shame» (Hoffman, 2024). Заявляючи, що вони руйнують американський «спосіб життя», Трамп має намір масово депортувати від 15 до 20 мільйонів іммігрантів (Witner, 2024).

Рух English-only вже вплинув на певні сфери приватного та громадського життя: заборона на використання мов меншин на робочому місці, у бізнесі та вуличних вивісках; вимога до володіння англійською мовою для кандидатів на посади тощо. З 1980 року Національна комісія з політики зайнятості спостерігає за кореляцією між знанням англійської мови та різницею в доходах. Недавній звіт «Мови Америки: інвестування у вивчення мов у 21 столітті» підкреслює важливість багатомовності для національної безпеки, економічного зростання та індивідуального потенціалу. Він рекомендує розширити доступ до мовної освіти для всіх американців, незалежно від походження. У звіті також наголошується на зростаючому попиті на багатомовних працівників у США (American Academy of Arts and Sciences, 2017). Водночас, через недостатнє володіння англійською мільйони молодих чоловіків і дівчат після середньої школи не мають кращих перспектив, ніж робота посудомийника в місцевому ресторані.

Підтримуючи ідею про те, що американське суспільство є «плавильним котлом» для іммігрантських культур, мов і традицій, романіст Paul Theroux зауважував: «Іноземці в Англії завжди чужі. Ніхто не стає англійцем. Це дуже «закрите» суспільство. Ніхто не стає японцем. Ніхто не стає нігерійцем. Але нігерійці, японці та англійці стають американцями» (Yenckel, 1984). Водночас він відмічав, що очевидна причина цього більш політична та економічна, ніж мовна.

Отже, упевненість Трампа, що для національної єдності потрібна одна мова, є його власним баченням американської мрії: *“a policy of encouraging the learning and adoption of our national language will make the United States a shared home and empower new citizens to achieve the American dream.”* У виконавчому указі номер 14224 Трамп зазначає, *“It is in America's best interest for the Federal Government to designate one – and only one – official language. Establishing English as the official language will not only streamline communication but also*

reinforce shared national values, and create a more cohesive and efficient society." Напади Трампа на ініціативи різноманітності, справедливості та інклюзивності, його зусилля депортувати нелегальних мігрантів фактично надають офіційний сигнал про зміни для тих, хто послуговується не англійською мовою. Зокрема, указ Трампа від 1 березня 2025 року скасував виконавчий наказ 13166 Клінтона від 11 серпня 2000 року про «Покращення доступу до послуг для осіб з обмеженим знанням англійської мови» (Clinton, 2000). Тим самим Трамп фактично проголосив, що в Америці не раді тим, хто розмовляє іншими мовами, наприклад іспанською.

Така антимігрантська риторика давно стала візитівкою Доналда Трампа. У 2024 році він це підтвердив: *"We have every country. We have countries that, honestly, nobody has ever heard of. We have languages coming into our country. We don't have one instructor in our entire nation that can speak that language. These are languages –it's the craziest thing.<...> They have languages that nobody in this country has ever heard of. It's a very horrible thing"* (Trump, 2024) і припустив, що ці "справді іноземні мови" створюють значні проблеми, включаючи потенційні епідемії: *"I don't want our people catching these diseases that we never even heard about. They have diseases nobody's ever even heard about. I'm sorry. I feel badly for the people, but we don't want to have this contagion in our country"* (Trump, 2024).

Критика Трампом недостатньої готовності до вирішення проблеми мовного розмаїття є частиною ширшого антиміграційного наративу та наративу про безпеку кордонів: *"And they do come from prisons and mental institutions, and they are terrorists. And we're going to be paying a price, and it will be the largest deportation in the history of our country, and we have no choice. And it's not a nice thing to say, and I hate to say it.<...> They're killing our country. They're killing our people. We have no choice."* (Trump, 2024). Трамп часто зображує мігрантів як таких, що походять з "невдомих місць" і розмовляють мовами, які не розуміють у США, використовуючи таку риторику для аргументації більш суворої міграційної політики та для згуртування підтримки серед свого електорату. Критики назвали ці заяви ксенофобськими і фактично необґрунтованими, зазначивши, що Сполучені Штати мають довгу історію мовного розмаїття і що багато громад вже розмовляють різними мовами (Turin & Perlin, 2025; Vile, 2005).

Висновки. Аналіз мовної ідеології в США та докорінного повороту з точки зору мовних прав людини доводить, що мовна політика визначається інтересами тих, хто має доступ до політичної влади та економічних ресурсів. Мова є однією з арен боротьби, оскільки домінуючі соціальні групи прагнуть здійснювати владу через контроль над мовою. Відповідно, мовна політика є одним із ключових механізмів державного контролю над ринком праці, підтримки владних груп, які контролюють державну політику, та ідеологічного контролю.

Мовні права людини визнаються в законодавстві і ООН, і США. Історичний розвиток країни доводить, що питання двомовності чи одномовності не мають прямого впливу на економічне зростання, а права меншин не становлять загрози для національної держави. Навпаки, в ході історичного розвитку Америки культурна та мовна гетерогенність стимулювали розвиток нації.

Однак, сьогодні в Сполучених Штатах багатомовність і мультикультурність залишаються скоріше декларованими, ніж практично втіленими. Рух за англійську мову як офіційну не вперше використовується в стратегіях еліт як засіб досягнення їхніх політичних цілей шляхом перегрупування населення за лініями етнокультурного розколу, однак саме в 2025 році Трамп вперше в історії США законодавчо закріпив статус англійської як єдиної офіційної мови країни. Це свідчить, що мовне питання є частиною загальної риторики МАГА, де поняття національної солідарності, лояльності, патріотизму асоціюються виключно зі стандартною американською англійською мовою. В дискурсі Доналда Трампа носії інших мов – мігранти – автоматично позбавляються політичних прав, економічних можливостей та соціальної рівності.

Лінгвісти, освітяни та правозахисні організації стверджують, що така риторика підриває багате мовне та культурне розмаїття США і сприяє поширенню шкідливих стереотипів щодо мігрантів; у ширшому ракурсі вони застерігають, що поворот Трампа у мовній політиці 2025 року, тобто мовна гегемонія, встановлена домінуючою групою в усіх сферах суспільного життя, може призвести до порушення багатьох фундаментальних прав людини та збереження значної політичної, економічної та соціальної нерівності.

Соціолінгвістичний підхід, використаний у цій статті, може відкрити **перспективи** для подальшого аналізу проблем білінгвізму та мультикультуралізму в Європі, Азії та Африці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. American Academy of Arts and Sciences. *America's languages: Investing in language education for the 21st century*. Cambridge, MA: Author, 2017.
2. Blakemore E. The Long History of Anti-Latino Discrimination in America. *History*, 2023, August 4. URL: <https://www.history.com/news/the-brutalhistory-of-anti-latino-discrimination-in-america>
3. Brubaker R. *Nationalism Reframed: nationhood and the national question in the new Europe*. New York: CUP, 1996.
4. Clinton W. J. Executive Order 13166–Improving Access to Services for Persons with Limited English Proficiency. *The American Presidency Project*. 2000, August 11. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/executive-order-13166-improving-access-services-for-persons-with-limited-english>
5. Constitution Annotated (n.d.). Retrieved from <https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-1/>
6. Hoffman A. *Unwanted Mexican Americans in the Great Depression: Repatriation Pressures, 1929–1939*. University of Arizona Press, 1974. 223 p. <https://doi.org/10.2307/j.ctvss3z6k>
7. Hoffman R. Harris-Trump presidential debate transcript. ABC News. 2024, September 11. URL: <https://abcnews.go.com/Politics/harris-trump-presidential-debate-transcript/story?id=113560542>
8. Lapayese Y.V. *A Humanizing Dual Language Immersion Education*. Brill, 2019. 96 p. https://doi.org/10.1163/9789004389724_002
9. Mayersen D. (Ed.) *A Cultural History of Genocide in the Modern World*. Bloomsbury Publishing, 2024.
10. McKoon G. & Ratcliff R. Adults with poor reading skills and the inferences they make during reading. *Scientific Studies of Reading*. 2017. V. 21, no 4. P. 292–309. URL: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eue&AN=123762804&site=ehost-live>
11. Milroy L. Two nations divided by the same languages: contrasting language ideologies in Britain and the United States. *The Fifth Conference of the European Society for the Study of English*. Helsinki. 25-29 August, 2000.
12. Piazza N. Top 5 Most Popular Languages in the United States. *Lingualinx*, 2020, July 7 URL: <https://www.lingualinx.com/blog/the-most-popular-languages-by-region-in-the-united-states>
13. Polychroniadou V. & Panicacci A. When cultural antagonism does not align with language bias: The sociolinguistic, cultural, and emotional experiences of German immigrants in post-crisis Greece. *Ampersand*, 2025. №14. 100206. <https://doi.org/10.1016/j.amper.2024.100206>
14. Shevchenko I. Migration discourse: a cognitive-pragmatic vantage point. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія "Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов"* 2024. Вип. 100. P. 77–82. 10.26565/2786-5312-2024-100-07
15. Tollefson, J. W. *Planning Language, Planning Inequality*. London and New York: Longman, 1991.
16. Turin M. & Perlin R. Trump's English language order upends America's long multilingual history. *The Conversation Newsletter*, 2025, March 16. URL: <https://theconversation.com/trumps-english-language-order-upends-americas-long-multilingual-history-252163>
17. Trump D. J. Speech at the 2024 CPAC Convention in Maryland - February 24, 2024. Full transcript. *Rollcall Factbase*, 2024. URL: <https://rollcall.com/factbase/trump/transcript/donald-trump-speech-cpac-convention-national-harbor-maryland-february-24-2024/>
18. Trump D. J. Designating English as the Official Language of the United States (Executive Order No. 14224). *Federal Register*, 2025. URL: <https://www.federalregister.gov/documents/2025/03/06/2025-03694/designating-english-as-the-official-language-of-the-united-states>
19. Vile J.R. Executive Order Designating English as Official U.S. Language. *Free Speech Center*, 2025, May 13. URL: <https://firstamendment.mtsu.edu/article/executive-order-designating-english-as-official-u-s-language/>
20. Wittner L.S. Anti-Immigrant Agitation in a Nation of Immigrants: Nativism has a long, sordid history in the United States. *Foreign Policy in Focus*, 2024, September 25. URL: <https://fpif.org/anti-immigrant-agitation-in-a-nation-of-immigrants/>
21. Yenckel J. T. The Wanderlust World of Paul Theroux. *The Washington Post*, 1984, December 29. URL: https://www.washingtonpost.com/archive/lifestyle/travel/1984/12/30/the-wanderlust-world-of-paul-theroux/7c3d1a44-4dea-478d-8815-6e5a21e81810/?utm_source=chatgpt.com

REFERENCES:

1. American Academy of Arts and Sciences. (2017). *America's languages: Investing in language education for the 21st century*. Cambridge, MA: Author.
2. Blakemore, E. (2023, August 4). The Long History of Anti-Latino Discrimination in America. *History*. URL: <https://www.history.com/news/the-brutalhistory-of-anti-latino-discrimination-in-america>
3. Brubaker, R. (1996). *Nationalism Reframed: nationhood and the national question in the new Europe*. New York: CUP.
4. Clinton, W. J. (2000, August 11). Executive Order 13166–Improving Access to Services for Persons with Limited English Proficiency. *The American Presidency Project*. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/executive-order-13166-improving-access-services-for-persons-with-limited-english>
5. Constitution Annotated (n.d.). URL: <https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-1/>
6. Hoffman, A. (1974). *Unwanted Mexican Americans in the Great Depression: Repatriation Pressures, 1929–1939*. University of Arizona Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctvss3z6k>
7. Hoffman, R. (2024, September 11). Harris-Trump presidential debate transcript. ABC News. Retrieved from <https://abcnews.go.com/Politics/harris-trump-presidential-debate-transcript/story?id=113560542>
8. Lapayese, Y.V. (2019). *A Humanizing Dual Language Immersion Education*. Brill. 96 p. https://doi.org/10.1163/9789004389724_002
9. Mayersen, D. (Ed.) (2024). *A Cultural History of Genocide in the Modern World*. Bloomsbury Publishing.
10. McKoon, G., & Ratcliff, R. (2017). Adults with poor reading skills and the inferences they make during reading. *Scientific Studies of Reading*, 21(4), 292–309. URL: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eue&AN=123762804&site=ehost-live>

11. Milroy, L. (2000). Two nations divided by the same languages contrasting language ideologies in Britain and the United States. *The Fifth Conference of the European Society for the Study of English*. Helsinki, August 25-29.
12. Piazza, N. (2020, July 7). Top 5 Most Popular Languages in the United States. *Lingualinx*. URL: <https://www.lingualinx.com/blog/the-most-popular-languages-by-region-in-the-united-states>
13. Polychroniadou, V., & Panicacci, A. (2025). When cultural antagonism does not align with language bias: The sociolinguistic, cultural, and emotional experiences of German immigrants in post-crisis Greece. *Ampersand*, 14, 100206. <https://doi.org/10.1016/j.amper.2024.100206>
14. Shevchenko, I. (2024). Migration discourse: a cognitive-pragmatic vantage point. *Bichuk The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, 100, 77–82. 10.26565/2786-5312-2024-100-07
15. Tollefson, J. W. *Planning Language, Planning Inequality*. London and New York: Longman, 1991.
16. Turin, M., & Perlin, R. (2025, March 16). Trump's English language order upends America's long multilingual history. *The Conversation Newsletter*. URL: <https://theconversation.com/trumps-english-language-order-upends-americas-long-multilingual-history-252163>
17. Trump, D. J. (2024). *Speech at the 2024 CPAC Convention in Maryland - February 24, 2024. Full transcript*. Rollcall Factbase. URL: <https://rollcall.com/factbase/trump/transcript/donald-trump-speech-cpac-convention-national-harbor-maryland-february-24-2024/>
18. Trump, D. J. (2025). Designating English as the Official Language of the United States (Executive Order No. 14224). *Federal Register*. URL: <https://www.federalregister.gov/documents/2025/03/06/2025-03694/designating-english-as-the-official-language-of-the-united-states>
19. Vile, J.R. (2025, May 13). Executive Order Designating English as Official U.S. Language. *Free Speech Center*. URL: <https://firstamendment.mtsu.edu/article/executive-order-designating-english-as-official-u-s-language/>
20. Wittner, L.S. (2024, September 25). Anti-Immigrant Agitation in a Nation of Immigrants: Nativism has a long, sordid history in the United States. *Foreign Policy in Focus*. URL: <https://fpif.org/anti-immigrant-agitation-in-a-nation-of-immigrants/>
21. Yenckel, J. T. (1984 December 29). The Wanderlust World of Paul Theroux. *The Washington Post*. URL: https://www.washingtonpost.com/archive/lifestyle/travel/1984/12/30/the-wanderlust-world-of-paul-theroux/7c3d1a44-4dea-478d-8815-6e5a21e81810/?utm_source=chatgpt.com

СЕКЦІЯ 2 ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

UDC 81'38:[821.111(73)-31Кінг:81'25]

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2025-1-7>

STYLISTIC CHALLENGES IN TRANSLATING STEPHEN KING'S THE SHINING

Aloshyna Maryna Dmytrivna,

PhD, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Linguistics and Translation

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

m.aloshyna@kubg.edu.ua

orcid.org/0000-0003-2055-9920

The article is devoted to the analysis of stylistic challenges in translation of Stephen King's novel The Shining into Ukrainian. The study examines the author's individual style, particularly his ability to create an atmosphere of horror and tension through the use of colloquial language, slang, fragmented syntax, incomplete sentences, and specific stylistic tools. The paper analyzes the difficulties in preserving these features in the target language and studies the effectiveness of the used strategies and techniques. The consideration of style in translation is based on the differentiation between primary (explicit) and secondary (implicit) meanings, which shape the semantic and emotional components of the text. Special attention is paid to the issues of cultural adaptation, particularly the rendering dialectal, idiomatic, and metaphorical expressions. A comparative analysis of English original and Ukrainian translation has been conducted, which allowed to identify main translation strategies: domestication, compensation, calque, and adaptation. It has been revealed that the balance between maintaining the author's style and ensuring the text's accessibility for the target audience is achieved through a moderate use of formal equivalents and the introduction of culturally relevant analogs.

The analysis of both the original and the translation demonstrated that the translator occasionally uses intensification or neutralization of the original's tone, particularly in reproducing vulgarisms, expressive vocabulary, and character speech. The paper addresses to the problem of preserving emotional impact of the text on the reader: King creates a sense of psychological tension through lexical repetitions, contractions, and unconventional word order, which are often difficult to convey in another language without compromising stylistic coherence. The use of functionalist approach allows to conclude that translation of the novel cannot be literal, as effective rendering of fear and anxiety depends not only on content but also on sentence structure and text rhythm. Thus, the study emphasizes the importance of an interdisciplinary approach that combines cognitive stylistics, translation analysis, and linguocultural studies.

Key words: style, Stephen King, adaptation, narration, vernacular, lowered lexicon, dialect.

СТИЛІСТИЧНІ ВИКЛИКИ ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ «СЯЙВО» СТІВЕНА КІНГА

Альошина Марина Дмитрівна,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри лінгвістики та перекладу

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

m.aloshyna@kubg.edu.ua

orcid.org/0000-0003-2055-9920

Стаття присвячена аналізу труднощів відтворення роману Сяйво Стівена Кінга українською мовою. У дослідженні розглядається індивідуальний стиль письменника, а саме його здатність створювати атмосферу жаху та напруги за допомогою розмовної мови, сленгу, фрагментованого синтаксису, неповних речень та специфічних стилістичних засобів. У статті проаналізовано труднощі збереження цих особливостей при перекладі мовою та ефективність використаних стратегій і прийомів.

Розгляд стилю у перекладі ґрунтується на розмежуванні первинних (експліцитних) та вторинних (імпліцитних) значень, що зумовлюють змістовну та емоційну складову тексту. Особливу увагу приділено питанням культурної адаптації, зокрема передачі діалектних, ідіоматичних та метафоричних виразів. Використано порівняльний аналіз англomовного оригіналу та українського перекладу, що дозволило виокремити основні перекладацькі стратегії: доместикацію, компенсацію, калькування та адаптацію. Виявлено, що баланс між збереженням стилю автора і доступністю тексту для цільової аудиторії досягається шляхом помірного використання фор-

мальних еквівалентів та введення культурно релевантних аналогів. Аналіз оригіналу та перекладу показав, що перекладач часом вдається до інтенсифікації або нейтралізації тональності оригіналу, зокрема при відтворенні вульгаризмів, експресивної лексики та мовлення персонажів. У статті розглянуто проблему збереження емоційного впливу тексту на читача: Кінг створює ефект психологічного напруження через лексичні повтори, скорочення та нестандартний порядок слів, що часто складно передати іншою мовою без втрати стилістичної цілісності.

Застосування функціоналістського підходу дозволяє визначити, що переклад роману не може бути буквальним, оскільки ефективність передачі страху та тривоги залежить не лише від змісту, а й від структури речень та ритму тексту. Таким чином, дослідження підкреслює важливість міждисциплінарного підходу, що поєднує когнітивну стилістику, перекладознавчий аналіз та лінгвокультурологічні студії.

Ключові слова: стиль, Стівен Кінг, адаптація, розмовна мова, занижена лексика, діалект.

Introduction. The study of style in translation involves linguistic, literary, and cultural analysis, offering a lens through which the translator's choices and their impact on the target text can be explored. In literary texts, style constitutes the author's distinctive voice and forms a fundamental part of meaning-making. Translating style, therefore, is a task that requires balancing fidelity to the source text with sensitivity to the linguistic and cultural norms of the target language. As Gabriela Saldanha notes, the translator's role involves engaging with "first-order meanings" (lexis and syntax) and "second-order meanings" shaped by cultural implications and implied nuances (Saldanha, 2014: 55).

The complexity of style arises from its dual nature: it exists at the intersection of form and content, where the two can rarely be fully separated. Geoffrey Leech and Michael Short address this tension through their dualist and monist approaches (Parks, 2007: 120). While the dualist view distinguishes between manner and matter, the monist approach contends that form inherently shapes meaning. For translators, the challenge lies in preserving stylistic elements that contribute to both primary (explicit) and secondary (implicit) meanings while adapting them for a new readership. This dynamic interplay of fidelity and adaptation is the basis of the theoretical discussion concerning translating style.

Translating Style: Challenges and Approaches. Translating style requires sensitivity to the linguistic, literary, and cultural dimensions of the source text. From a linguistic perspective, style is realized through patterns of diction, syntax, and rhythm. Translators must make conscious decisions about these elements to reproduce the stylistic effect of the original. Tim Parks illustrates this process with modernist texts such as Mrs. Dalloway and Ulysses, where subtle shifts in sentence structure or rhythm significantly alter the reading experience (Parks, 2007: 120). Parks introduces the technique of "back-translation," a method that highlights how deviations occur when the stylistic texture

of a text is recreated in another language. This method underscores the translator's interpretative role in preserving or reconstructing style.

At a deeper level, style carries cultural and ideological significance. Saldanha highlights how cultural sensitivity is integral to translating second-order meanings – those "weakly implied" nuances that shape tone, mood, or social connotations (Saldanha, 2014). This is particularly evident in the translation of culture-specific terms, idiomatic expressions, or regional dialects. For instance, when Peter Bush translates "mate" (a traditional South American beverage) as "tea," the choice reflects a stylistic adjustment aimed at making the text relatable to English readers. Such decisions illustrate how translating style often requires balancing cultural fidelity with accessibility in the target language.

The functionalist approach to translation, advocated by scholars like Reiss and Vermeer, further broadens the understanding of style (Reiss; Vermeer, 1984). According to this perspective, the *skopos* – or purpose – of the translation determines stylistic choices. A literary translation, for example, may prioritize reproducing the author's artistic voice, while a technical translation emphasizes clarity and precision. Functionalism underscores the importance of aligning stylistic choices with the communicative goals of the translation. This approach recognizes that preserving the "spirit" of the original text often necessitates creative adaptation rather than rigid adherence to formal equivalence.

Corpus-based methods have emerged as a powerful tool for analyzing stylistic patterns in translation. Libo Huang uses quantitative data to examine the stylistic universals of translated texts and the individual stylistic tendencies of translators (Huang, 2015). By analyzing metrics such as sentence length, lexical density, and frequency of specific features, corpus-based studies reveal systematic stylistic shifts that occur during translation. For instance, Huang's research on Howard Goldblatt's translations of Chinese novels demonstrates how stylistic

choices, such as simplifying sentence structures, enhance readability for English-speaking audiences. Such studies reinforce the view that style in translation is shaped by both linguistic norms and the translator's subjective interpretation.

Translating style is a multi-dimensional task that involves navigating linguistic, cultural, and interpretative challenges. Theories of style, whether dualist, monist, or functionalist, highlight the intricate relationship between form and content, as well as the translator's role in shaping meaning through stylistic choices. By engaging with both first-order meanings (explicit lexis and syntax) and second-order meanings (cultural and implied nuances), translators work to preserve the artistic and communicative impact of the source text. As corpus-based approaches demonstrate, stylistic analysis in translation reveals not only the universals of translated texts but also the translator's unique voice. Ultimately, translating style requires a careful balance of fidelity, creativity, and cultural sensitivity to recreate the literary essence of the original work.

The *Shining* exemplifies the Gothic novel, rooted in the fear of the unknown and the supernatural. The novel is known for its narrative style and psychological tension. It's important to note that the topic of horror is actual nowadays. This feeling is one of the strongest human emotions, which is expressed with the help of verbal, non-verbal and stylistic means. This article aims to study stylistic challenges in translating Stephen King's *The Shining*. The aim of the article is achieved with the help of scientific methods: generalization, systematization, and classification of methodological sources and scientific approaches to the study of Stephen King's writing style. The data collection process was based on the novel of Stephen King *The Shining* and its translation into Ukrainian. Generalization synthesizes recurring linguistic and stylistic features that define King's narrative voice, including his use of colloquial language, fragmented syntax, and idiomatic expressions. These elements collectively generate the psychological tension and horror atmosphere inherent in his work. Systematization the identified stylistic features into structured categories, facilitating a comprehensive analysis of their function within the narrative and their translation. This method also systematically categorizes the translation techniques observed, such as adaptation, compensation, and domestication, ensuring that each approach is analyzed in relation to its impact on maintaining the integrity of King's style. Classification further anchors the research within theoretical and practical frameworks, focusing

on linguostylistic studies, cognitive stylistics, and translation theories that address genre-specific challenges, such as domestication and foreignization. Textual analysis focuses on close readings of both the source text and its translation, examining how specific linguistic and stylistic elements are rendered, adapted, or omitted. Comparative analysis juxtaposes the original and translated texts to highlight the efficacy of translation strategies, their impact on the narrative tone and psychological depth.

The research contributes to translation studies, linguostylistics, and literary criticism, specifically focusing on the complexities of rendering the stylistic nuances of Stephen King's *The Shining* into Ukrainian. As one of the most iconic works in modern Gothic literature, *The Shining* exemplifies a narrative style rich in psychological tension, colloquial language, and fragmented syntax, all of which are integral to creating its atmosphere of horror and suspense. Furthermore, this research highlights the critical role of cultural and linguistic adaptation in preserving the affective power of horror. The novelty of this research lies in its interdisciplinary approach, integrating cognitive stylistics with traditional translation methodologies to research how King's linguistic choices evoke specific psychological effects and how these are replicated or transformed in translation. By highlighting the translator's role in preserving the narrative's emotional and psychological depth, the study contributes new perspectives to the translation of genre-specific literature. Furthermore, it provides practical implications for translators and scholars, offering a detailed analysis of strategies such as domestication, compensation, and cultural equivalence that can be applied to similar works. This research also broadens the scope of translational practices in the horror genre, making it a valuable resource for both academic and professional contexts.

Translating Stephen King's *The Shining* presents a nuanced endeavor within literary studies, particularly in combining the stylistic complexity and psychological horror inherent to King's narrative. *The Shining*, a seminal work in modern Gothic literature, navigates themes of supernatural terror and psychological dread, which are complicated further by the depth of character introspection and use of atmospheric suspense. Translators must address these intricate stylistic elements, ensuring that the target language retains the novel's core affective power, as well as its specific linguistic and cultural nuances.

Background. *The Shining* is a narrative in which many fears are expressed and consequently

manipulated. Stephen King uses jargon, slang, tropes to make the speech of his characters close to everyday speech of people, differentiating them according to age, profession, social stratum and origin. Natural and realistic dialogues contain colloquialisms, descriptive language and symbolism create the sense of authenticity. The writer focuses on another horror tradition – the house with ghosts. The place with ghosts fascinates Jack and incites him to the edge of madness (Massaron, 1991). Primary element of creating horror is subtlety in describing Jack's gradual madness. The symbol of shine is the background, around which horror is growing. According to Golovnova-Koppa, lexis of horror literature is one of the main elements to evoke the reader's reaction (Golovnova-Koppa; Liubchuk, 2018). Pragmatic meaning of the work is emphasized by the choice of lexical means, which create especial atmosphere.

The events in the novel happen according to the rules of Gothic. Each character is influenced by the Gothic tradition and presented with the features set by King in the novel. The writer manipulates his characters making them evolve into almost unrecognizable people. The horror in the novel comes from the monsters that are inside people under the right influence of the surroundings (Ilisin, 2015).

Stephen King brings his characters to reality through their speech. He uses dialogue and description to affect the readers. C. Landais points out the following strategies, which can be used to translate horror literature: domestication, forenization and overtranslation. The translator faces with two complementary mechanisms, the reality effect and suspense while translating horror literature. These mechanisms evoke a specific feeling in readers' mind (Landais, 2016). Wesam Ali Mohamed Ali El-Sayed points out metafictional determinism as one of the novel's metafictional determinism (El-Sayed, 2023).

Stylistic and Cognitive Challenges. King's use of cognitive stylistics in *The Shining*, as El-Sayed discusses, exploits lexical choices to evoke uncertainty and hesitation, hallmarks of the horror genre that pose another set of translation challenges (El-Sayed, 2023). Through nuanced language that suggests rather than asserts, King creates an interpretive ambiguity where supernatural events remain at the periphery of perception. This linguistic ambiguity, as Todorov's theory of the fantastic indicates, is essential in creating the uncanny, yet its subtleties can be easily lost in translation. Here, cognitive stylistics, which examines how language and grammar

shape reader perception and emotional response, becomes crucial for translators who must replicate the semantic conflicts that drive reader uncertainty. Landais further highlights that translating horror requires an awareness of suspense, a narrative mechanism that in *The Shining* is both explicit and implicit [8]. Suspense is cultivated not only through plot but also through structural elements such as narration, focalization, and descriptive density, which work together to embody the horror and dread pervading the Overlook Hotel. Translators, therefore, must address both the narrative techniques and the underlying cognitive mechanisms that shape readers' psychological responses to suspense.

Thus, translating *The Shining* into other languages requires a multidisciplinary approach, integrating Gothic stylistics, cognitive linguistics, and cultural adaptation strategies to convey its layered horror. By studying the interplay between King's stylistic choices and their cognitive effects on readers, translators can more effectively retain the unsettling atmosphere and psychological depth that make *The Shining* a landmark in horror literature.

The following example introduces the character's self-reflective, rude personality, highlighting his acceptance of his own "bastard" nature as necessary for running the hotel: **don't care**. Certainly, your feelings toward me play no part in my own belief that you are not right for the job. During the season that runs from May fifteenth to September thirtieth, the Overlook employs one hundred and ten people full-time; one for every room in the hotel, you might say. I don't think many of them like me and I suspect that some of them think I'm **a bit of a bastard**. They would be correct in their judgment of my character. **I have to be a bit of a bastard** to run this hotel in the manner it deserves (King, 2001: 6).

...це байдуже. Зрозуміло, ваші почуття стосовно мене ніяк не впливають на моє особисте переконання, що для такої роботи ви непридатні. Ви могли б помітити, що під час сезону, а він триває з п'ятнадцятого травня по тридцять вересня, в «Оверлуку» постійно працює сто десять людей – по одному на кожен номер. Навряд чи багатьом я подобаюся, і підозрюю, що дехто вважає мене **неабияким мерзотником**. Якщо так, вони не помилилися. Щоб управляти готелем так, як він того заслуговує, **доводиться бути неабияким мерзотником** (King, 2010: 11).

This example shows the use of rude, self-reflective language to convey the character's personality. Here, the translator renders

the term *bastard* as "мерзотник" to match the self-deprecating tone of this colloquial expression. This choice maintains the original's informal and slightly aggressive self-assessment, crucial in setting the tone of authority mixed with self-awareness. The repetition of the lexeme "мерзотником" helps to preserve the stylistic emphasis, maintaining the original rhythm and reinforcing the character's unapologetic behavior. The translator successfully conveys the directness and informal tone of the original. The phrase "це байдуже" renders the dismissive nature of "Don't care." The translator uses direct equivalent and antonymic translation to render the meaning of this expression as well as uses a similar balance of short and long sentences, retaining the original's rhythm. Thus, we can observe balance between domestication and formal equivalence.

King's ability to blend psychological unease with physical discomfort, a hallmark of his style in horror. This example shows the protagonist's physical reaction to a memory, blending a sense of discomfort with King's trademark visceral horror: It was humid in here, but it was more than the humidity that brought **the sick and slimy sweat** onto his brow and stomach and legs. The remembering did that, it was a total thing that made that night two years ago seem like two hours ago. **There was no lag**. It brought the shame and revulsion back, the sense of having no worth at all, and that feeling always made him want to have a drink, and **the wanting of a drink** brought still blacker despair – would he ever have an hour, not a week or even a day, **mind you**, but just one waking hour when **the craving for a drink** wouldn't surprise him like this (King, 2001: 15).

Там було сиро, але лоб, ноги й живіт Джека вкрилися **противним липким потом** не від вогкості. Через спогади – від тої ночі, здавалося йому, минули не два роки, а дві години. Жодного розриву в часі не було. Повернулися сором і відраза, повернулося відчуття, що він нікчемна людина – а від цього йому завжди хотілося напиться, але **бажання напиться** схиляло до ще більш безпросвітнього розпачу: чи зуміє він бодай годину – не тиждень, навіть не день, розумієте, лише годину – бути наготові, щоб **нестерпне бажання напиться** не застало його зненацька, як зараз (King, 2010: 28).

Here, the translation effectively renders physical discomfort, essential in horror for immersing the reader in the character's emotional state. The phrase "противним липким потом" renders

the phrase "sick and slimy sweat," appealing to the reader's intuition. This phrase effectively preserves the tactile unpleasantness while adapting it to natural Ukrainian. However, "slimy" carries a connotation of internal psychological revulsion in English. The use of "липким" emphasizes the sensation but could be intensified with additional descriptors to enhance the psychological weight, thus reinforcing the scene's horror. Moreover, the translator used antonymic lexeme «противним» (disgusting) to emphasize the tonality of expression. The translation evokes the same sensory responses in the target language, crucial for maintaining horror's psychological effect. Stephen King often uses the lexeme "thing" in his novel, but it was omitted in translation. The translator faithfully renders the emotional intensity of Jack's shame and self-loathing, preserving the oppressive tone of the original. The translator uses repetition («повернулися») to emphasize the cyclical nature of Jack's trauma, a technique that aligns with the original's thematic focus on recurrence. The conversational tone of "mind you" is translated as "розумієте," a natural and culturally appropriate equivalent in Ukrainian, preserving the directness of Jack's inner monologue.

Stephen King uses conversational, humorous language to downplay a serious incident, showcasing his style of informal, character-driven storytelling: a sleigh, **can you believe that? He about split a gut** tryin to keep it out of the papers. Did pretty well, I got to give him that. There was **an item** in the Denver Post, and of course the bituary in **that pissant little rag** they have down in Estes Park, but that was just about all. Pretty good, considerin the reputation this place has got. I expected **some reporter** would dig it all up again and **just sorta put Grady in** it as an excuse to rake over the scandals (King, 2001: 18).

... сани, **можете собі уявити? Він собі пупок надірвав**, тільки б справа не потрапила в газети. Правду кажучи, він із цим чудово впорався. Була **заміточка** в «Денвер Пост», ну і, звичайно, та **смердюча газетка**, яку видають в Естес-Парк, вкусила. Але й тільки. Чудово, якщо врахувати, що за репутація в цього місця. Я так і чекав, що **який-небудь репортерик** розкопає все заново і **просто втисне Трейді туди ж**, щоб виправдатися, навіщо він копався в старих скандалах (King, 2010: 35).

This example shows colloquial tone presented as a specific challenge, as it captures casual disrespect through idiomatic language. "He about split a gut" is translated with the colloquial

“пупок надірвав,” and «смердюча газетка» (pissant little rag). These phrases effectively convey the original's informality and irreverence. The conversational flow of the narrative is preserved through the use of rhetorical questions (“можете собі уявити?”). Using an idiom, while different in literal meaning, the translator shows colloquial exaggeration effectively in Ukrainian. The translation strategy here reflects a cultural adaptation technique, where the idiom's emotional tone and humor are prioritized over a literal translation, maintaining the conversational tone essential for character voice. The lexeme “some reporter” is rendered with diminutive one. The colloquial phrase “just sorta put Grady” is translated via descriptive “все заново і просто втисне Грейді туди ж” (which is familiar for Ukrainian readers).

In this example, King uses humor and simile to describe a character's exaggerated reaction, contributing to the novel's dark, often crude, atmosphere: So they're here a week, ten days maybe, and every night it's the same drill. Down in the Colorado Lounge from five to seven, **her suckin up singapore slings** like they're gonna outlaw em tomorrow and him with just the one bottle of Olympia, suckin it, makin it last. And she'd be makin jokes and sayin all these witty things, and every time she said one he'd grin just like **a fuckin ape**, like **she had strings tied to the corners of his mouth** (King, 2001: 19).

Ну, пробули вони тут тиждень, може, днів десять, і щодня одна й та ж розминка: вона з п'ятої до сьомої в барі «Колорадо» смокче **солодкий джин із водою й мускатом**, і то так, начебто його завтра заборонять законом, а він попиває пляшку «Олімпії». Вона і жартує, і коники всякі викидає, – і щоразу, коли вона щось таке відмочить, хлопець скалить зуби, **мавпа хрінова**, ніби **ця баба йому до кутів рота мотузочки поприв'язувала** (King, 2010: 35).

This extract illustrates stylistic challenges in translating colloquial speech and cultural references. “Singapore slings” here requires not just linguistic translation but also cultural localization. By choosing “солодкий джин із водою й мускатом,” the translator renders the meaning of the essence as a beverage but loses some specificity. The translator adapts the informal tone effectively. Here, King uses simile and informal language to convey disrespect. The translator's use of “мавпа хрінова” (damn ape) emphasizes the crudeness of “fuckin ape” while adapting to local slang for effect. This translation strategy maintains the character's voice and the intended

tone of mockery. Additionally, “мотузочки поприв'язувала” provides a vivid visual equivalent for “strings tied to the corners of his mouth,” emphasizing the unnatural expression described in the original. The translator uses colloquial “коли вона щось таке відмочить” instead of “every time she said one” and, thus, intensifies the tonality.

The following example highlights a character's bitter cynicism and serves as a strong instance of insult-laden dialogue that requires careful translation to preserve its intensity: Hell get all the **for-free** out of you that he can, **the fat little prick**, and then **whine around** in the spring about how you didn't do the job half right. I told him once right to his face, I said... (King, 2001: 20)

Жирний виродок вичавить із вас **на халяву** все, що можна, а навесні буде **нити й скиглити**, що й половини роботи не зроблено так, як треба. **Якось я йому просто в пику кажу**, я кажу... (King, 2010: 38).

The translator adapted “for-free” as “на халяву,” a colloquial Ukrainian expression that perfectly renders the informal and slightly derogatory tone of the original. The phrase “Fat little prick” is translated as “жирний виродок,” which effectively conveys the insult's tone and emphasis. The word “виродок” (freak) aligns well with the original's offensiveness while fitting naturally into Ukrainian vernacular. This line's harsh, derogatory tone poses a challenge in translation, especially as it conveys strong character emotion and social judgment. This choice reflects an adaptation strategy, where equivalent expressions capture the cultural tone and relational dynamics of the original. The translation reflects the emotional intensity and disrespect of the original with phrases like “нити й скиглити” (whine and whimper) for “whine around.” The repetition of synonyms amplifies the character's exasperation. The colloquial phrase “Просто в пику кажу” (right to his face) preserves the directness and boldness of the original, ensuring the character's assertive tone is intact.

The following example shows Danny's physical reaction to exhaustion, reflecting his internal emotional state through a vivid metaphor: **Danny sighed quietly** and **his body slumped on the curb as if all the muscles had gone out of it**. He was fully conscious; he saw the street and the girl and boy walking up the sidewalk on the other side, holding hands because they were (King, 2001: 25).

Денні тихо зітхнув, його тіло **осіло на край тротуару**, немов усі м'язи з нього **зникли**. Він був при свідомості, бачив

і вулицю, і хлопця з дівчиною, які простували по іншому тротуару, тримаючись за руки, **тому що були...** (King, 2020: 47)

The translator conveys the emotional nuance of "Danny sighed quietly" with "Денні тихо зітхнув," maintaining the understated tone through the use of "тихо." The comparison "його тіло осіло на край тротуару, немов усі м'язи з нього зникли" effectively reflects the original's vivid description of physical collapse, preserving both the imagery and the emotional vulnerability, maintaining the same cognitive impact on the reader. This strategy reflects the translator's attention to physical descriptions that parallel the character's emotional state. The trailing ellipsis in "тому що були..." successfully replicates the unfinished thought of the original, creating a sense of ambiguity and introspection that renders the source expression.

Here, King describes the different interpretations of Danny's abilities through various cultural and scientific lenses, deepening the supernatural elements of the novel: What you got, son, I **call it shinin on**, the Bible calls it **having visions**, and there's scientists **that call it precognition**. I've read up on it, son. I've studied on it. They all mean seeing the future. Do you understand that (King, 2001: 64)?

Те, що ти вмієш, синку... **я називаю це «сяяти»**, Біблія – **«мати видіння»**, а вчені – **«передбачати»**. Я багато читав про це, синку. Спеціально. І означає все це одне – бачити майбутнє (King, 2020: 122).

The translator effectively conveys the conversational tone of "shinin' on" with direct equivalent «сяяти». This choice preserves the metaphorical richness of "shining" while adapting it naturally into Ukrainian. The omission of "on" does not detract from the meaning in this context, as the core metaphor is preserved. The use of diminutive "синку" renders the form of address "son," preserving the informal and intimate tone. King's writing combines colloquial speech and psychological nuance, demanding translators not only to render vocabulary but also the language with equivalent cultural resonance and emotional weight. The tension between domestication and foreignization persists as a recurring challenge. This example presents unique translation challenges, particularly in conveying the different interpretations of Danny's abilities. Additionally, the careful rendering of "visions" and "precognition" aligns with the original distinctions, maintaining the layered interpretation of Danny's abilities. This approach demonstrates sensitivity to both linguistic and thematic ele-

ments, as "shining" serves as a multifaceted symbol in the novel.

Hallorann discusses the special intuition of mothers, presenting a blend of metaphor and warmth that deepens the emotional themes of the novel: "I tried them like I did you," Hallorann said. "Your momma **jumped the tiniest bit. I think all mothers shine a little**, you know, at least until their kids grow up enough to watch out for themselves. Your dad..." (King, 2001: 67).

– Я їх перевірів, так само як тебе, – сказав Геллоран. – Твоя мама **лише сіпнулася ледь-ледь**. Знаєш, **по-моєму, всі мами трохи сяють** – принаймні, поки їхні діти не підростуть настільки, щоб самим про себе подбати. Твій тато... (King, 2010: 127).

The translator effectively preserves the conversational tone with phrases like "сіпнулася ледь-ледь" for "jumped the tiniest bit." This choice reflects the informality and minimizes any potential over-sophistication of the language. "Shine" is translated as direct equivalent «сяяти», preserving its metaphorical and narrative significance. This choice reflects both the literal meaning and the emotional connotation of warmth and supernatural connection. The phrase "по-моєму, всі мами трохи сяють" successfully conveys Hallorann's affectionate observation, ensuring the metaphor is culturally and emotionally accessible to Ukrainian readers. This careful rendering maintains the balance between the literal and metaphorical, an essential technique in translating King's language, which often relies on such dual meanings to enrich character dialogue. King uses "shine" in a metaphorical sense here, suggesting an intuitive or protective instinct that mothers have for their children, which resonates with the novel's central supernatural theme. The translator also renders the gentle, affectionate tone Hallorann uses when speaking to Danny by choosing the phrase "ледь-ледь," an expression that reflects "the tiniest bit" with a similar colloquial softness, subtly conveying Hallorann's warmth and familiarity. This strategy allows the translation to retain both the emotional intimacy and the layered meaning, ensuring that the dialogue remains accessible and impactful for Ukrainian readers.

Conclusions. King's frequent use of vulgarisms, derogatory tone, colloquial speech, slang and idiomatic expressions requires special approach to render them into target language and evoke the same emotions of horror and suspense from target readers. Translators face the dual challenge of conveying familiarity in speech patterns without losing cultural nuance

or depth. Particularly, King's emphasis on fragmented sentences and abrupt transitions within dialogue emphasizes the characters' mental states, a nuance that must be rendered in translation to maintain narrative cohesion and psychological immersion.

To retain the atmosphere of horror and suspense as well as specific style of the novel of *The Shining* in translation, each passage must balance the direct equivalent in translation of content with attention to tone and cultural context, maintaining the horror genre's core affective qualities. Translators, therefore, must balance between linguistic fidelity and cultural accessibility, ensuring that King's style – marked by suspense, colloquialism, and psychological realism – resonates with the target readership.

The translation analysis reveals that techniques such as adaptation, compensation, and calque were used to recreate the nuanced atmosphere of *The Shining* in Ukrainian. Notably, the strategy of domestication was used to render King's colloquial language and speech patterns effectively. Although the translator occasionally softened or neutralized the intensity of expressions, they successfully preserved the core stylistic features of King's writing. Key aspects of King's style – such as metaphors, epithets, comparisons, repetitions, and colloquial language – remain preserved, maintaining the target reader's engagement. The translator's deliberate choices play a critical role in shaping the reception of the text, underscoring the need for a nuanced approach in reproducing King's horror genre features. This research aims at studying strategies and methods of rendering dominant features of Stephen King's individual style in translation.

The analysis of the novel and its Ukrainian translation has shown that Stephen King used various linguistic and stylistic means to create the atmosphere of horror, make the reader feel the same emotions as his characters and deepen into tension. The writer used "shining" as a multifaceted symbol to appeal to the readers' intuition. At the syntactic level King used abrupt phrases, shortenings, incomplete sentences and incorrect grammar constructions. The translator used direct equivalents, antonymic translation and cultural appropriate equivalents to render colloquialisms and conversational tone. Sometimes the translator used rhetoric questions and diminutives. Adaptation was used to maintain the same cognitive impact on the readers. Sometimes the translator intensified and neutralized the tonality of expressions but all the specific features of Stephen King's novel *The Shining* have been preserved for the target reader.

BIBLIOGRAPHY:

1. Boase-Beier J. *Stylistic Approaches to Translation*. St. Jerome Publishing, 2006. Pp. 17 – 30. DOI: 10.4324/9781315759456.
2. El-Sayed W. A. M. A. Construing horrific uncertainty: A cognitive stylistic analysis of Stephen King's *The Shining*. *Egyptian Journal of Linguistics and Translation*, 2023, vol. 11, no. 1, pp. 41–79. URL: https://www.researchgate.net/publication/372424795_Construing_Horrific_Uncertainty_A_Cognitive_Stylistic_Analysis_of_Stephen_King's_The_Shining (Accessed 10 September 2024).
3. Huang L. *Style in Translation: A Corpus-Based Perspective*. Springer Berlin Heidelberg, 2015. pp. 17 – 30. DOI: 10.1007/978-3-662-45566-1.
4. Головнінова-Коппа О.О., Любчик А.С., Лексичні засоби створення страху та збереження їх при перекладі (на матеріалі творів Стівена Кінга Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Перекладознавство та міжкультурна комунікація», 2018, № 2, URL: <https://www.europub.co.uk/articles/lexical-means-of-creating-fear-and-their-rendering-in-the-translation-on-the-material-of-stephen-kings-literary-works-A-494080> (дата звернення 10 вересня 2024).
5. Ilišin M. Gothic elements in Stephen King's *The Shining*. *Osijek*, 2015. Available at: <https://www.bartleby.com/essay/Gothic-Elements-in-Stephen-Kings-the-Shining-P3CNR62KTC> [Accessed 10 September 2024].
6. King S. *The Shining*. New York: Simon and Schuster, 2001. 683 p.
7. Кінг С. Сяйво / Переклад І. М. Андруска. Харків: Фоліо, 2010. 635 с.
8. Landais C. Challenges and strategies for analysing the translation of fear in horror fiction. *Literary Imagination*, 2016, vol. 18, pp. 242–254. DOI: 10.1093/litimag/imw018.
9. Leech G. N., Short M. H. *Style in Fiction: A Linguistic Introduction to English Fictional Prose*. 2nd Edition. Pearson Longman, 2007. 425 p.
10. Massaron S. *Stephen King. Fierze*: Polistampa, 1991. 120 p.
11. Parks T. *Translating Style: A Literary Approach to Translation*. St. Jerome Publishing, 2007. 268 p. DOI: 10.4324/9781315759791.
12. Reiss K., Vermeer H. J. *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Niemeyer, 1984. 245 p.
13. Saldanha G. Style in, and of, Translation. In: *A Companion to Translation Studies*, 2014, pp. 55–96. DOI: 10.1002/9781118613504.ch7.

REFERENCES:

1. Boase-Beier, J. (2006) *Stylistic Approaches to Translation*. St. Jerome Publishing. pp. 17 – 30. <https://doi.org/10.4324/9781315759456>
2. El-Sayed, W. A. M. A. (2023) Construing horrific uncertainty: A cognitive stylistic analysis of Stephen King's *The Shining*, *Egyptian Journal of Linguistics and Translation*, 11(1), pp. 41–79. URL: https://www.researchgate.net/publication/372424795_Construing_Horrific_Uncertainty_A_Cognitive_Stylistic_Analysis_of_Stephen_King's_The_Shining (Accessed 10 September 2024).

3. Huang, L. (2015) *Style in Translation: A Corpus-Based Perspective*. Springer Berlin Heidelberg. pp. 17 – 30. <https://doi.org/10.1007/978-3-662-45566-1>
4. Golovnova-Koppa, L. and Liubchuk, A. S., (2018) Lexical means of creating fear and their rendering in the translations (on the material of Stephen King's literary works). *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya «Perekladoznavstvo ta mizhkulturna komunikatsiia»* [Scientific Bulletin of KSU Series Germanic Studies and Intercultural Communication], 2(2), pp. URL: <https://www.europub.co.uk/articles/lexical-means-of-creating-fear-and-their-rendering-in-the-translation-on-the-material-of-stephen-kings-literary-works-A-494080> (Accessed 10 September 2024).
5. Ilišin, M. (2015) Gothic elements in Stephen King's *The Shining*. Osijek. URL: <https://www.bartleby.com/essay/Gothic-Elements-in-Stephen-Kings-the-Shining-P3CNR62KTC> (Accessed 10 September 2024)
6. King, S. (2001) *The Shining*. New York: Simon and Schuster. 683 p.
7. King, S. (2010) *Siaivo [Radiance]*. / Translated by I. M. Andrusiaka. Kharkiv: Folio. 635 p. [in Ukrainian].
8. Landais, C. (2016) Challenges and strategies for analysing the translation of fear in horror fiction. *Literary Imagination*, 18, pp. 242-254. <https://doi.org/10.1093/litimag/imw018>.
9. Leech, G. N., and Short, M. H. (2007) *Style in Fiction: A Linguistic Introduction to English Fictional Prose*. 2nd Edition. Pearson Longman. 425 p.
10. Massaron, S. (1991) *Stephen King. Fierze*: Polistampa. 120 p.
11. Parks, T. (2007) *Translating Style: A Literary Approach to Translation*. St. Jerome Publishing. 268 p. <https://doi.org/10.4324/9781315759791>
12. Reiss, K., and Vermeer, H. J. (1984) *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Niemeyer. 245 p.
13. Saldanha, G. (2014) Style in, and of, Translation. In: *A Companion to Translation Studies*, pp. 55–96. <https://doi.org/10.1002/9781118613504.ch7>

УДК 37.016.091.3:81'253

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2025-1-8>

МЕТОДИ НАВЧАННЯ УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Бєлих Оксана Миколаївна,кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької філології*Волинський національний університет імені Лесі Українки*

Belych@vnu.edu.ua

orcid.org/0000-0002-1167-0224

Рогач Оксана Олексіївна,кандидат філологічних наук, професор,
професор кафедри прикладної лінгвістики*Волинський національний університет імені Лесі Українки*

oksanarog@vnu.edu.ua

orcid.org/0000-0002-5304-0837

Усний переклад – це спеціалізований вид перекладу, який полегшує комунікацію між людьми, що розмовляють різними мовами, належать до різних культур, сповідують різні релігії та мають різні точки зору на предмет перекладу. Це один із найскладніших видів перекладацької роботи, оскільки вимагає не лише знання кількох мов, а й уміння швидко аналізувати інформацію, протистояти стресу та демонструвати високий рівень когнітивної гнучкості. Відтак, ефективна підготовка усного перекладача зосереджена на розвитку когнітивних, лінгвістичних і комунікативних навичок.

Проведений аналіз свідчить, що розумові зусилля, пов'язані з синхронним перекладом, можуть бути надзвичайно високими, оскільки перекладачеві доводиться орієнтуватися в ландшафті конкуруючих вимог. Підвищене когнітивне навантаження може проявлятися по-різному, зокрема у вигляді втоми, розумового перенапруження та більшої ймовірності помилок і пропусків. Коли усні перекладачі працюють на межі своїх когнітивних можливостей, їхня продуктивність може знижуватися, що підкреслює необхідність ефективного управління розумовими ресурсами та стійкості під час виконання усних завдань для підтримання високих стандартів точності та ясності перекладу.

Таким чином, високий попит на компетентних усних перекладачів, які можуть ефективно працювати в режимі реального часу – це те, що вимагає сучасний глобалізований світ. Нам вдалося переконатися, що підготовка усного перекладача включає кілька етапів та різні методи, вправи і техніки, спрямованих на покращення обсягу робочої пам'яті, до яких належить тіньове повторення, робота з автентичним матеріалом, метод ретрансляції, переклад з аркуша, заповнення прогалин, симуляції та рольові ігри. Важливими є також навички швидкого розуміння та лексичного пошуку, вміння розподілу уваги. Все це в комплексі допомагає забезпечити якісний переклад у будь-якій ситуації та сприяє розвитку когнітивних, лінгвістичних та комунікативних навичок майбутніх фахівців.

Перспективним вважаємо дослідження ефективності використання нейромереж для усного перекладу та їх вплив на професію перекладача.

Ключові слова: усний переклад, синхронний переклад, методи навчання усного перекладу, когнітивні ресурси, когнітивне навантаження.

METHODS OF TEACHING INTERPRETATION

Bielykh Oksana Mykolaivna,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of German Philology
Lesya Ukrainka Volyn National University

Belych@vnu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-1167-0224

Rohach Oksana Oleksiivna,

PhD in Philology, Professor,
Professor at the Applied Linguistics Department
Lesya Ukrainka Volyn National University

oksanarog@vnu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-5304-0837

Interpretation is a specialized form of translation that facilitates communication between individuals who speak different languages and come from diverse cultural backgrounds, practice varying religions, and hold distinct perspectives on the subject matter. It is one of the most demanding types of translation work, as it necessitates not only proficiency in multiple languages but also the ability to quickly analyze information, withstand stress, and demonstrate a high level of cognitive flexibility. Consequently, effective interpreter training focuses on enhancing cognitive, linguistic, and communication skills.

The analysis indicates that the mental effort required for simultaneous interpretation can be remarkably high, as interpreters must navigate a landscape filled with competing demands. This increased cognitive load may manifest in various ways, including fatigue, mental overload, and an elevated likelihood of errors and omissions. When interpreters operate at the limits of their cognitive capacity, their performance can deteriorate. This highlights the importance of effectively managing mental resources and fostering resilience during interpretation tasks to uphold high standards of accuracy and clarity.

Thus, the high demand for competent interpreters who can work effectively in real time is what the modern globalized world demands. Interpreter training comprises several stages and employs various methods, exercises, and techniques designed to enhance working memory capacity. These include shadowing, engaging with authentic materials, relaying, interpreting from written texts, gap-filling exercises, simulations, and role-playing. Key skills, such as quick comprehension and lexical retrieval, as well as maintaining an attentive focus, are crucial. These elements collectively contribute to ensuring high-quality translation in diverse situations and foster aspiring professionals' cognitive, linguistic, and communication skills.

We find it promising to explore the effectiveness of neural networks in interpreting and their implications for the interpreting profession.

Key words: *interpretation, simultaneous interpretation, methods of teaching interpretation, cognitive resources, cognitive load.*

Вступ. Інтернаціоналізація та глобалізація сучасного світу призводять до постійно зростаючої потреби на перекладацькі послуги. Тим самим, заклади, які готують перекладачів, мають завдання передавати ті компетенції, які необхідні для професійної діяльності. Суттєві імпульси в цій царині передає сучасне перекладознавство, яке з 80-х років кінця 20-го століття розвивається як окрема галузь та є відправною точкою для навчання перекладу в цілому та методики навчання усного перекладу зокрема.

Усний переклад є однією з найскладніших форм перекладацької діяльності, оскільки вимагає не лише глибокого володіння мовами, а й швидкого аналізу інформації, стійкості до стресу та високого рівня когнітивної гнучкості. Відтак, ефективна підготовка усних перекладачів базується на розвитку когнітивних, лінгвістичних та комунікативних навичок. **Актуальність** представленого

дослідження полягає в розробці та вдосконаленні методики навчання, що допоможе майбутнім фахівцям оволодіти необхідними навичками.

Теоретичним підґрунтям наукової розвідки є доробки наукових праць з перекладознавства Х. Назаркевич (Назаркевич, 2010), Т. Кияка (Кияк, 2006), О. Селіванової (Селіванова, 2012), І. Литвин (Литвин, 2019), О. Ребрій (Ребрій, 2012), U. Kautz (Kautz, 2002), K. Seeber (Seeber, 2011), D. Gile (Gile, 2009). У своїх дослідженнях науковці роблять огляд основних підходів до дослідження перекладу та висвітлюють реальний стан професії. Питаннями усного перекладу займалися, зокрема, Я. Бойко (про роль перекладача у двомовній комунікації) (Бойко, 2024), І. Яницька (про етапи та особливості синхронного та послідовного перекладу з турецької мови) (Яницька, 2023), М. Вербубенко (про особливості усного перекладу

телефонних розмов) (Верезубенко, 2024) тощо. Попри це, методика навчання усного перекладу ще малодосліджена.

Мета дослідження полягає у представленні сучасних підходів до навчання усного перекладу.

Реалізації поставленої мети сприяє виконання наступних **завдань**:

- з'ясувати визначення терміну «усний переклад», його види та застосування;
- описати ефективні методи й інноваційні підходи в навчанні майбутніх фахівців.

Розділ 1. Усний переклад як об'єкт вивчення. Усний переклад – це переклад усного спілкування між людьми, які розмовляють різними мовами (Бойко, 2024: 52). Усний переклад – це складна, планомірна діяльність, яка є як репродуктивною, так і творчою, у межах міжкультурної мовної комунікації між партнерами, що говорять різними мовами (Kautz, 2002: 289).

Дослідниця М. Верезубенко зазначає наступні найпоширеніші ситуації застосування усного перекладу: дипломатичні зустрічі та переговори, медичні консультації, судові процеси, туристична індустрія, бізнес-зустрічі та переговори, навчання та навчальні програми (Верезубенко, 2024: 189–190). Крім того, на практиці зустрічається багато інших термінів, що позначають різні види усного перекладу. Критерії їхньої класифікації різняться: наприклад, переклад на конгресах або конференціях, кабінний або спеціалізований переклад, інформаційний або супровідний, переговорний та судовий переклад, а також громадський переклад (Community Interpreting) вказують на комунікативну ситуацію або місце проведення. Медіапереклад, технічний переклад і переклад доповідей стосуються типу текстів, що перекладаються, а переклад нашіптування визначається способом подачі цільового тексту тощо (Kautz, 2002: 291).

Усний переклад полягає в тому, що перекладач відповідно до перекладацького завдання та з урахуванням намірів автора створює цільовий текст на основі змісту вихідного тексту. Цільовий текст має відповідати очікуванням адресата щодо мовної та культурної зрозумілості настільки, наскільки це дозволяє конкретна комунікативна ситуація, і водночас не суперечити обґрунтованим очікуванням лояльності з боку автора (Kautz, 2002: с. 289).

Таким чином, вважаємо, що усний переклад – це вид перекладу, який стосується

комунікації осіб, які не лише розмовляють різними мовами, але й належать до різних культур, сповідують різні релігії та можуть мати індивідуальні уявлення про предмет розмови. Цей переклад відрізняється важливістю кожного перекладеного слова, яке вже не можна замінити чи, тим більше, видалити, а також важливістю інтонації та тембру голосу. Це означає, що перекладач не тільки доносить інформацію до слухача, але й виконує естетичну функцію, від якої може залежати результат перемовин. Відповідно, усний переклад, як і сама промова, впливає на слухача по-різному. Навряд чи існує усний переклад, який за різних обставин мав би єдину домінуючу функцію. Зазвичай розрізняють соціальну, комунікативну, когнітивну, загальнокультурну, оцінно-виховну функції перекладу. І при певних обставинах, чи різних умовах будь-яка функція може стати домінуючою.

Розділ 2. Методи навчання усного перекладу. Перекладену доповідь чи розмову, яка зможе передати сенс та досягає мету комунікації, вважаємо витвором мистецтва спілкування. Відповідно, навчання усного перекладу – складне, але корисне завдання, оскільки воно включає не лише лінгвістичні аспекти перекладу, а й тонкощі передачі міжкультурної комунікації, культурних нюансів та авторського голосу. Як відомо, є два види усного перекладу: послідовний (переклад відбувається поступово) та синхронний (переклад відбувається майже одночасно із спікером). У нашому дослідженні зупинимось на методах навчання синхронному перекладу.

Швидкість реакції є одним з ключових аспектів усного перекладу. Під час усного перекладу перекладач повинен бути здатний миттєво розуміти висловлене на початковій мові та швидко відтворити його на цільовій мові без втрати смислу та інтонації. Важливо зберігати логічну послідовність ідеї або повідомлення під час перекладу, не збавляючи темпу мовлення мовця (Лях, 2019: 18). Виходячи з цього, перекладач має ретельно готуватися до процесу перекладу. Так звана «підготовча фаза» включає кілька етапів:

1. Вивчення теми заходу та укладання глосарію ключових термінів у мові перекладу.
2. Тренування короточасної пам'яті та навичок конспектування.
3. Прослуховування схожих по тематиці промов та обговорення складних випадків з партнером чи консультація з фахівцем конкретної галузі.

Отже, ретельна підготовка до усного перекладу є непростим і часозатратним етапом і, якщо перекладач не має можливості чи часу на таку підготовку, то краще відмовитися від перекладу, адже фаховий переклад – це не просто знання мови, а й володіння фаховою ситуацією.

Таким чином, навчання усного перекладу потрібно починати із **слухання**. Адже, перекладач повинен вміти сприймати і диференціювати звукові послідовності і межі між ними, інтонаційні моделі, тони і т. д., і робити це іноземною мовою так само «досконало», як і рідною, тобто він повинен володіти здатністю до дискримінації або звуку розрізнювального слуху (Kautz, 2002: 299). Розуміння вихідного тексту передбачає як усвідомлене, так і неусвідомлене сприйняття повідомлення. Однак перекладач має інтерпретувати його інакше, ніж звичайний учасник комунікації. Він усвідомлює, що будь-яке розуміння є вибіркоким і суб'єктивним, але, на відміну від співрозмовника, який не займається перекладом, не може свідомо ігнорувати частини повідомлення лише через власну незацікавленість – йому не слід «відключатися». Водночас він не повинен надмірно розширювати думку, викликану асоціаціями до повідомлення, як це міг би зробити звичайний співрозмовник. Для розвитку таких навичок пропонуємо:

– метод тіньового повторення (Shadowing) – це захоплююча вправа, під час якої студент активно слухає мовця та повторює його слова із затримкою в 1-2 секунди. Ця динамічна методика слугує для вдосконалення фонетичних навичок: *точності вимови, наголосу та інтонації, а також сприяє розвитку швидкого мовлення, покращенню пам'яті та навичок багатозадачності*. Вона діє як універсальний інструмент на різних етапах вивчення мови.

Для *початківців* такий підхід особливо корисний під час роботи з носіями мови, які повільно говорять. Використання субтитрів або транскрипції може допомагати студентам зосередитися на ритмі мови, на звуках, а не намагатися зрозуміти кожне слово, що закладає міцний фундамент для слухової обробки.

З переходом до *середнього* рівня учасників заохочують повторювати без текстових допоміжних засобів, використовуючи швидший темп мовлення, що кидає виклик їхній адаптивності. Студенти також можуть переказувати зміст непрямою мовою, що поглиблює когнітивну активність і сприяє кращому запам'ятовуванню мови.

На *просунутому* рівні інтенсивність значно зростає. Переказ виконується у швидкому темпі, що допомагає студентам розвивати плавність і спонтанність у мовленні. Повторювання можна поєднувати також з елементами перекладу, забезпечуючи когнітивний поворот, який поглиблює розуміння. Ця практика готує студентів до того, щоб вони могли орієнтуватися в багатому розмаїтті акцентів і різних темпів мовлення, що в підсумку підвищує їхню концентрацію та покращує здатність швидко й ефективно реагувати в розмові.

– метод ретрансляції (reformulation): – це процес створення стислого, але емоційно насиченого та виразного переказу попередньо прослуханого тексту. Ця техніка підкреслює складний зміст і структурні нюанси оригінального мовлення. Заняття ре-перекладом є корисним для людей, які практикують як мову оригіналу, так і мову перекладу, оскільки метод не лише відточує вміння чітко та виразно формулювати думки, а й розвиває такі важливі навички, як аналіз та узагальнення інформації. Крім того, цей метод активно сприяє розвитку пам'яті, вимагаючи від перекладача зберігати та ефективно обробляти інформацію, а також вдосконалювати дикцію завдяки ретельному підбору слів і фраз при переказі. Загалом, переказ прослуханого тексту слугує комплексним інструментом для покращення мовних навичок та комунікативної компетенції.

– переклад з аркуша (sight translation): – це захоплююча вправа, під час якої студент читає текст на 100-120 слів рідною мовою, одразу перекладаючи його усно. За другим разом можна виконувати те саме завдання, але на час, що сприяє глибшому розумінню та вдосконаленню навичок усного перекладу. Цей метод виявляється особливо ефективним у підвищенні швидкості когнітивної обробки, активуючи швидке мислення та адаптивність. Крім того, він розвиває здатність імпровізувати та чітко формулювати думки в умовах обмеженого часу, тим самим готуючи студентів до реальних перекладацьких сценаріїв, де часто необхідна негайність.

– *заповнення прогалін (gap-filling)*: Ми пропонуємо два підходи до методу заповнення прогалін. Перший пропонує студентам зануритися в процес прослуховування, відтворюючи пропущені фрагменти після прослуховування захопливої промови. У другому підході студентам пропонується зануритися у сферу уяви, передбачаючи зміст ще до початку аудіозапису.

Вони розмірковують над темами та ідеями, які можуть розгортатися, а потім вправно відтворюють ці думки на основі почутого. Цей метод не лише загострює їхню уважність, але й розвиває здатність передбачати зміст, одночасно підвищуючи їхню лексичну та граматичну гнучкість у динамічному навчальному середовищі.

– симуляції та рольові ігри: Симуляції та рольові ігри слугують динамічним способом відтворення сценаріїв реального життя, таких як конференції, судові слухання та різноманітні професійні взаємодії. Під час тренування таких вправ студенти отримують сценарій, який визначає контекст, ролі кожного учасника та предмет розмови.

У цій ситуації один студент бере на себе роль перекладача, завданням якого є сприяння комунікації, в той час як двоє інших студентів, які розмовляють різними мовами, виступають у ролі співрозмовників, що ведуть діалог. Розмова розгортається в реалістичній манері, перекладач здійснює переклад пошепки в режимі реального часу, не покладаючись на жодні технічні засоби.

Цей метод не лише покращує адаптивність студентів до несподіваних ситуацій і підвищує їхню стійкість під тиском, а й надає їм необхідні навички в різних перекладацьких ситуаціях. Крім того, він максимально наближений до умов реальних перекладацьких сценаріїв, що сприяє розвитку практичних навичок та збагачує загальний навчальний досвід студентів.

Наступним кроком при підготовці перекладачів усного перекладу є **розвиток технічних та професійних навичок**, необхідних для ефективного усного перекладу. Цей етап є дуже важливим, оскільки передбачає оволодіння складною технікою синхронного перекладу, яка вимагає від перекладачів ефективної роботи в спеціально відведений для цього кабінеті. Початківці перекладачі тренуються вдосконалювати навички багатозадачності, які охоплюють складні процеси активного слухання, розуміння, перекладу та усного викладу – і все це відбувається у швидкій послідовності.

Крім відточування цих навичок, студенти знайомляться з галузевими технічними стандартами для кабінетів (*ISO 4043*), які передбачають оптимальні умови для усного перекладу. Успішна командна робота є надзвичайно важливою в цій галузі, тому перекладачі практикують стратегії співпраці з партнером по кабінеті, забезпечуючи без-

перешкодну комунікацію. Це включає в себе дотримання встановленого мікрофонного етикету та ефективний обмін нотатками для підтримки один одного під час перекладу.

На цьому етапі навчання особлива увага приділяється дотриманню *професійної етики*, що передбачає дотримання суворої конфіденційності, неупередженості, забезпечення точності перекладу та наслідування встановлених протоколів, пов'язаних з використанням мікрофону. Студентам також рекомендується створювати індивідуальні глосарії, які відображають їхній унікальний навчальний шлях, і користуватися авторитетними термінологічними базами даних, такими як Інтерактивна термінологія для Європи (IATE), Терміни Організації Об'єднаних Націй (UN Term) та EUROTERMBANK, які слугують цінними ресурсами для точного використання мовних одиниць. Крім того, студенти отримують рекомендації щодо розробки власних символічних систем для швидкого конспектування, що дозволяє ефективно фіксувати інформацію в ситуаціях підвищеного стресу. Поєднуючи ці важливі навички та знання, усні перекладачі будуть добре підготовлені, щоб ефективно орієнтуватися в складнощах своєї професії.

Іншим важливим моментом при підготовці усних перекладачів є **розвиток когнітивних ресурсів** студентів, адже усний переклад включає в себе кілька розумових операцій, які вимагають обчислювальної потужності, а загальна доступна обчислювальна потужність обмежена. Коли загальний обсяг необхідних зусиль перевищує наявні можливості, виникають проблеми з продуктивністю (Gile, 2009: 160).

Це передбачає виконання вправ і технік, спрямованих на покращення обсягу робочої пам'яті. Практикуючи вправи на пригадування та пошук інформації, перекладачі можуть покращити свою здатність швидко отримувати доступ до збереженої інформації та використовувати її, що сприятиме більшій когнітивній гнучкості під час процесу перекладу. Таке тренування може призвести до покращення роботи в умовах обмеженого часу та в ситуаціях високого тиску.

У сфері синхронного перекладу робоча пам'ять слугує критично важливим когнітивним ресурсом, який дозволяє перекладачеві тимчасово утримувати та маніпулювати вхідною інформацією, одночасно артикулюючи відповідний результат мовою перекладу. Цей процес вимагає утримання мов-

ленневих сегментів, які часто є складними та наповненими нюансами, щоб забезпечити зв'язність та контекстуальну точність усного перекладу.

Через обмежений обсяг робочої пам'яті перекладачі змушені застосовувати різноманітні когнітивні стратегії, щоб полегшити тягар когнітивного перевантаження. Одним із важливих методів є «чанкінг», коли усні перекладачі розбивають довгі або складні фрази на менші, легші для засвоєння одиниці. Перекладачі можуть зберегти чітке розуміння загального повідомлення та отримати більш зв'язний результат. Цей метод допомагає зменшити когнітивне перевантаження і дає змогу перекладачеві ефективніше обробляти інформацію, забезпечуючи точну передачу суті оригінального повідомлення.

Успішний усний переклад вимагає від перекладача вмілого *розподілу уваги* між кількома важливими завданнями: активне слухання оратора, обробка змісту та контексту, а також вільне формулювання його цільовою мовою. Згідно з дослідженнями Сібера К., така когнітивна багатозадачність значно посилює когнітивний стрес. Постійне жонглювання цими завданнями може призвести до зниження концентрації уваги, що в кінцевому підсумку впливає на якість усного перекладу та загальну ефективність роботи перекладача (Seeber, 2011: 228–242).

Усні перекладачі повинні також володіти навичками *швидкого розуміння та лексичного пошуку*, особливо в умовах обмеженого часу, характерного для усного перекладу в прямому ефірі. Вони повинні швидко синтезувати складні ідеї та нюанси, спираючись на великий словниковий запас і знання контексту, щоб забезпечити точний усний переклад. Здатність майже миттєво реагувати на дискурс оратора є критично важливою; будь-яка затримка може призвести до втрати важливої інформації та зниження зв'язності перекладу.

Висновки. Отже, розумові зусилля, пов'язані з синхронним перекладом, можуть бути надзвичайно високими, оскільки перекладачеві доводиться орієнтуватися в ландшафті конкуруючих вимог. Підвищене когнітивне навантаження може проявлятися по-різному, зокрема у вигляді втоми, розумового перенапруження та більшої ймовірності помилок і пропусків. Дослідження показують, що коли усні перекладачі працюють на межі своїх когнітивних можливостей, їхня продуктивність може знижуватися, що підкреслює необхід-

ність ефективного управління розумовими ресурсами та стійкості під час виконання усних завдань для підтримання високих стандартів точності та ясності перекладу.

Таким чином, високий попит на компетентних усних перекладачів, які можуть ефективно працювати в режимі реального часу – це те, що вимагає сучасний глобалізований світ. Усний переклад – це складна когнітивна діяльність, яка вимагає миттєвої обробки інформації, мовної гнучкості, розвинених навичок уваги, пам'яті та самоконтролю. На основі проведеного аналізу нам вдалося переконатися, що підготовка усного перекладача включає кілька етапів та різні методи, до яких належить тіньове повторення, роботу з автентичним матеріалом, метод ретрансляції, переклад з аркуша, заповнення прогалин, симуляції та рольові ігри. Все це в комплексі допомагає забезпечити якісний переклад у будь-якій ситуації та сприяє розвитку когнітивних, лінгвістичних та комунікативних навичок майбутніх фахівців.

Перспективним вважаємо дослідження ефективності використання нейромереж для усного перекладу та їх вплив на професію перекладача.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойко Я. Усний переклад як особливий вид комунікації. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія Філологія. Журналістика. Том 35 (74). № 4. 2024. Частина 1. С. 52–57.
2. Вережубенко М. Специфіка усного перекладу: особливості телефонних розмов. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 35. 2024. С. 188–191.
3. Кияк Т. Теорія та практика перекладу (німецька мова) / Т. Кияк, О. Огуй, А. Науменко. Вінниця: Нова книга, 2006. 592 с.
4. Литвин І. Перекладознавство. Вид. 5-е, допов. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2019. 240 с.
5. Лях О. *Усний послідовний переклад (німецька мова): зб. вправ для формування навичок усного перекладу*. М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Дон. держ. пед. ун-т». Слов'янськ: ДДПУ, 2019. 61 с.
6. Назаркевич Х. Основи перекладознавства = Grundkurs Translatologie: в 2 ч. Ч. 1: Теоретичний курс: навч. посібник. Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2010. 298 с.
7. Ребрій О. Сучасні концепції творчості у перекладі: монографія. Харків: Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.
8. Селіванова О. Світ свідомості в мові. Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.
9. Яницька І. Структурна модель усного послідовного і синхронного перекладу з турецької мови. *Львівський філологічний часопис* 14. 2023. С. 107–112.
10. Gile D. Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. 2nd ed., John Benjamins, 2009. P. 160.

11. Kautz U. Handbuch Didaktik des Übersetzens und Dolmetschens. Goethe Institut. 2. Aufl. München: Iudicium. 2002. 643 p.
12. Seeber K., Kerzel D. Cognitive load in simultaneous interpreting: Model meets data. *International Journal of Bilingualism*. 16(2). 2011. P. 228–242.

REFERENCES:

1. Boiko, Ya. (2024). Usnyi pereklad yak osoblyvyi vyd komunikatsii [Interpreting as a special type of communication]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya: Filolohiia. Zhurnalistyka*, 35(74), 52–57. [in Ukrainian].
2. Verezubenko, M. (2024). Spetsyfika usnogo perekladu: osoblyvosti telefonnykh rozmow [Specifics of interpreting: Peculiarities of telephone conversations]. *Zakarpatski filolohichni studii*, (35), 188–191. [in Ukrainian].
3. Kyiak, T., Ohui, O., & Naumenko, A. (2006). *Teoriia ta praktyka perekladu (nimetska mova)*. Vinnytsia: Nova knyha. 592 [in Ukrainian].
4. Lytvyn, I. (2019). *Perekladoznavstvo [Translation Studies]* (5th ed., expanded). Cherkasy: Vydavets Chabanenko Yu. A. 240 [in Ukrainian].
5. Liakh, O. (2019). Usnyi poslidovnyi pereklad (nimetska mova): Zbirnyk vprav dlia formuvannia navychok usnogo perekladu [Consecutive interpreting (German): A workbook for developing interpreting skills]. Sloviansk: DDPU. [in Ukrainian].
6. Nazarkevych, K. (2010). *Osnovy perekladoznavstva = Grundkurs Translatologie [Basics of Translation Studies = Grundkurs Translatologie]* : V 2 ch. Ch. 1: Teoretychnyi kurs: Navchalnyi posibnyk. Lviv: Vydavnychiy tsentr Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka. [in Ukrainian].
7. Rebii, O. (2012). Suchasni kontseptsii tvorchosti u perekladi: [Modern concepts of creativity in translation] Monohrafiia. Kharkiv: Kharkivskiy natsionalnyi universytet imeni V. N. Karazina. 376 [in Ukrainian].
8. Selivanova, O. (2012). *Svit svidomosti v movi. [The world of consciousness in language]* Cherkasy: Yu. Chabanenko. 488 [in Ukrainian].
9. Yanytska, I. (2023). Strukturna model usnogo poslidovnoho i synkhronnoho perekladu z turetskoi movy. [Structural model of consecutive and simultaneous interpretation from Turkish] *Lvivskiy filolohichnyi chasopys*, (14), 107–112. [in Ukrainian].
10. Gile, D. (2009). *Basic concepts and models for interpreter and translator training* (2nd ed.). John Benjamins.
11. Kautz, U. (2002). *Handbuch Didaktik des Übersetzens und Dolmetschens [Handbook of Didactics of Translation and Interpreting]* (2nd ed.). Iudicium. (Published in cooperation with Goethe-Institut, if relevant to include.). [in German]
12. Seeber, K., & Kerzel, D. (2011). Cognitive load in simultaneous interpreting: Model meets data. *International Journal of Bilingualism*, 16(2), 228–242.

УДК [338.48:368.022]:811.111'25'373.46
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2025-1-9>

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ КОМПЛЕКСНОГО СТРАХУВАННЯ ПОДОРОЖУВАЛЬНИКІВ: ДОПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ

Олійник Оксана Степанівна,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка

o.s.oliinyk@cuspu.edu.ua

orcid.org/0000-0002-5701-7132

Статтю присвячено з'ясуванню й опису лексичних особливостей договорів комплексного страхування подорожувальників (ДКСП) як компоненту доперекладацького аналізу в мовній парі «українська – англійська». Обов'язковість страхування для міжнародних подорожей, зокрема до країн Шенгенської зони, а також необхідність перекладу договорів страхування для подорожувальників поза межами України зумовлюють важливість точності й зрозумілості змісту таких документів. Згідно з положеннями Цивільного кодексу України й Закону України «Про страхування» ДКСП і додатки до них є юридичними документами, у текстах яких будь-які терміноодиниці набувають юридичного значення у випадку суперечок щодо страхового випадку між страховиком і страхувальником. Матеріалом слугує термінолексика й дефініції термінів у текстах ДКСП та додатків до них, розміщених на офіційних сайтах страхових компаній «Оранта», «Перша» та «Універсальна». У статті визначено типологію термінів і юридичних дефініцій, які функціонують у текстах ДКСП та їхніх додатків. Шляхом структурного, семантичного та прагматичного аналізу термінолексики визначено, що 94,8% терміносистеми ДКСП становлять вузькогалузеві терміни а саме медичні, туристичні, страхові, юридичні, технічні та фінансово-економічні терміноодиниці. Домінування медичних і туристичних термінів пояснюється об'єктом страхового покриття. Особливу увагу приділено юридичним дефініціям як засобу семантизації вузькогалузевих терміноодиниць. Виявлено п'ять типів дефініцій відповідно до класифікації Ф. Беніона (Benipon): обмежувальні (31%), роз'яснювальні (26%), розширювальні (16%), вичерпні (16%) і маркувальні (11%). Найбільш рекурентними в текстах договорів страхування виявились обмежувальні й роз'яснювальні дефініції (57%), прагматична настанова яких полягає у звуженні смислових меж терміна й забезпеченні його однозначного тлумачення з метою уникнення юридичної неоднозначності для забезпечення ефективного врегулювання страхових випадків. Референційних дефініцій не зафіксовано, ймовірно, через потребу в самодостатньому юридичному тлумаченні положень договору. Результати дослідження підтверджують провідну роль спеціалізованої термінології і чітко структурованих дефініцій у ДКСП, яка сприяє однозначному тлумаченню змісту таких договорів. На етапі доперекладацького аналізу ДКСП важливо виокремити інвентар спеціалізованих (вузькогалузевих) термінів, звернути увагу на дефініції, які обмежують або роз'яснюють значення термінів і перевірити наявність усталеного еквівалента в міжнародній страховій або юридичній практиці з метою подальшого якісного перекладу. Перспективи досліджень вбачаються у вивченні граматичних особливостей текстів ДКСП в контексті перекладу.

Ключові слова: договір страхування, юридичний текст, вузькогалузеві терміни, міжгалузеві терміни, юридичні дефініції, доперекладацький аналіз.

LEXICAL FEATURES OF COMPREHENSIVE TRAVEL INSURANCE CONTRACTS: PRE-TRANSLATION ANALYSIS

Oliinyk Oksana Stepanivna,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Translation, Applied and General Linguistics

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

o.s.oliinyk@cuspu.edu.ua

orcid.org/0000-0002-5701-7132

The article is devoted to identifying and describing the lexical features of comprehensive travel insurance contracts (CTICs) as a component of pre-translation analysis in the Ukrainian–English language pair. The obligation to obtain travel insurance for international trips, particularly to Schengen countries, as well as the necessity of translating insurance contracts for travelers outside Ukraine, underlines the importance of accuracy and clarity in such documents. The theoretical framework of the study is based on the provisions of the Civil Code of Ukraine and the Law of Ukraine “On Insurance,” which allows CTICs and their appendices to be classified as legal documents. In such texts, any terminological unit acquires legal significance in the event of disputes between the insurer and the insured. The research

material includes terminology and legal definitions found in CTICs and their appendices published on the official websites of the insurance companies Oranta, Persha, and Universalna. The article presents a typology of terms and legal definitions functioning within CTICs and their appendices. Through structural, semantic, and pragmatic analysis, it is established that field-specific terms account for 94.8% of the CTIC terminological system. These include medical, tourism-related, insurance, legal, technical, and financial-economic terms. The predominance of medical and tourism-related vocabulary is explained by the nature of insurance coverage, which primarily involves protecting travelers' health during active holidays abroad. Special attention is paid to legal definitions as a means of semantic clarification of field-specific terms. Based on F. Bennion's classification, five types of definitions were identified: exclusionary (31%), clarifying (26%), enlarging (16%), comprehensive (16%), and labelling (11%). The most frequent in the corpus were exclusionary and clarifying definitions (57%), whose pragmatic function is to narrow the semantic scope of terms and ensure their unambiguous interpretation, thus avoiding legal ambiguity and facilitating effective claims settlement. Referential definitions were not found, likely due to the need for self-contained legal interpretation within insurance texts. The findings confirm the central role of specialized terminology and well-structured definitions in CTICs, contributing to their unambiguous interpretation. At the stage of pre-translation analysis, it is essential to identify an inventory of field-specific terms, focus on definitions that narrow or clarify their meaning, and check for established equivalents in international insurance or legal practice to ensure high-quality translation. Prospects for further research include exploring the grammatical features of CTIC texts in the context of translation.

Key words: insurance contract, legal text, field-specific terms, inter-field terms, legal definitions, pre-translation analysis.

Вступ. Найбільш поширеними видами відпочинку в Україні й за кордоном вважаються туризм та подорожі, одна з умов здійснення яких включає звернення до страхової компанії з метою придбання страхового полісу (сертифікату). Згідно зі статтею 16 Закону України «Про туризм» (Верховна Рада України, 1995), страхування туристів (медичне та від нещасного випадку) є обов'язковим і забезпечується суб'єктами туристичної діяльності на основі угод зі страховиками. Туристи зобов'язані завчасно підтвердити туроператору чи турагенту наявність належним чином укладеного договору страхування. Страхові компанії пропонують різні види договорів такого типу, при цьому *договір комплексного страхування подорожувальників* (далі – ДКСП) є найбільш поширеним. Його переклад обов'язковий під час подання документів на візу особливо до посольств країн Шенгенської зони (наявність такого страхування є умовою для в'їзду), для інших зарубіжних подорожей. Деякі страхові компанії пропонують білінгвальний договір (українською + англійською мовами), також онлайн-поліси часто створюються двома мовами. У випадку страхової події, коли договір оформлено у вітчизняній компанії, але підтримку здійснює міжнародна асистанс-компанія, наявність перекладу англійською мовою допоможе застрахованій особі захистити свої права. Зазвичай особам, які виїжджають за кордон, рекомендовано мати білінгвальний страховий договір, а також перекладені англійською мовою контакти асистанс-компанії та витяг із умов покриття страхового договору.

Згідно з викладеним вище, специфіка перекладу текстів договорів комплексного страхування подорожувальників у парі мов «україн-

ська – англійська» належить до **актуальних** дослідницьких завдань.

Аналіз наукових джерел із означеної проблеми засвідчив, що тексти договорів і контрактів були об'єктом досліджень (див., напр.: (Гудкова, 2022)), однак, за нашими даними, договір комплексного страхування подорожувальників у аспекті специфіки перекладу його лексики дотепер не отримав вичерпного висвітлення. Об'єктом нашого дослідження вибрано саме термінолексику з огляду на те, що «лексичний рівень привертає найбільшу дослідницьку увагу, а лінгвістичне перекладознавство в цілому має яскраво виражений словоцентричний характер» (Ребрій, 2012:141), при цьому ключовим джерелом мовних одиниць та інформації будь-якої фахового тексту вважається термінологія (Вискушенко, 2015:143).

Мета статті полягає в з'ясуванні й описі особливостей термінологічних одиниць і їхніх дефініцій у текстах договорів комплексного страхування подорожувальників і додатках до них в аспекті їх доперекладацького аналізу.

Доперекладацький аналіз терміносистеми договору комплексного страхування подорожувальників і його додатку включає: аналіз структури договору як типу письмового юридичного тексту, виокремлення термінів страхового і юридичного характеру, а також інших вузькогалузевих термінів, з'ясування специфіки формулювання юридичних дефініцій.

Матеріал дослідження склали ДКСП й додатки представлені на інтернет-сайтах страхових компаній «Оранта», «Перша» та «Універсальна».

Розділ 1. Договір комплексного страхування подорожувальників як тип юри-

дичного тексту: визначення та структура.

Визначення договору страхування подано в таких нормативно-правових актах України: Цивільному кодексі України (ст. 979) (Верховна Рада України, 2003), Законі України «Про страхування» (ст. 16) (Верховна Рада України, 1996). Відповідно до ч. 1 ст. 16 Закону України «Про страхування» договір страхування уособлює «письмову угоду між страхувальником і страховиком, згідно з якою страховик бере на себе зобов'язання у разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату страхувальнику або іншій особі, визначеній у договорі страхування страхувальником, на користь якої укладено договір страхування (надати допомогу, виконати послугу тощо), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі у визначені строки та виконувати інші умови договору». Цивільний кодекс (далі – ЦК) України у Главі 67 визначає предмет договору страхування (стаття 980), форму та умови договору страхування (статті 981-982). Згідно з ЦК, «Договір страхування укладається в письмовій формі з дотриманням вимог до письмової форми правочину, встановлених цим Кодексом», істотні умови такого договору охоплюють: «предмет договору страхування, страховий випадок, розмір грошової суми, в межах якої страховик зобов'язаний провести виплату в разі настання страхового випадку (страхова сума), розмір страхового платежу й строки його сплати, строк договору та інші умови, визначені актами цивільного законодавства» (Верховна Рада України, 2003). Саме ці положення в загальних рисах визначають структуру та зміст страхового договору.

На підставі цього вважаємо Договір комплексного страхування подорожувальників юридичним текстом, який укладається письмово між особою, яка подорожує (страхувальником), і страховою компанією (страховиком) з метою забезпечення страхового захисту мандрівника на період подорожі. ДКСП забезпечує майнові (фінансові) інтереси й отримання грошової компенсації мандрівниками при настанні певного страхового випадку за межами їхнього постійного місця проживання.

У результаті контент-аналізу зразків (шаблонів) текстів ДКСП, розміщених на сайтах страхових компаній «Оранта», «Перша» та «Універсальна», виокремлено такі їх види: 1) медичне страхування (покриття витрат на лікування, госпіталізацію, екстрену медичну допомогу та репатріацію); 2) стра-

хування від нещасного випадку (компенсація в разі травми або смерті внаслідок нещасного випадку); 3) страхування багажу (компенсація у випадку втрати, крадіжки або пошкодження багажу); 4) страхування цивільної відповідальності (покриття шкоди, заподіяної третім особам); 5) страхування від скасування/переривання подорожі (повернення витрат на турчи квитки в разі непередбачуваних обставин (хвороба, втрата документів тощо)).

Офіційною складовою частиною ДКСП є Додаток до договору (далі – Додаток ДКСП), який конкретизує або розширює умови основного договору. Типовий зміст Додатку ДКСП охоплює такі змістові компоненти: 1) Персональні дані застрахованої особи (осіб) (ПІБ, дата народження, паспортні дані; місце проживання; контактна інформація); 2) Уточнення умов покриття (перелік страхових ризиків, які включені/виключені; точна країна/територія дії договору; часовий діапазон дії договору; кількість поїздок (одна/множинна); вид транспорту (якщо це впливає)); 3) Тарифна інформація (розмір страхового платежу; страхова сума (загальна та за видами ризиків); валюта договору; франшиза (непокривана сума); 4) Наявність додаткових опцій (страхування багажу; страхування від скасування подорожі; спортивне страхування (активний відпочинок)); 5) Інформація про асистанс-компанію (назва, контактні телефони, вебсайт, інструкції на випадок настання страхового випадку); 6) Підписи сторін (за потреби у випадку, коли додаток оформлюється окремо від полісу). Часто додаток ДКСП має назву «Загальні умови добровільного комплексного страхування». Цей Додаток має важливе значення з двох причин: для персоналізації умов страхування, наприклад, уточнення типу подорожі (туризм, навчання тощо), включення нестандартних ризиків, а також як джерело деталізації в разі настання страхового випадку або суперечок (що саме було застраховано й у яких межах). Слід зауважити, що залежно від страхової компанії та конкретного продукту, зміст Додатку ДКСП може варіюватися, тому страхувальникам слід звертатися безпосередньо до вибраної компанії.

Розділ 2. Особливості терміносистеми й дефініцій термінів у текстах ДКСП. Виходячи з того, що термінологія й правові дефініції є важливим інструментом техніки нормопроєктування, і належне використання цього інструментарію дає змогу законодавцеві досягати поставлених цілей нормативного регулювання (ratio legis) (Возняк, 2024: 7),

вважаємо термінологію не тільки основним засобом конструювання фахового тексту, але й одночасно головним інструментом, за допомогою якого відбувається його тлумачення, а відтак терміносистема та формулювання дефініцій як засобів семантизації термінів набувають надзвичайної значущості для ДКСП, як і будь-якого договору.

Усю лексику фахового тексту поділяють на такі види: 1) терміни певної галузі, які мають власну дефініцію; 2) міжгалузеві загальнонаукові термінологічні одиниці; 3) напівтерміни або професіоналізми; 4) професійні жаргонізми, яким властивий високий рівень образності, емотивна забарвленість (Кияк, 2007: 104; Кияк, Огуй, Науменко: 28-29). Відштовхуючись від цієї загальної типології, вважаємо, що термінолексика ДКСП та його Додатка включає: 1) вузькогалузеві терміни страхування, медицини, туризму, спорту, фінансів і права; 2) міжгалузеві терміни. Вузькогалузева лексика містить у собі найвагомішу інформацію (Вискушенко, 2015:143), а професіоналізми й професійні жаргонізми більше вживаються в усній фаховій комунікації, тому для ДКСП вони не властиві. При цьому будь-який термін (загальнонауковий, галузевий чи міжгалузевий) у юридичному тексті набуває специфічного юридичного значення (Скакун, 2001:472).

Шляхом семантичного аналізу терміноодиниць текстів ДКСП і Додатків до них корпусу нашого матеріалу спостереження установлено, що 94,8% таких лексичних одиниць (далі – ЛО) складають вузькогалузеві терміни, а саме: медичні терміни (113 ЛО або 42,2%), напр.: *drug addiction* (наркоманія), *substance abuse* (токсикоманія), *spinal cord injury* (травми хребта); спортивні та туристичні терміни (55 ЛО або 22,0%), напр.: *mountaineering* (альпінізм), *rock climbing* (скелелазіння), *cycling* (велосипедні прогулянки); юридичні терміни (34 ЛО або 13,6%), напр.: *causing the damage to life and health of the third persons* (нанесення збитків майну третіх осіб); *testimonial evidence* (протокол опиту свідків); страхові терміни (24 ЛО або 9,6%), напр.: *reimbursement of expenses* (відшкодування витрат); *insurance beneficiary* (вигодонабувач); *deductible* (франшиза); технічні терміни (7 ЛО або 2,8%), напр.: *technical inspection* (автотоварознавча експертиза); *servicelife* (строк експлуатації); *sudden breakdown* (раптова технічна поломка); *traffic accident* (дорожньо-транспортна пригода); фінансово-економічні терміни (4 ЛО або 1,6%), напр.: *sales receipts* (товарні чеки);

currency of insured sums (валюта страхових сум); *cash settlement documents* (розрахунково-касові документи). Міжгалузеві терміни виявили незначну рекурентність: (13 ЛО або 5,2%), напр.: *treaty* (угода); *service* (послуга) тощо.

Незважаючи на те, що ДКСП є різновидом юридичного тексту, у ньому переважають вузькогалузеві терміни, зумовлені видом ДКСП. Так медичні терміни ДКСП, предметом якого є медичне страхування подорожувальника, складатимуть значну частину терміносистеми договору, у нашому матеріалі спостереження – 42,2% ЛО від усіх зафіксованих термінів. При цьому найбільш рекурентними виявились назви хвороб і станів, які належать до страхового випадку, або навпаки не належать, напр.: *acute inflammation of tooth soft tissues* (гостре запалення м'яких тканин зуба); *chololithiasis* (жовчнокам'яна хвороба); *viral hepatitis* (вірусний гепатит) тощо. Друге місце за частотою вживання посідають терміни, які позначають назви медичних втручань і маніпуляцій, напр.: *X-Ray examination* (рентгенівське дослідження); *tooth luting* (пломбування зуба); *interruption of pregnancy* (переривання вагітності).

Для тлумачення ДКСП та його додатка велике значення мають дефініції термінів, з огляду на те, що договір страхування має бути зрозумілим для усіх сторін (страхувальника, страховика та юристів) у разі виникнення страхового випадку, врегулювання спорів або необхідності правового аналізу умов договору. У юридичній літературі відсутній єдиний підхід до поняття «юридична дефініція» (див.: Друк, 2024). У найзагальнішому сенсі дефініція окреслює межі змісту поняття, якщо взяти до уваги близькість значення латинського слова *definitio* до слів “межа”, “границя”, “кінець чогось”. Іншими словами, правова дефініція уособлює розуміння (характеристику) правових явищ, позначених відповідним юридичним терміном, через виокремлення їхніх основних ознак (Косович, 2013:44). У нашому дослідженні послуговуємося класифікацією дефініцій Френсиса Беніона (Bennion), яка охоплює шість типів: вичерпні (comprehensive), роз'яснювальні (clarifying), референційні (referential), розширювальні (enlarging), маркувальні (labelling) й обмежувальні (exclusionary) (Bennion, 1990:132).

У результаті застосування низки дослідницьких процедур (структурний, семантичний, прагматичний види аналізу) уста-

новлено, що в текстах ДКСП і додатках використовуються такі типи дефініцій термінів: обмежувальні (31%), роз'яснюючі (26%), розширювальні (16%), вичерпні (16%), маркувальні (11%). Слід зазначити, що в досліджених текстах не зафіксовано референційних дефініцій, достатньо поширених у юридичних текстах, які відсилають до інших документів, щоб забезпечити уникнення дублювання дефініцій і лаконічність. Пояснюємо відсутність таких дефініцій в ДКСП і додатках вимогою представлення юридично значущої інформації, тлумачення якої не потребує звернення до додаткових фахових джерел.

Згідно з кількісними даними, третину дефініцій в ДКСП і додатках складають обмежувальні, напр.: **Члени сім'ї Застрахованої особи** – чоловік/дружина, діти, батьки, рідні брати та сестри Застрахованої особи. – *Members of the Insured person's family shall be the Insured person's husband/wife, children, parents, whole brothers and sisters.* У наведеному випадку дефініція звужує інтерпретацію терміна «**члени сім'ї**», виключаючи з нього інших родичів, таких як онуки, бабусі й дідусі, зяті, невістки тощо, які могли б розглядатися як члени сім'ї у загальнозживаному розумінні. Завдяки дефініціям такого типу встановлюються межі поняття, звужується значення терміна відповідно до контексту юридичного документа з метою виключення багатозначного розуміння конкретного поняття.

Друге місце за поширеністю в текстах ДКСП і додатках посідають роз'яснювальні дефініції (26%). Згідно з міркуванням лінгвіста Френсиса Беніона таку дефініцію легко розпізнати за структурою “*T means A, B, C or D, or any other manifestation of T*”. Наведений приклад роз'яснює зміст поняття «Застрахована подорож»: **Застрахована Подорож** (далі – Подорож або Поїздка) – з метою застосування в цих умовах страхування розуміються закордонні ділові, туристичні, приватні та інші види поїздок, які організовані і здійснюються громадянами самостійно або за допомогою (через) відповідних суб'єктів туристичної діяльності (туроператорів, турагентів), приймаючих сторін (роботодавців, учбових закладів), незалежно від форми власності і від організаційно-правової форми останніх. – **Insured Travel** (hereinafter referred to as Travel or Trip) – for the purpose of applying insurance under these conditions, means foreign business, tourist, private and other types of travel, which are organized and carried

out by citizens independently or with the help of (through) relevant tourist activity entities (tour operators, travel agents), the receiving parties (employers, educational institutions), regardless of the form of ownership and the legal form of the latter.

Розширювальні дефініції (16%), які мають структуру “*T includes X*”, розширюють значення терміна й забезпечують економію кількості дефініцій у подальшому тексті договору або його додатку, напр.: **Активний туризм (A)** – пов'язаний із ризиком та істотними фізичними навантаженнями, вимагає сміливості і навиків та/або використання механічних та інших засобів пересування та переміщення по суші, на воді, під водою та у повітрі (крім випадків, коли Страхувальник сплатив проїзд і є пасажиром пасажирського транспортного засобу), пересування на тваринах, велосипедах, моторолерах, мотоциклах та квадроциклах, сплави на човнах або плотах по річках та інших водоймах та іншими аналогічними видами відпочинку. – **Active tourism (A)** – connected with a significant risk and physical activity, requires courage and skills and/or use of mechanical transport and other means of travel on land, water, underwater and in the air (except the cases when the Insurant paid for his/her travel in a passenger transport), also the use of animals for travel purposes, bikes, scooters, motorcycles and ATVs, rafting boats or rafts on the rivers or other water and other similar types of activities.

Вичерпні дефініції (16%) представляють повне, узагальнююче значення терміна з наведенням істотних властивостей понять, які є важливими для регулювання певної діяльності, напр.: **Договір страхування** – це письмова угода між Страхувальником і Страховиком, згідно з якою Страховик бере на себе зобов'язання у разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату Страхувальнику або іншій особі, визначеній у договорі страхування Страхувальником, на користь якої укладено договір страхування (організувати надання допомоги, оплатити послугу тощо), а Страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі у визначені строки та виконувати інші умови договору. – **The Insurance Contract** is a written treaty between the Insurant and the Insurer, which determines the Insurer's responsibility to pay insurance compensation to the Insurant or other person determined by the Insurant in the Insurance Contract and for the benefit of which the Insurance Contract is concluded (to

arrange assistance, to pay for the service, etc.) in the event of the insured accident and the Insurant undertakes responsibility to pay insurance premiums in the determined terms and perform other conditions of the Contract. У цій дефініції перераховано всі важливі компоненти терміна **договір страхування** (страховик, страхувальник, страхова виплата, страхові платежі, умови договору, страховий випадок).

Маркувальні дефініції (11%) наводять коротку назву з метою подальшого використання у документі. Вони вміщують два обов'язкових складники: «маркувальний термін» + «поняття-пояснення», яке йому відповідає. Надалі в договорі вказуватиметься лише термін, напр.: **Застрахована особа** – фізична особа у віці до 80 років (станом на дату початку подорожі), про страхування якої укладено Договір. – *The Insured person shall be understood as a natural person under the age of 80 years (on the date of the beginning of the trip) insured under this Contract.*

Висновки. Отже, застосування низки евристичних процедур до терміноодиниць договору комплексного страхування подорожувальників і додатків засвідчило, що означені документи як юридичні тексти, загальне визначення яких подано в Цивільному Кодексі України та Закону «Про страхування», уособлюють письмову угоду між страхувальником і страховиком, укладену з дотриманням вимог до письмової форми правочину, згідно з якою страховик бере на себе зобов'язання в разі настання страхового випадку забезпечити отримання грошової компенсації мандрівниками, а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі й виконувати інші умови договору. Договір комплексного страхування подорожувальників пропонує декілька послуг страхування: медичне страхування; страхування від нещасного випадку; страхування багажу; страхування цивільної відповідальності та страхування від скасування/переривання подорожі. Детальні персоналізовані умови ДКСП представлено в додатку до нього.

Аналіз терміноодиниць і дефініцій як засобів семантизації термінів ДКСП і додатків дозволив визначити, що 94,8% термінів складають вузькогалузеві терміни (медичні, спортивні, туристичні, юридичні, страхові, технічні, фінансово-економічні); міжгалузеві терміни виявили незначну рекурентність (5,2%) у матеріалі дослідження. Серед вузькогалузевих терміноодиниць велика частка термінів-інтернаціоналізмів. Типологія дефініцій

терміноодиниць у текстах ДКСП і додатків охоплює: обмежувальні (31%), роз'яснювальні (26%), розширювальні (16%), вичерпні (16%), маркувальні (11%). Найчастіше вживаються обмежувальні й роз'яснювальні дефініції – 57%, засобами яких звужується значення терміна відповідно до контексту страхового договору, виключається багатозначне розуміння конкретного поняття, подається повне, узагальнююче значення терміна з наведенням істотних властивостей понять.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у з'ясуванні й описі специфіки граматичних особливостей у текстах договорів комплексного страхування подорожувальників у аспекті перекладу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Верховна Рада України. Цивільний кодекс України: Книга п'ята «Зобов'язальне право», Глава 67 «Страхування» (статті 979–999). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Верховна Рада України. Закон України «Про страхування» № 85/96-ВР від 7 березня 1996 року (зі змінами). Відомості Верховної Ради України, 18, ст. 78. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text>
3. Верховна Рада України. Закон України «Про туризм» № 324/95-ВР від 15 вересня 1995 року (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>
4. Вискушенко, С. А. Фахова мова як об'єкт лінгвістичного дослідження. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Історичні науки»*. 2015, № 58, 142–144.
5. Гудкова, Н. М. Особливості перекладу договорів і контрактів: лексико-граматичний аспект. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. 2022, Вип. 15(83), 74–78 URL: <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/3632>
6. Друк, Тарас. Поняття та ознаки юридичних дефініцій. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2024, № 5 (65), 227–231. DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.5.36>
7. Кияк, Т. Р. Функції та переклад термінів у фахових текстах. *Вісник Житомирського держ. ун-ту імені Івана Франка*. 2007, Вип. 32, 104–108.
8. Кияк, Т. Р., Огуй, О. Д., Науменко, А. М. Теорія та практика перекладу (німецька мова) : [підручник для студентів вищих навчальних закладів]. Вінниця: Нова книга. 2006, 596 с.
9. Косович, В. Правові дефініції як засіб забезпечення створення досконалих нормативно-правових актів України. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2013, Вип. 57, 43–52.
10. Ребрій, О. В. *Сучасні концепції творчості у перекладі*: [монографія]. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2012, 376 с.
11. Скаун, О. Ф. Теорія держави і права. Харків: Еспада. 2001, 656 с.
12. Страхова компанія «Оранта». *Додаток 2 до Публічного договору-Оферти добровільного страхування подорожуючих за кордоном: Загальні умови договору*

добровільного страхування подорожуючих за кордоном. URL: <https://oranta.ua/upload/iblock/3d3/3d3798d6d6a1e7a4010753a7163f381e.pdf>

13. Страхова компанія «Перша». (2020, листопад 1). Загальні умови добровільного комплексного страхування подорожуючих за кордон за програмою «E-Vector». URL: <https://persha.ua/wp-content/uploads/2020/12/evector-191101.pdf>
14. Страхова компанія «Універсальна». Умови добровільного комплексного страхування подорожуючих за кордоном: Tourist Plus. URL: https://universalna.com/documents/offers/Umovy_dobrovilnoho_kompleksnoho_strakhuvannia_podorozhuichykh_Tourist_Plus_1190_10-101_vid_01.04.2023.pdf
15. Bennion, F. (1990). *Bennion on Statute Law*. London: Longman Law. 373 p.

REFERENCES:

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (2003). Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Knyha piata «Zoboviazalne pravo», Hlava 67 «Strakhuvannia [Civil Code of Ukraine: Book Five "Obligations Law", Chapter 67 "Insurance"] (Articles 979–999). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].
2. Verkhovna Rada of Ukraine. (1996). Zakon Ukrainy «Pro strakhuvannia» № 85/96-VR vid 7 bereznia 1996 roku (zi zminamy) [Law of Ukraine "On Insurance" No. 85/96-VR of March 7, 1996 (as amended)] Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, 18, Article 78. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-bp#Text> [in Ukrainian].
3. Verkhovna Rada of Ukraine. (1995). Zakon Ukrainy «Pro turyzm» № 324/95-VR vid 15 veresnia 1995 roku (zi zminamy) [Law of Ukraine "On Tourism" No. 324/95-VR of September 15, 1995 (as amended)]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-bp> [in Ukrainian].
4. Vyskushenko, S. A. (2015). Fakhova mova yak ob'ekt linhvistichnoho doslidzhennia. [Professional language as an object of linguistic research] *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademii», serii «Istorychni nauky», (58), 142–144.* [in Ukrainian].
5. Gudkova, N. M. (2022). Osoblyvosti perekladu dohovori i kontraktiv: leksyko-hramatychnyi aspekt. [Peculiarities of translating agreements and contracts: Lexical and grammatical aspect] *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademii»: serii «Filolohii», 15(83), 74–78.* <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/3632> [in Ukrainian].
6. Druk, T. (2024). Poniattia ta oznaky yurydychnykh definitsii [The concept and features of legal definitions] *Knowledge, Education, Law, Management, (5)65, 227–231.* <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.5.36> [in Ukrainian].
7. Kiyak, T. R. (2007). Funktsii ta pereklad terminiv u fakhovykh tekstakh. [Functions and translation of terms in specialized texts]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzh. un-tu imeni Ivana Franka, (32), 104–108.* [in Ukrainian].
8. Kiyak, T. R., Ohui, O. D., & Naumenko, A. M. (2006). *Teoriia ta praktyka perekladu (nimetska mova) : [pidruchnyk dlia studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv].* [Theory and practice of translation (German): A textbook for university students] Vinnytsia: Nova knyha, 596 p. [in Ukrainian].
9. Kosovych, V. (2013). Pravovi definitsii yak zasib zabezpechennia stvorennia doskonalykh normatyvno-pravovykh aktiv Ukrainy. [Legal definitions as a means of ensuring the creation of high-quality regulatory acts in Ukraine] *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii yurydychna, (57), 43–52.* [in Ukrainian].
10. Rebrii, O. V. (2012). Suchasni kontseptsii tvorchosti u perekladi [Modern concepts of creativity in translation]: [monohrafiia]. Kh.: KhNU imeni V. N. Karazina. 376 p. [in Ukrainian].
11. Skakun, O. F. (2001). *Teoriia derzhavy i prava.* [Theory of state and law] Kharkiv: Espada. 656 p. [in Ukrainian].
12. Strakhova kompaniia «Oranta». Dodatok 2 do Publichnoho dohovoru-Oferty dobrovilnoho strakhuvannia podorozhuichykh za kordonom: Zahalni umovy dohovoru dobrovilnoho strakhuvannia podorozhuichykh za kordonom. [Annex 2 to the Public Offer Agreement on Voluntary Travel Insurance Abroad: General Conditions] <https://oranta.ua/upload/iblock/3d3/3d3798d6d6a1e7a4010753a7163f381e.pdf> [in Ukrainian].
13. Strakhova kompaniia «Persha». Zahalni umovy dobrovilnoho kompleksnoho strakhuvannia podorozhuichykh za kordon za prohramoiu «E-Vector». [General Conditions of Voluntary Comprehensive Travel Insurance Abroad under the "E-Vector" Program.] <https://persha.ua/wp-content/uploads/2020/12/evector-191101.pdf> [in Ukrainian].
14. Strakhova kompaniia «Universalna». Uмовы dobrovilnoho kompleksnoho strakhuvannia podorozhuichykh za kordonom: Tourist Plus [Conditions of Voluntary Comprehensive Travel Insurance Abroad: Tourist Plus] https://universalna.com/documents/offers/Umovy_dobrovilnoho_kompleksnoho_strakhuvannia_podorozhuichykh_Tourist_Plus_1190_10-101_vid_01.04.2023.pdf [in Ukrainian].
15. Bennion, F. (1990). *Bennion on Statute Law*. London: Longman Law. 373 p.

УДК 005.8SCRUM:81'25'276.6'373.46

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2025-1-10>

ТЕРМІНОЛОГІЯ ПРОЄКТНО-КОМАНДНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ SCRUM В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ ДІЛОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ: СЕМАНТИКО-ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

Янишин Ольга Каролівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри філології та перекладу

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

olha.yanyshyn@nung.edu.ua

orcid.org/0000-0003-2539-7406

Романенко Наталія Валеріївна,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри філології та перекладу

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

nataliia.romanenko@nung.edu.ua

orcid.org/0000-0003-3450-4752

Мандзюк Ольга Миколаївна,

здобувачка 3 року навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Англійська філологія та переклад»

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

olha.mandziuk-fil222@nung.edu.ua

orcid.org/0009-0000-3455-2100

Проведене дослідження обґрунтовує зв'язок між якістю перекладу термінології Scrum, досягненням Цілей сталого розвитку ООН та ефективною міжнародною діловою комунікацією, тим самим підкреслюючи ширшу соціальну, культурну та економічну актуальність перекладацьких студій у контексті інтеграції України у світові практики. У сучасному мінливому середовищі, де успіх залежить від ефективної ділової комунікації, а сталий розвиток є світовим пріоритетом, виняткового значення набувають міжнародно визнані гнучкі методології управління проєктами, зокрема фреймворк Scrum. Якісний переклад його термінології особливо важливий для забезпечення ефективної міжнародної бізнес-комунікації та інтеграції українських фахівців у світові практики сталого проєктно-командного менеджменту. На основі комплексного аналізу термінології управління проєктами командами Scrum, проведеного на матеріалі паралельного корпусу книги Дж. Сазерленда "Scrum: The Art of Doing Twice the Work in Half the Time" та її українського перекладу, встановлені семантико-перекладацькі особливості Scrum-термінології. Наукова новизна дослідження полягає у системному семантико-перекладацькому аналізі вибірки Scrum-термінології обсягом 200 одиниць, які було класифіковано за тематичними групами та за структурними особливостями. Встановлено частоту використання основних способів перекладу (калькування, транскодування, адаптивне транскодування, описовий переклад та використання наявного еквівалента) у відтворенні англійської термінології Scrum українською мовою. Виявлено кореляцію між структурою термінів та вибором способу перекладу. Зокрема, транскодування та калькування переважають у перекладі складних термінів. Натомість переклад аббревіатур потребує комплексного прагматичного підходу, що полягає у збереженні їх оригінального вигляду та надання контекстуального пояснення під час першого вживання. Така практика виникла як відповідь на те, що здійснені раніше спроби створення українських аббревіатур не набули широкого вжитку серед користувачів. Щоб підвищити якість перекладу Scrum-контенту, розроблено низку рекомендацій у контексті міжнародної ділової комунікації та сприяння сталому розвитку, які стануть у пригоді перекладачам-практикам, фахівцям з локалізації, а також компаніям і організаціям, котрі працюють з міжнародними Scrum-командами. Подальшого дослідження потребує прикладний лінгводидактичний аспект використання термінології та практик фреймворку Scrum на заняттях з ділової англійської мови та перекладу.

Ключові слова: галузевий переклад, ділове спілкування, лексико-семантичний аналіз, локалізація, переклад термінології, перекладацькі стратегії.

TERMINOLOGY OF SCRUM PROJECT AND TEAM MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL BUSINESS COMMUNICATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT: SEMANTIC AND TRANSLATION ASPECTS

Yanyshyn Olha Karolivna,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Philology, Interpreting and Translation
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
olha.yanyshyn@nung.edu.ua
orcid.org/0000-0003-2539-7406

Romanenko Nataliia Valeriivna,

Candidate of Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Philology, Interpreting and Translation
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
nataliia.romanenko@nung.edu.ua
orcid.org/0000-0003-3450-4752

Mandziuk Olha Mykolaiivna,

3rd year student of the first (bachelor's) level of higher education in the educational
and professional program "English Philology and Translation"
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
olha.mandziuk-fil222@nung.edu.ua
orcid.org/0009-0000-3455-2100

The paper substantiates the connection between the quality of Scrum terminology translation and the success of the UN Sustainable Development Goals through effective international business communication. Consequently, it underscores the broader social, cultural, and economic relevance of translation studies in the context of Ukraine's integration into global practices. In today's unstable environment, where success hinges on effective business communication and sustainable development is a world-wide priority, agile project management methodologies, particularly the Scrum framework, gain special importance. It is especially significant to provide high-quality translation of their terminology to facilitate effective international business communication and integrate Ukrainian specialists into global practices of sustainable project-team management. Based on a thorough examination of the parallel corpus of J. Sutherland's book "Scrum: The Art of Doing Twice the Work in Half the Time" and its Ukrainian translation, the semantic and translation characteristics of Scrum terminology are identified. The scientific novelty of the research lies in the systematic semantic and translation analyses of a sample comprising 200 selected units of Scrum terminology, which were classified into eight thematic groups and by their structural features. It is determined the frequency of using primary translation strategies (specifically calque, transcoding, adaptive transcoding, descriptive translation and selection of the existing equivalent) for translating English Scrum terminology into Ukrainian. The correlation was found between the structure of terms and the choice of translation strategy. Specifically, transcoding and calquing prevail in translating multi-word terms. In contrast, translating abbreviations requires a comprehensive pragmatic approach and contextual explanations, as a response to the fact that earlier attempts to create Ukrainian abbreviations did not gain widespread adoption among users. Additionally, some recommendations for translating Scrum-related terminology in the context of business communication and the promotion of sustainable development are suggested. They will be useful for practicing translators, localization specialists, and companies and organizations working with international Scrum teams. Further research is needed on the applied lingua-didactic aspect of using Scrum terminology and practices in business English and translation classes.

Key words: area-specific translation, business communication, lexical and semantic analyses, localization, translation of terminology, translation strategies.

Вступ. У сучасному світі, що швидко змінюється, успіх у бізнесі часто залежить від ефективної ділової комунікації. Водночас глобальним пріоритетом влади, бізнесу та суспільства стають ідеї сталого розвитку. За цих умов дедалі більшої ваги набувають міжнародно визнані методології гнучкого управління проєктами, серед яких виділяється фреймворк Scrum. Опираючись на

свої основні принципи, Scrum демонструє відкритість, аналіз і здатність до адаптації, що допомагає налагодити злагоджену співпрацю, сприяє творенню командної синергії та успішній реалізації проєктів. Однак, наразі бракує достатньо глибоких лінгвістичних та перекладацьких досліджень, присвячених саме термінології Scrum. Ця прогалина може ускладнити міжнародне ділове спілкування

або навіть завадити українським фахівцям повноцінно інтегруватися у світові практики сталого проєктно-командного менеджменту. Тож **актуальність дослідження** семантико-перекладацьких аспектів термінології Scrum зумовлена потребою забезпечити якісну ділову комунікацію, що сприятиме успішній реалізації міжнародних проєктів та досягненню цілей сталого розвитку.

Мета та завдання дослідження – на основі комплексного аналізу термінології проєктно-командного менеджменту Scrum встановити її семантико-перекладацькі особливості та розробити практичні рекомендації щодо перекладу в контексті міжнародної ділової комунікації та сприяння сталому розвитку.

Дослідження базується на наукових розвідках, що висвітлюють зміст і способи імплементації Цілей сталого розвитку (далі – ЦСР) (Буряк & Маковоз, 2024; Endres et al., 2022; United Nations, n.d.; Wolff & Ryneveld, 2024), підвалини ділового спілкування та особливості фреймворку Scrum (Cucolaş & Russo, 2023; Sutherland, 2014). Наявність україномовних глосаріїв та словників термінів Scrum та Agile-методологій є важливим фактором успішного впровадження цих методів в Україні, проте для опанування складного процесу гнучкого управління командними проєктами сухого глосарія недостатньо. З цієї позиції одне із найвпливовіших видань у цій галузі, книга Дж. Сазерленда «Scrum. Навчись робити вдвічі більше за менший час», що поєднує теоретичні основи та практичне керівництво, є цінним джерелом для дослідження функціонування термінології проєктного менеджменту та гнучких методологій розробки. Поєднуючи елементи науково-популярного та професійного видання, строго професійний виклад методології Scrum із практичними прикладами щоденного життя, популярними поясненнями й метафорами, досліджувана книга доступна розумінню широкої аудиторії та дозволяє простежити функціонування термінології в різних комунікативних контекстах. Емпіричним матеріалом слугували паралельні тексти американського науково-популярного видання J. Sutherland “Scrum: The Art of Doing Twice the Work in Half the Time” (Sutherland, 2014) та його українського перекладу «Scrum. Навчись робити вдвічі більше за менший час», здійсненого Я. Лебеденком (Сазерленд, 2022). Завдяки одночасному доступу до оригінального тексту книги та його українського перекладу виявлено способи перекладу англійської термі-

нології українською мовою, зокрема випадки контекстуального вживання термінів, а також встановлені різноманітні підходи до термінотворення в українській мові.

Проведене дослідження ґрунтується на комплексному методологічному підході, що поєднує аналіз наукових розвідок з кількісним і якісним аналізом термінології Scrum у контексті міжнародної ділової комунікації та сталого розвитку. Емпіричний матеріал, зібраний методом суцільної вибірки, становить 200 одиниць термінів та терміносполук зі сфери проєктно-командного менеджменту Scrum, які були класифіковані та систематизовані за тематичними категоріями (базові поняття, ролі, артефакти, події, технічні терміни, процеси, метрики, організаційні терміни) та структурними особливостями (однокомпонентні терміни, складені терміни / терміносполуки, терміни-аббревіатури), з опорою на наукові підходи (Jaleniauskiene & Čičelytė, 2011). Для аналізу термінологічних одиниць застосовувались такі методи: описовий метод (для систематизації та характеристики термінологічних одиниць Scrum), порівняльний аналіз (для зіставлення термінів вихідного тексту та їх українських перекладів і виявлення актуальних перекладацьких підходів); кількісний аналіз (для визначення частки різних способів перекладу у загальній вибірці та в розрізі тематичних і структурних груп термінів) та контекстуальний аналіз (для вивчення функціонування термінів у тексті, впливу контексту на вибір перекладацької стратегії тощо). Такий всебічний підхід дозволив провести детальний семантико-перекладацький аналіз термінології Scrum, оцінити ефективність використаних перекладацьких стратегій та обґрунтувати вплив якісного перекладу на міжнародну ділову комунікацію та досягнення ЦСР.

Взаємозв'язок Scrum, комунікації та ЦСР. Еволюція відбувається у динамічному реагуванні на вимоги навколишнього середовища, тому з наближенням кліматичної кризи будь-яка діяльність дедалі більше оцінюється не тільки з погляду науково-технічної досконалості, але й за її сталістю. ЦСР, ухвалені та затверджені як офіційний документ Генеральної Асамблеї ООН у 2015 р. Це сімнадцять глобальних цілей, мета яких – до 2030 р. покращити життя людей і планети та вивести світ на шлях сталого та життєстійкого розвитку, викоренивши бідність і голод та надавши всім рівний доступ до освіти, охорони здоров'я тощо (United Nations, n.d.).

Як стверджує М. Ендрес, для успішного досягнення ЦСР виробникам доцільно впроваджувати гнучкі фреймворки, зокрема Scrum, у свою інноваційну діяльність та розроблення новітньої продукції (Endres et al., 2022). Зауважено, що й сама концепція Scrum узгоджується принаймні з трьома ЦСР: забезпечити гідну працю та економічне зростання для всіх (ЦСР 8), сприяти сталому розвитку промисловості, інновацій та інфраструктури (ЦСР 9) та забезпечувати партнерство заради цілей (ЦСР 17) (Буряк & Маковоз, 2024). Тож з'ясуємо, як навчання діловій комунікації та якісний переклад спеціальної термінології можуть сприяти досягненню ЦСР та розвитку міжнародної співпраці.

У цьому контексті привертає увагу думка про нерозривний зв'язок, що поєднує ділову комунікацію та сталість бізнесу з розробленою Дж. Сазерлендом теорією, оскільки Scrum впливає на управління проектами, динаміку команди та організаційну стратегію (Endres et al., 2022). Scrum наголошує на прозорості, перевірці й адаптації, що в комплексі сприяє кращій комунікації та закріплює стійкі практики в організаціях (Wolff & Ryneveld, 2024). Методологія Scrum покращує ділову комунікацію завдяки стенд-апам (щоденним коротким нарадам, які сприяють прозорості, бо інформують членів команди про прогрес, виклики й короткострокові плани), скрамам (розширеним щоденним нарадам), спринтам (плануванню короточасних відрізків роботи) та аналізу результатів їх виконання (Cucolaş & Russo, 2023). Scrum залучає до співпраці міжфункціональні команди, для ефективної роботи яких (що у плані інновацій, що у плані стійкості) вирішальне значення мають оперативна командна робота та навички міжособистісного спілкування (Hidalgo, 2019).

Акцентуємо, що чітка ділова комунікація є основою ефективного управління, а тому навченість правильно комунікувати про поставлені до проекту вимоги (*Product Backlog*), про прогрес (*Increment*) або проблеми з його реалізацією (*Impediment*) забезпечує прозору підзвітність, допомагає вчасно реагувати й оптимізувати командну взаємодію, що підвищує ефективність управління проектом і результується у зростання продуктивності, інноваційності й конкурентоспроможності компанії. Все перелічене сприяє досягненню ЦСР 8 («Гідна праця та економічне зростання») та ЦСР 16 («Мир, справедливість та сильні інститути»). Зміст ЦСР тут і далі цитуємо за (United Nations, n.d.). Навчити діловій комунікації означає сформувати міжкультурну

компетентність і вміння ефективно транслювати знання й інновації (відповідає ЦСР 4: Якісна освіта що є основою кращого розуміння»), які сприяють сталому міжнародному партнерству (суголосно з ЦСР 17: Партнерство задля досягнення цілей).

З іншого боку, успішне впровадження Scrum в Україні, яка потребує масштабних трансформацій та повоєнного відновлення, вимагає якісного перекладу Scrum-термінології, наявність якого є фундаментальною умовою для поширення знань про фреймворк та його методологію (ЦСР 4). Якісний переклад усуває мовні бар'єри, забезпечує ефективну комунікацію між різними культурами й мовними спільнотами, запобігає плутанині у трактуванні міжнародних проектів, сприяє формуванню партнерства і закладає основи миру і стабільності (ЦСР 16 і 17).

Зважаючи на це, термінологічна компетентність є ключовою вимогою до професійних перекладачів, що закріплено у розробленій Європейською Комісією рамці компетенцій (European Commission, 2022). Сформованість термінологічної компетенції, поряд з мовленнєвими та перекладацькими навичками, є обов'язковою передумовою успішної професійної діяльності. Як обґрунтувала Г. Котева, термінологічну компетенцію можна ефективно формувати на заняттях з англійської мови через систематичні переклади спеціалізованих текстів та організовану термінологічну роботу (Koteva, 2020). Своєю чергою, поєднання лінгвістичних і перекладознавчих навичок із ґрунтовними фоновими знаннями спеціалізованої сфери суттєво допомагає студентам передавати зміст вихідного тексту в цільовому тексті та досягати еквівалентності перекладу (Nida et al., 2023).

Аналіз термінології Scrum. Для комплексного дослідження укладено вибірку обсягом 200 англійських термінів і терміносполук та їх українських відповідників зі сфери Scrum. У цій статті спочатку проаналізуємо їх за тематикою та структурою, а потім – за особливостями перекладу.

Тематична класифікація термінів. Паралельний аналіз тексту оригіналу й тексту перекладу книги «Scrum. Навчись робити вдвічі більше за менший час» дозволив виявити типові приклади термінів та розподілити їх на вісім тематичних груп: базові поняття; ролі та відповідальності; артефакти; технічні терміни; процеси та практики; події та церемонії; метрики та вимірювання; організаційні терміни.

Аналіз кількісного розподілу показав, що найчисельнішою є група технічних термінів, що налічує 45 одиниць і становить 22,5% від загального числа термінів вибірки. Це, наприклад: *technical debt* – технічний борг, *test-driven development* – розробка через тестування, *continuous integration* – безперервна інтеграція, *refactoring* – рефакторинг та ін. Наступною за чисельністю є група термінів, які описують процеси та практики (35 одиниць / 17,5%). Приклади: *continuous deployment* – безперервне розгортання, *backlog refinement* – уточнення беклогу, *pair programming* – парне програмування, *story mapping* – мапа сюжетів та ін.

Попри те, що базові поняття, які формують фундаментальний словник методології Scrum, складають відносно невелику частку від загального числа вибірки (25 одиниць / 12,5%), їх характеризує найвища частота вживання. Приклади таких термінів: *backlog* – беклог, *framework* – фреймворк, *increment* – інкремент, *Scrum* – Скрам, *sprint* – спринт та ін. Метрики й вимірювання є третьою за чисельністю групою, налічуючи 22 одиниці / 11%. Сюди, приміром, відносимо *burndown* – згорання, *story points* – бали та ін.

Дві групи термінів представлені однаковою кількістю термінів – по 20 одиниць / 10% кожна. Це артефакти (приміром, *burndown chart* – діаграма згорання, *product backlog* – беклог продукту, *sprint backlog* – беклог спринту) та організаційні аспекти (як-от: *self-organizing team* – самоорганізована команда, *cross-functional team* – багатofункціональна команда, *agile transformation* – agile-трансформація та ін.). Назви подій та церемоній посіли передостаннє місце, нараховуючи 18 термінів / 9%. Серед них: *sprint planning* – планування спринту, *daily scrum* – щоденний scrum, *sprint review* – огляд спринту, *sprint retrospective* – ретроспектива спринту. Найменшу групу становлять терміни, що позначають ролі, яких нараховуємо 15 / 7,5%. Це, зокрема: *stakeholder* – зацікавлена сторона, *Product Owner* – власник продукту, *Scrum Master* – Scrum-майстер, *development team* – команда розробників та ін.

Здійснення тематичної класифікації вимагає ретельного опанування семантичного значення термінів. Якщо у групі ролей (*development team*, *product owner*, *scrum master*, *stakeholder*) практично не виникає сумнівів щодо перекладу термінів та їх віднесеності до групи, а їхнє семантичне значення сприймається як додаткове пояснення змісту ролі

(наприклад, команда розробників створює продукт, *scrum-майстер* відповідає за процеси, а *stakeholder* має інтерес у проєкті), то семантичний зміст артефактів не настільки очевидний. Наприклад, *sprint backlog* / беклог спринту – це план спринту, *product backlog* / беклог продукту – список вимог до продукту, а *burndown chart* / діаграма згорання, яка служить на позначення візуалізації прогресу. У групі подій та церемоній основним критерієм є семантика тривалості, яка різниється від 15 хвилин для *daily scrum* / щоденний scrum до 8 годин, яких потребує *sprint planning* / планування спринту. Тривалість *sprint review* / огляд спринту на одну годину коротша від *sprint retrospective* / ретроспективи спринту, яка триває 4 години. Семантику технічних термінів визначає сфера застосування або етап виконання проєкту. Приміром термін *continuous integration* / безперервна інтеграція застосовують у розроблянні, *refactoring* / рефакторинг стосується етапу вдосконалення та покращення, а *technical debt* / технічний борг – якості коду. Метрики та вимірювання змальовують власну систему вимірів: *story points* / бали – оцінюють складність завдань, а *burndown* / згорання – оцінка залишку роботи.

Здійснена класифікація дозволяє систематизувати термінологію Scrum, а розподіл термінів – виявити декілька важливих тенденцій та особливостей її термінологічного апарату. Чисельне переважання технічних термінів підтверджує комплексний характер методології Scrum, у якій технічні аспекти та процеси займають центральне місце, водночас надаючи значної ваги базовим концепціям, вимірюванню результатів та організаційним питанням. Варто зазначити, що базові поняття, дарма що не представлені значною кількістю терміноодиниць у вибірці, у книзі повторюються найчастіше. Прагнення методології Scrum до простоти та ефективності організації роботи знаходить своє підтвердження у доволі малій кількості термінів у групах подій та ролей.

Класифікацію термінів за структурою проведено відповідно до теоретично обґрунтованого підходу. До простих термінів зараховано ті, які складаються з одного слова з афіксами або без них (як-от: *link*, *interconnection*). Складними є терміни, які складаються щонайменше з двох слів (наприклад, *user-friendly* та *computer-aided design*). Складні терміни та термінологічні словосполучення об'єднано в одну категорію, оскільки різниця між

складними термінами та термінологічними словосполученнями немає чітких критеріїв розмежування між ними. Окремо аналізуємо терміни, утворені шляхом поєднання перших літер чи складів компонентів складного терміна або терміносполуки (Jaleniauskiene & Čičelytė, 2011: 122–123). Установлено, що найпоширенішими є складні терміни та терміносполуки (108 одиниць, які складають 54% вибірки), серед яких: *product backlog*, *sprint review*; *technical excellence*; *burndown chart*; *planning poker*; *daily scrum*; *pair programming*; *Lean UX*; *definition of done*, *Scrum of Scrums*; *value stream mapping*; *daily stand-up*, *top-to-bottom estimation*; *self-organizing team*, *cross-functional team*; *software development practice*, *empirical process control*, *sprint planning meeting*; *practice of estimating task*, *principles of agile software development*; *Скрам* *Скрамів*, *статут проєкту*; *обмеження в часі*; *дорожня карта продукту*; *злиття нового коду*; *складання дорожньої карти*; *управління за гнучкою методологією*; *безперервний конвеєр розгортання функціоналу*, *техніки оцінювання гнучкої методології*; *цикл безперервного зворотного зв'язку*; *фреймворк розробки програмного забезпечення*; *поетапний процес розробки програмного забезпечення*, *управління портфелем за гнучкою методологією*; *постійна команда для випуску нового функціоналу*; *швидкість команди, яка працює за гнучкою методологією* та ін.

За ними слідують однокомпонентні (63 одиниці або 31,5%), зокрема такі: *budget*, *delivery*, *epic*, *feature*, *impediment*, *increment*, *iteration*, *kanban*, *merging*, *methodology*, *production*, *refactoring*, *release*, *scope*, *scrum*, *solution*, *sprint*, *timeboxing*, *velocity*, *vision*; *бал*, *енік*, *ітерація*, *канбан*, *підзавдання*, *скрам*, *спринт*, *хронологія*, *цикл* та ін.

Решта припадає на аббревіатури (29 одиниць, тобто 14,5%), прикладами яких є: *behavior-driven development (BDD)*, *extreme programming (XP)*, *feature-driven development (FDD)*, *minimum viable product (MVP)*, *scaled Agile framework (SAFe)*, *test-driven development (TDD)*; *керована поведінкою розробка (BDD)*, *екстремальне програмування (XP)*, *розробка через тестування (TDD)*, *мінімально життєздатний виріб (МЖВ)* та ін.

Особливості перекладу термінів зі сфери Scrum. Опираючись на результати аналізу способів перекладу термінології у книзі «Scrum. Навчись робити вдвічі більше за менший час» можна скласти послідовний огляд підходів до передавання українською мовою англійської

термінології зі сфери проєктно-командного менеджменту та проілюструвати їх на практичному матеріалі. Насамперед відзначаємо послідовність та узгодженість термінології у всьому тексті українського перекладу книги, що засвідчує системний підхід Я. Лебеденка до перекладу англійської термінології.

Проаналізувавши переклад термінів у кожній тематичній групі, визначаємо, які способи перекладу переважають у кожній з них. Транскодування виявилось основним способом для перекладу термінів, що є базовими поняттями (наприклад, *Scrum* – *Скрам*), артефактами (*sprint backlog* – *беклог спринту*) та для технічних термінів (*refactoring* – *рефакторинг*). Калькування здебільшого використовується у перекладі назв подій та церемоній (*sprint planning* – *планування спринту*, *sprint review* – *огляд спринту*, *sprint retrospective* – *ретроспектива спринту*), для опису метрик (*story points* – *бали історії*) і процесів (*pair programming* – *парне програмування*). Калькування та транскодування часто поєднуються у перекладі термінів, які описують ролі (*Scrum Master* – *Scrum-майстер*) та організаційні моменти (*Agile Transformation* – *Agile-трансформація*).

Аналіз способів перекладу термінології *Scrum* за критерієм її структурних особливостей, виявив певні збіжності та розбіжності в підходах до їх перекладу. Загальний аналіз 200 термінів показав, що у перекладі використовуються п'ять основних способів: калькування (31%), транскодування (22,5%), адаптивне транскодування (20%), описовий переклад (14%) та використання наявного відповідника (12,5%). Однак, розподіл цих способів різниться залежно від структурного типу терміна.

Розпочнімо зі спільних рис. Перекладацький аналіз підтверджує, що транскодування та калькування є переважними способами перекладу однокомпонентних і складених термінів, що зумовлено прагненням зберегти баланс між міжнародною стандартизацією термінології та намаганнями адаптувати її для українського читача.

Проте вихідна структурна будова англійської термінології зумовлює ряд розбіжностей. Безперечно, що одне слово однокомпонентного терміна контрастує і з багатослівною структурою складених термінів та терміносполук, і зі скороченими формами термінів-аббревіатур. Ці відмінності зумовлюють різні тенденції та частотність способів перекладу. Згідно з результатами аналізу, для одноком-

понентних термінів переважним способом перекладу є транскодування, яке становить 42% випадків (наприклад, *Sprint* – *спринт*). Це підтверджує тенденцію до інтернаціоналізації термінології проєктного менеджменту. 28% однокомпонентних термінів перекладено за допомогою калькування (*meeting* – *зустріч*), 18% – мають еквівалентний переклад (*team* – *команда*), а 12% – описовий переклад (*impediment* – *перешкода роботі*). Попри те, що однокомпонентні терміни можуть зберігати свою структуру у перекладі (*sprint* – *спринт*), вони часто набувають двокомпонентної (*impediment* – *перешкода роботі*) або навіть багатоконпонентної (*grooming* – *уточнення вимог продукту*) структури в українському відтворенні. Це зумовлене потребою точно передати значення терміна та врахувати специфіку української мови.

Водночас потреба структурної адаптації не втрачає актуальності й у перекладі складених термінів і терміносполук, яким притаманна складніша будова. Поруч із випадками «чистого» калькування (*Product Owner* – *Власник продукту*, *sprint planning* – *планування спринту*, *pair programming* – *парне програмування* тощо) та транскодування (*Scrum* – *Скрам*, *refactoring* – *рефакторинг* тощо), які є переважними способами перекладу для складених термінів, зустрічаємо їх комбінування (*Scrum Team* – *Скрам-команда*, *Agile Transformation* – *Agile-трансформація*, *Cross-functional Team* – *Крос-функціональна команда* тощо).

У перекладі складених термінів також важливо враховувати семантичні зв'язки між їхніми компонентами та синтаксичну роль кожного з компонентів. Наприклад, у терміні *Agile Portfolio Management* важливо встановити зв'язок між особливим типом (*Agile*) менеджменту (*Management*), який спрямований на *Portfolio*, що результується у перекладі терміна *управління портфелем за гнучкою методологією* або *Agile-управління портфелем*, а не запропонованими варіантами машинного перекладу, серед яких назвімо хоча б такі: *гнучке управління портфоліо*, *швидке управління портфелем проєктів* чи *гнучке управління портфелем замовлень*. Іншими прикладами вдалого врахування семантико-синтаксичних зв'язків у перекладі є *software development practice* – *практика розробки програмного забезпечення*, *software development framework* – *фреймворк розробки програмного забезпечення*, *top-to-bottom estimation* – *оцінка зверху вниз*. Однак,

з погляду української термінології, тут варто застосувати компоненти *розроблення* та *оцінювання*.

Перекладаючи складний термін чи терміносполуку, слід враховувати, в якому контексті вжито термін, оскільки від нього залежить вибір варіанту перекладу. Йдеться про контекстуальну адаптацію, яку проілюструємо за допомогою кількох паралельних перекладів: *Agile Coaching* – *Agile-коучинг* або *коучинг з гнучких методологій*; *Agile Metrics* – *Agile-трансформація* або *трансформація організації в ту, яка використовує гнучкі методології*; *Agile Release Train* – *постійна команда для випуску нового функціоналу* або *Agile-потяг випуску*.

Аналіз термінів-аббревіатур, виокремлених в окремий структурний тип, показує, що вони вимагають спеціального підходу у перекладі. У аналізованому творі перекладач здебільшого зберігає оригінальну, англійську, аббревіатуру та подає повний переклад терміна, коли вживає її вперше. Наведемо приклади: *MVP* (*мінімально життєздатний продукт*), *TDD* (*розробка через тестування*), *XP* (*екстремальне програмування*), *CI / CD* (*безперервна інтеграція / безперервна доставка*). У глосарії наводяться обидві форми. Проте навіть зі збереженням оригінальної аббревіатури, переклад терміна може супроводжуватися адаптацією його структури до норм української мови (*FDD methodology* – *методологія FDD*). А ось у перекладі терміна *Lean UX*, де *UX* заміщає словосполучення *user experience*, бачимо повне зникнення аббревіатури, а сам термін перекладається як *покращений користувацький досвід*. Переклад за допомогою українських аббревіатур зустрічається рідко: *Minimum Viable Product* (*MVP*) – *мінімально життєздатний виріб* (*МЖВ*), *PO* (*Product Owner*) – *ВП* (*власник продукту*), *SM* (*Scrum Master*) – *СМ* (*Скрам-майстер*).

Практичні рекомендації. Викладене лягло в основу низки рекомендацій для перекладу спеціалізованих текстів і вузькогалузевої термінології, зокрема у сфері проєктно-командного менеджменту *Scrum*. Обираючи спосіб перекладу насамперед слід орієнтуватися на мету перекладу і потреби цільової аудиторії, як цього вимагає функціональна теорія перекладу *Skopos*. Упродовж усього перекладу важливо дотримуватися принципу системності та термінологічної узгодженості, досягти яких можна шляхом розроблення й постійного оновлення власного глосарія чи термінологічної бази даних.

Перевагу слід надавати усталеним українським відповідникам, оскільки це спрощує розуміння читача.

До адаптації англomовної термінології українською мовою необхідно застосовувати комплексний підхід, який враховує лінгвістичні та прагматичні аспекти перекладу, зокрема структуру термінів та їх семантику. Складені терміни переважно передаються за допомогою калькування та транскодування, водночас можливе ускладнення їхньої структури, зумовлене особливостями української мови. Якщо прямий переклад неможливий або недоцільний, доречно скористатися описовим перекладом або адаптивним транскодуванням. До термінів-аббревіатур варто вжити прагматичний підхід: максимально зберігати оригінальну англійську форму, надаючи контекстуальні роз'яснення або повне розшифрування під час першого вживання. Важливо підтримувати баланс між інтернаціоналізацією та адаптацією термінології, зберігаючи міжнародну впізнаваність ключових понять Scrum та забезпечуючи їх органічну інтеграцію в українську мовну систему. За можливості, рекомендуємо перекладачам консультуватися з фахівцями сфери Scrum, що допоможе вибрати актуальні й зрозумілі відповідники з професійного середовища.

Висновки. Проведене дослідження системно обґрунтовує, як якісний переклад термінології проєктно-командного менеджменту Scrum сприяє підвищенню ефективності міжнародної ділової комунікації та досягненню Цілей сталого розвитку ООН. У контексті трансформаційних процесів, зокрема в повоєнній Україні, навчання діловій комунікації та якісному перекладу спеціалізованої термінології набуває критичного значення, оскільки сприяє усуненню мовних бар'єрів і зміцненню міжнародного партнерства. Комплексний семантико-перекладацький аналіз 200 англійських термінів Scrum та їхніх українських відповідників, проведений на матеріалі паралельного корпусу, підтвердив тенденцію до інтернаціоналізації термінології проєктного менеджменту. Терміни систематизовані за вісьмома тематичними групами: найбільшу частку становлять технічні (22,5%), за якими йдуть терміни, що описують процеси та практики (17,5%). При цьому базові поняття, які становлять тільки 12,5% вибірки, зустрічаються у книзі найчастіше. Цей розподіл підтверджує, що Scrum формує збалансований словник, необхідний для гнучкого управління проєктами.

Аналіз методів перекладу показав домінування транскодування (для базових понять, артефактів, технічних термінів) та калькування (для подій, процесів, метрик), з можливим застосуванням комбінованих підходів. Переклад однокомпонентних та складених термінів часто супроводжується зміною (переважно ускладненням) їхньої структури в українській мові. Для термінів-аббревіатур рекомендовано прагматичний підхід: збереження міжнародно визнаних форм із контекстуальними роз'ясненнями.

Практичне значення дослідження визначають розроблені рекомендації для покращення якості перекладу Scrum-матеріалів. Окремих досліджень потребує лінгводидактичний аспект, націлений на розроблення методичних рекомендацій для навчання ділової англійської мови та перекладу термінології Scrum.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Буряк М., Маковоз О. Масштабування для сталого розвитку: структура управління змінами, узгоджена з ЦСР. *Право та інноваційне суспільство*. 2024. Вип. 1(22). С. 52–63. URL: [https://doi.org/10.37772/2309-9275-2024-1\(22\)-5](https://doi.org/10.37772/2309-9275-2024-1(22)-5) (дата звернення: 02.05.2025).
2. Сазерленд Дж. Scrum. Навчись робити вдвічі більше за менший час. Київ : КСД, 2022. 280 с.
3. Cucolaş A.-A., Russo D. The impact of working from home on the success of Scrum projects: A multi-method study. *The Journal of Systems and Software*. 2023. Vol. 197. 111562. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jss.2022.111562>.
4. European Commission. EMT Competence Framework – 2022. 12 p. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2022-11/emt_competence_fw_k_2022_en.pdf (дата звернення: 20.05.2025).
5. Endres M., Bican P. M., Wöllner T. Sustainability meets agile: Using Scrum to develop frugal innovations. 2022. *Journal of Cleaner Production*. Vol. 347. 130871. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.130871> (дата звернення: 02.05.2025).
6. Hidalgo E. S. Management of a multidisciplinary research project: A case study on adopting Agile methods. *Heliyon*. 2019. Vol. 5(4). e01542. URL: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2019.e01542> (дата звернення: 02.05.2025).
7. Jaleniauskiene E., Čičelytė V. Insight into the Latest Computer and Internet Terminology. *Studies about Languages*. 2011. Vol. 19. P. 120–127. URL: <https://doi.org/10.5755/j01.sal.0.19.955>.
8. Koteva G. Mastering terminology through translation in English for specific purposes classroom. *Science, Engineering and Education*. 2020. Vol. 5(1). P. 64–72. URL: <https://doi.org/10.59957/see.v5.i1.2020.10>.
9. Nida F., Jiguang J., Azizah S. N. Exploring Computer Science Students' Skill In Translating Technology and Computer Terminologies. *JEELS (Journal of English Education and Linguistics Studies)*. 2023. Vol. 10(1), P. 77–95. URL: <https://doi.org/10.30762/jeels.v10i1.852>.

10. Sutherland, J. *Scrum: The Art of Doing Twice the Work in Half the Time*. New York, USA : Random House Business Books, 2014. 256 p.
11. United Nations. The 17 Goals: *Sustainable Development Goals*. URL: <https://sdgs.un.org/goals> (acc. 09.02.2025).
12. Wolff E., Ryneveld L. The Effective Management of Remote Higher Education Curriculum Design Teams Using Scrum. *Revista de Gestão Social e Ambiental*. 2024. Vol. 18 (9). e08602. URL: <https://doi.org/10.24857/rgsa.v18n9-166>.

REFERENCES:

1. Buriak, M., & Makovoz, O. (2024). Masshtabuvannia dlia staloho rozvytku: struktura upravlinnia zminamy uzgodzhena z TSSR [Scaling for sustainability: a change management framework aligned with SDGs]. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo*, 1(22), 52–63. [https://doi.org/10.3772/2309-9275-2024-1\(22\)-5](https://doi.org/10.3772/2309-9275-2024-1(22)-5). [in Ukrainian].
2. Sutherland, J. (2022). Scrum. Navchys' robyty vdvichi bilshe za menshyi chas [Scrum: The Art of Doing Twice the Work in Half the Time]. Kyiv: KSD, 2022. 280 p. [in Ukrainian].
3. Cucolaş, A.-A., Russo, D. (2023). The impact of working from home on the success of Scrum projects: A multi-method study. *The Journal of Systems and Software*, 197, 111562. <https://doi.org/10.1016/j.jss.2022.111562>.
4. European Commission. (2022). EMT Competence Framework – 2022. https://commission.europa.eu/document/download/b482a2c0-42df-4291-8bf8-923922ddc6e1_en?filename=emt_competence_fw_2022_en.pdf.
5. Endres, M., Bican, P. M., & Wöllner, T. (2022). Sustainability meets agile: Using Scrum to develop frugal innovations. *Journal of Cleaner Production*, 347, 130871. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.130871>.
6. Hidalgo, E. S. (2019). Management of a multidisciplinary research project: A case study on adopting Agile methods. *Heliyon*, 5(4), e01542. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2019.e01542>.
7. Jaleniauskiene, E., & Čičelytė, V. (2011). Insight into the latest computer and internet terminology. *Studies about Languages*, 19, 120–127. <https://doi.org/10.5755/j01.sal.0.19.955>.
8. Koteva, G. (2020). Mastering terminology through translation in English for specific purposes classroom. *Science, Engineering and Education*, 5(1), 64–72. <https://doi.org/10.59957/see.v5.i1.2020.10>.
9. Nida, F., Jiguang, J., & Azizah, S. N. (2023). Exploring computer science students' skill in translating technology and computer terminologies. *JEELS (Journal of English Education and Linguistics Studies)*, 10(1), 77–95. <https://doi.org/10.30762/jeels.v10i1.852>.
10. Sutherland, J. (2014). *Scrum: The art of doing twice the work in half the time*. Random House Business Books. 256 p.
11. United Nations. (n.d.). The 17 Goals: Sustainable Development Goals. Retrieved February 9, 2025, from <https://sdgs.un.org/goals>.
12. Wolff, E., & Ryneveld, L. van. (2024). The effective management of remote higher education curriculum design teams using Scrum. *Revista de Gestão Social e Ambiental*, 18(9), e08602. <https://doi.org/10.24857/rgsa.v18n9-166>.

Наукове періодичне видання

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

**Серія «ГЕРМАНІСТИКА
ТА МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ»**

Випуск 1

Коректура • *Я.І. Вишнякова*

Комп'ютерна верстка • *М.С. Михальченко*

Формат 60×84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 9,76.
Замов. № 0725/556. Наклад 100 прим.

Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.